

Ansvar, effektivitet och kärnverksamhet

LIBERALERNAS BUDGET 2024

Innehållsförteckning

1. Förord	4
2. Vision och värdegrund.....	5
3. Verksamhetsplan med budget.....	5
4. Organisation.....	7
4.1. Demokrati.....	8
4.2. Offentligt ägda och ägande i bolag.....	11
5. Hälsa- och sjukvård.....	12
5.1. Patienter och anställda.....	14
5.2. Nära vård	21
5.3. Direktvård.....	30
5.4. Äldrevård.....	34
5.5. Tandvård	39
5.6. Utbildning och erfarenhet	42
6. Regional utveckling	48
6.1. Samhällsbyggnad.....	49
6.2. Tillväxt	54
6.3. Kulturellt välbefinnande	59
7. Hållbar utveckling.....	67
7.1. Individuell hållbarhet.....	68
7.2. Social hållbarhet.....	71
7.3. Ekologisk hållbarhet	76
7.4. Ekonomisk hållbarhet.....	80
8. Ekonomi.....	84
8.1. Internationell ekonomi	84
8.2. Sveriges ekonomi.....	84
8.3. Befolkningsprognos.....	84
8.4. Budget för 2024 samt plan för 2025 och 2026.....	84
Bilagor.....	93
Bilaga 2: Investeringsbudget.....	96
MT-investeringar.....	98
IT-investeringar.....	98
Övriga investeringar	98
Bilaga 3: Direktiv 2024 för Region Örebro läns majoritetsägda bolag	99

Beslutsförslag

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige att besluta:

- Att antal Liberalernas förslag till verksamhetsplan med budget 2024 och planeringsförutsättningar för år 2025–2027.
- Att fastställa budgetramar för 2024 för styrelsen och nämnderna i enlighet med driftsbudget.
- Att fastställa skattesatsen för 2024 till 11,55 kr.

1. Förord

Den här budgeten med verksamhetsplan har för avsikt att skapa reell förändring i liberal riktning. För att möjliggöra detta krävs stora strukturomvandlingar i regionens verksamhet samt ett tydligt förhållningssätt och förtroende från politisk nivå. Medarbetare inom regionen måste i större utsträckning känna sig hörda. Patienter behöver få trygghet av en tillgänglig och nära vård. Kollektivtrafiken måste arbeta för att nå resenärer och den regionala utvecklingen behöver riva hinder för tillväxt. Allt detta är möjligt men det kräver en annan politisk riktning. Liberalernas verksamhetsplan och budget syftar till tre övergripande mål för Region Örebro län.

Sjukvård nära invånarna

Vården ska flyttas närmare människor. Alla patienter ska få möjlighet att lista sig hos en egen fast husläkare på vårdcentral och den specialiserade vården behöver decentraliseras för att finnas nära dem med störst behov. Primärvården måste stärkas liksom möjligheten till aktivt vårdval. Det ökar tillgänglighet och egenmakt, samtidigt som den specialiserade vården avlastas och stärks.

Digitalisering måste tillåtas häva geografiska barriärer. Vårdens tillgänglighet och närhet ska stärkas för såväl vårdtagare som vårdgivare med hjälp av digitala lösningar. Parallellt måste riktade insatser genomföras för att minska det digitala utanförskapet.

Frigöra patient och personal

Egenmakt måste öka inom vården. Läkare och sjuksköterskor ska få mer tid till patienter genom minskad administration. Varje läkare ska ansvara för sina patienter och samordna dennes övriga vård. Det förbättrar kontinuiteten för patienter och gör vården mer effektiv.

Utbildning, ansvar och erfarenhet ska löna sig. Karriärvägarna behöver bli fler även för sjuksköterskor och undersköterskor. Fler enkla jobb krävs i form av exempelvis vårdbiträden. Det avlastar vårdens medarbetare och stärker vårdens kvalitet.

Stärka kulturen i hela länet

Politiken ska skapa förutsättningar för kulturell utveckling som utmanar, ifrågasätter och får tankar att flöda. Kulturen stärker människan och den som vill förstå sin samtid. Vi ska stötta kulturskapandet så de kan verka fritt utan att utsättas för hat och hot. Det möjliggör en mångfald av kulturuttryck och stärker demokratin.

Den professionella kulturen måste få en framskjuten roll inom den regionala utveckling och tillgängligheten till kultur oavsett vart man bor i länet behöver bli en självklarhet. Kulturen och kulturupplevelser måste även nå ut till barn och unga i högre utsträckning.

2. Vision och värdegrund

Liberalism bygger på en tro på individen och värnande av dennes fri- och rättigheter. Ett ideal med individen som kärna och ömsesidig tolerans som centralt värde. Respekt för olikheter och förståelse för dess berikande möjligheter – skapar ett samhälle präglad av öppenhet och inkludering. För att möjliggöra detta måste förtryckande strukturer och samhällsliga begränsningar avlägsnas. Det viktiga är inte var du kommer ifrån – utan vart du ska. Sverige ska vara ett möjligheternas land, för alla.

Liberalerna är medvetna om individers olika sociala och ekonomiska förutsättningar. Till följd av detta önskar vi förena valfrihet med välfärd. Ett öppet, inkluderande och jämlikt samhälle – blir verklighet först när hinder för individens självförverkligande undanröjts. Ett fritt samhälle kräver fria individer.

På dessa ideologiska grundvalar bygger vår politik. På tankar om frihet, tolerans och jämlikhet. Vår strävan är att ständigt låta dessa ideologiska principer skapa inspiration och vägledning i det dagliga politiska arbetet.

I realpolitiskt avseende handlar liberalism om att erbjuda valfrihet, skapa transparens i beslutsfattande och garantera ett starkt socialt skyddsnät. Om att värna civilsamhället och ideella sammanslutningar, samt marknadsekonomi och naturlig konkurrens. Detta handlar exempelvis om rätten att välja vårdgivare, ta del av information kring politiska beslut och få god vård när behovet uppkommer. Att alltid se individen före systemet.

Med dessa värderingar i ryggen formas det regionala handlingsprogrammet och utifrån detta prioriterar Liberalerna i Region Örebro län särskilt följande områden:

3. Verksamhetsplan med budget

Regionfullmäktiges verksamhetsplan med budget är Region Örebro läns övergripande styrdokument. Planen syftar till att utveckla Region Örebro läns verksamheter och tillgodose länsinvånarnas behov. I verksamhetsplanen anges de mål, indikatorer och uppdrag som verksamheten ska arbeta med under året. Målen och uppföljningen av dessa är en viktig del i Region Örebro läns verksamhets- och ekonomistyrning samt kvalitetsutveckling. Målen och indikatorerna styr och anger förutsättningar för hur nämnderna ska planera sin verksamhet.

Verksamhetsplan och budget är indelad på följande sätt med huvudområden, delområden och verksamhetsområden. Huvudområdena är verksamhetsövergripande på ett område. Inom dessa huvudområdet finns underkategorier som är områdesspecifika som kallas delområden. Till delområdena finns den verksamhetsområden som är tydligt verksamhetsnära för ett specifikt område.

Ett huvudområde beskriver vad området är och de stora utmaningarna inom det. Till huvudområdena finns övergripande mål som alla verksamheter ska sträva efter att nå och realisera på det sättet de kan. Till målen kan även finnas uppdrag som ska verkställas för att nå målen.

Delområdena som är mer specifika har områdesmål som berör delområdet och de verksamhetsområden som ligger under delområdet. Verksamhetsområdena har inte mål eller målområden utan enbart indikatorer. Dessa indikatorer ska vara en del i att säkerställa att verksamheterna når upp till de mål och delmål som området som helhet har. Samtliga delar kan ha uppdrag kopplat till sitt område.

Regionfullmäktiges verksamhetsplan med budget ska realiseras och implementeras av den politiska organisationen och dess nämndstruktur. Nämndernas ansvar är att konkretisera vad som ska åstadkommas och hur det ska genomföras för att uppnå regionfullmäktiges mål, inriktningar och ambitioner. Mål och indikatorer ska vara utgångspunkt för verksamhetsplaner och leda den enskilda medarbetaren i sitt arbete.

Regionstyrelsen och nämnderna har ansvar att ta fram en egen verksamhetsplan utifrån regionfullmäktiges verksamhetsplan samt en internkontrollplan. Nämnderna ska konkretisera vad som ska åstadkommas och hur, för att uppnå målen. Detta görs genom nämndernas mål med indikatorer eller uppdrag. Regionstyrelsen och nämnderna ska säkerställa att verksamheten fullgör sina uppgifter och uppnår beslutade mål samt att verksamheten bedrivs inom tilldelade ekonomiska ramar.

Regionstyrelsen och nämnderna ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig. Regionstyrelsen och nämnderna ska säkerställa att verksamheten följer Region Örebro läns styrande dokument samt lagar, förordningar, föreskrifter och avtal som gäller för verksamheten. Vidare ska redovisningen och uppföljningen av verksamheten och ekonomin vara rättvisande och ändamålsenlig samt att informationssäkerheten är tillgodosedd utifrån kraven på att vara konfidentiell, riktig, tillgänglig och spårbar.

4. Organisation

För att ansvar ska kunna utkrävas av invånarna i länet är det viktigt att verksamhetens organisation är transparent och tydlig emot väljarna. Det är Region Örebro läns ansvar att upprätthålla förtroendet för sin verksamhet och för sättet den organiseras på emot länet invånare.

Region Örebro län ska organisera sin verksamhet på ett sätt som främjar demokratin, visar ett tydlig förutsägbart förhållningssätt och kommunicerar på ett sätt som skapar förtroende hos invånare och andra aktörer. Alla invånare i länet ska känna att Region Örebro län är till för dem till lika stor del oavsett vart i länet man bor och oavsett vilken kommun man tillhör. Region Örebro län behöver därför arbeta med att säkerställa en spridd verksamhet i hela länet. Örebro kommun är länets centralort men inte nödvändigtvis den plats där administration ska centraliseras om det inte finns ett behov av det.

Digitaliseringen innebär fantastiska möjligheter för den enskilda individen och för samhället i stort, om den kan bejakas på rätt sätt. En central princip är därför att alla offentliga funktioner som till en rimlig kostnad kan göras digitalt tillgängliga också ska göras digitalt tillgängliga. Genom den digitala utvecklingen finns stora möjligheter för Region Örebro län att sänka sina lokalkostnader för administration i centrala Örebro och i stället flytta ut administration till andra orter i länet. En decentralisering av administrationens lokalisering bidrar till ett starkare län där regionen har en närvaro i länet.

Områdesmål

- Region Örebro län är en demokratisk och transparent organisation.
- Länets invånare har ett högt förtroende för regionen.
- Organisationen verkar genom tydliga demokratiska premisser.

4.1. Demokrati

En förutsättning för en fungerande demokrati är en hög grad av delaktighet och tydlig struktur för den politiska verksamheten. Demokratin förutsätter aktiva medborgare och ett levande demokratiskt samtal. Region Örebro län har ett ansvar att driva en verksamhet som inte bara följer de demokratiska principerna, utan även värnar och utvecklar det liberaldemokratiska styrelseskicket.

Det behövs fler möjligheter att följa den politiska processen och påverka beslutsfattandet. Särskilt viktigt är det att verka för att kvinnor och män har samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare, samt att motverka maktklyftor som baseras på skillnader i kunskap eller tilltro till den politiska processen. En systematisk medborgardialog bidrar till att medborgarnas kunskaper och intresse tas tillvara även mellan valen. Demokratin förutsätter att medborgare vill och vågar engagera sig politiskt. Den grundläggande rättigheten att engagera sig politiskt måste värnas och hot och trakasserier mot politiskt aktiva och förtroendevalda måste tas på fullaste allvar och aktivt bekämpas.

Offentlighetsprincipen har en grundläggande betydelse för att förankra och fördjupa folkstyret. En förutsättning för granskning och debatt är tillgänglighet till information. Diarier och allmänna handlingar behöver i större utsträckning göras tillgängliga digitalt för att underlätta insyn. Det ska även vara enkelt som invånare att själv inhämta information och handlingar genom självservice.

Information från och som tillhandahålls av Region Örebro ska vara lättillgängligt och begripligt för invånare. Handlingar måste framställas på ett sådant sätt att expertkunskap inte är ett krav för att övergripigt förstå och analysera beslut.

Politiker är medborgarnas företrädare. Medborgarna har rätt att kräva ett tydligt politiskt ansvar för verksamheten. Därför måste politikerna ha fullgott underlag inför beslut och vara väl insatta i verksamheten. Sjukvårdsorganisationens tjänstemän måste ta fram underlag med tydliga konsekvensbeskrivningar innan ärenden ska avgöras. Detta är ytterst en demokratifråga. Det är alltid viktigt att förankra ställningstaganden hos medarbetarna.

Områdesmål

- Ökat demokratiskt deltagande inom Region Örebro läns verksamhetsområden.

Uppdrag

- Utveckla möjligheterna för länsinvånare att följa det politiska arbetet.

4.1.1. Politiker och förtroendevalda

Region Örebro län är en politisk styrd verksamhet och det behöver tydligt framgå vilka krav, rättigheter och förhållningsätt den politiska nivån har att förhålla sig till.

Förtroendevalda i Region Örebro län är inte begränsade till att enbart inneha förtroendeuppdrag inom regionen. Däremot kan ett flertal offentliga förtroendeuppdrag ge upphov till jäv eller andra situationer där intressekonflikter mellan förtroendeuppdrag uppstår. Förtroendevalde inom Region Örebro län behöver därför uppmanas till att vara transparenta med, men inte begränsas till, alla offentliga förtroendeuppdrag som de innehar.

Region Örebro läns arbete ska bidra till den allmänna utvecklingen i samhället. I det arbetet ingår att bidra till den ekonomiska utvecklingen i länet. För att det aldrig ska finnas några tvivel om att ledande politiker tar beslut eller agerar genom det offentliga på ett sätt som kan gynna deras privatekonomiska förhållande bör samma regler för att redovisa aktieinnehav gälla Regionråd som för riksdagens ledamöter. Regionråd som innehar aktier till ett värde över 91 000 kronor i ett enskilt bolag ska redovisa detta offentligt.

Grundinställning ska vara att alla nämnder är öppna för allmänheten. När nämnden ska behandla ärenden som rör sekretess, personuppgifter eller annan information som kan behöva skyddas från allmän insyn ska enbart det enskilda ärendet behandlas bakom lyckta dörrar. Öppna nämndsammanträden ger även fler politiskt aktiva att hålla sig informerade kring den verksamhet som Region Örebro län bedriver.

Då samtliga politiska partier invalda i Regionfullmäktige ska ha samma möjlighet att hålla sig informerade kring Region Örebro läns verksamhet behövs en större möjlighet för Regionråd att närvara vid nämndsammanträden då de inte kan hållas öppna för allmänheten. Beroende på mandatfördelningen i nämnder kan det uppstå situationer där en förtroendevald, som ofta är fritidspolitiker, inte kan närvara. Det innebär att partiet som den förtroendevalde representerar inte kan ha någon insyn kring hur den politiska diskussionen och argumentationen förs under det sammanträdet. Ska alla partier oberoende av storlek ha en möjlighet till total insyn i regions politiska verksamhet behöver möjligheten för de partiföreträdare som är regionråd att närvara på samtliga nämnders sammanträden. Det ska även vara möjligt för närvarande regionråd att få sin mening antecknad i protokollet.

Inga oklarheter får finnas i hur de politiska reglementena ska hantera den politiska processen i förhållande till kommunallagen. Det nuvarande nämndreglementet ger ingen tydligt förhållningsätt till hur nämnder ska hantera processen när en ledamot i en nämnd vill väcka ett ledamotsinitiativ. Då det inte ska finnas några tvetydigheter kring en ledamots rättigheter att väcka ärenden i en nämnd behöver nämndreglementet införa en skrivelse som formaliserar processen för ledamöter i Region Örebro läns nämnder kring hur ledamotsinitiativ ska behandlas.

Områdesindikatorer

- Deltagare från allmänheten under öppna nämndsammanträden.

Uppdrag

- Revidera riktlinjer och reglementen för förtroendevalda.

4.1.2. Kommunikation

Vi lever i ett informationssamhälle där kommunikation aldrig har varit viktigare. Att nå fram och nå rätt med kommunikationen ska ses som ett viktigt mål.

Eftersom Region Örebro län är en politiskt styrd organisation är det viktigt att tydliggöra när det finns politiska skiljelinjer i den verksamhet som beslutas om. Länsinvånarna har rätt att få tydlig information kring vilka partier som är styrande och vilka som är i opposition.

All kommunikation från Region Örebro län ska ha tydligt medborgarfokus. Det är viktigt att länsinvånare lätt kan förstå var beslut fattas och vem som är ansvarig för fattade beslut. I pressmeddelande och kommunikation från regionens sida angående politiskt fattade beslut bör det framgå och redovisas om den beslutande församlingen var enig eller om det finns reservationer mot beslutet. Då ett beslut inte fattas enhälligt i en nämnd eller styrelse ska samtliga reserver redovisas.

Tjänstepersoner inom Region Örebro län ska inte användas som språkrör för politiskt fattade beslut eller för att försvara effekter av politiska beslut. Anställda inom Region Örebro län har rätt att avstå från att uttala sig medialt och företräda regionen offentligt. Huvuddelen av extern kommunikation från Region Örebro län ska komma från ansvarig politiker.

Uppdrag

- Revidera Region Örebro läns kommunikationsplan för att tydliggöra det kommunikativa ansvaret mellan tjänsteorganisation och politisk organisation.

4.1.3. Demokratiskt arbetssätt

Det får aldrig finnas något tvivel kring vilka demokratiska rättigheter Region Örebro läns anställda har. Meddelarfriheten måste värnas och säkerställas. Därför behöver chefer inom Region Örebro län alltid vara uppdaterade på vad som gäller kring anställdas meddelarfrihet.

Region Örebro län är en stor organisation med ett fåtal dominerande yrkesgrupper. Dessa grupper har en stark känsla av samhörighet. Trots en bra känsla är det viktigt att ständigt iakttä sammanhållning, då den riskerar omvandlas till alternativa maktstrukturer och hierarkier. Ingen anställd inom regionen ska känna att de behöver anpassa sig till ett implicit förhållningssätt i tjänsten för att behålla status och möjlighet till vidare karriär.

Anställda inom Region Örebro län ska alltid känna att de kan lyfta problem på sin arbetsplats med chefer och politiker utan risk för repressalier. Tystnadskultur inom

regionens verksamheter får inte råda. Därför behövs stabila kommunikativa strukturer för att informera om känslig information och garantera att informationen anländer och till rätt plats. Att kritik och synpunkter inte når hela vägen till högsta ansvariga får inte förekomma.

En anställd inom Region Örebro län har alltid rätt att uttala sig medialt gällande regionens verksamhet. Påtalas problem inom verksamheter ska de i huvudsak bemötas av ansvarig politiker i media. Ingen anställd bör känna sig illa bemött eller åsidosatt i sin roll till följd av att ha uppmärksammat problem medialt.

4.2. Offentligt ägda och ägande i bolag

Region Örebro län ska sträva efter att avveckla sina åtaganden och sitt ägande i bolag så långt som möjligt. Det offentliga ska inte anta sig delar i bolag och företag där andra utanför offentligt finansierande verksamhet kan erbjuda tjänster och service.

De andelar i Capio läkargruppen i Örebro som Region Örebro län äger ska säljas. Capio är en privat aktör som erbjuder hälso- och sjukvårdstjänster och bör ses som en fristående aktör i en kommersiell relation med regionen med samma förutsättningar som andra privata vårdaktörer på marknaden. Regionens ägande i företaget med 9 procent utgör en konkurrensfördel för Capio samtidigt som Regionen köper tjänster av ett bolag vilket regionen själv är ägare inom. Det här skapar en osund dynamik mellan beställare och utförare av vårdtjänster vilket inte är till vare sig regionen eller marknadens fördel. För att alla vårdföretagare ska ha samma möjlighet att bli en del av det privat drivna vårdutbudet i Region Örebro län behöver regionen avstå från ägande i privata vårdbolag.

Länsgården Fastigheter AB har under en tid haft i uppdrag att se över vilka fastigheter som primärt inte ingår i vård och omsorgsuppdraget i syfte att avyttra dessa. Det långsiktiga målet för bolaget är att under ordnade former försälja och överlåta fastigheter för att kunna avskaffa bolaget. Fram tills Länsgården som helhet kan avyttras ska verksamheten bedrivas på affärsmässiga grunder med beaktande av kommunala principer. Ekonomiskt resultat som ger utrymme för långsiktig konsolidering och årlig avkastning i form av koncernbidrag eller aktieutdelning till Region Örebro läns förvaltnings AB.

Svealandstrafiken AB bedriver trafikrörelse avseende kollektivtrafik samt därmed förenlig verksamhet i Västmanlands län och Örebro län. Bolaget ägs till lika delar av Region Västmanland och Region Örebro län.

Områdesmål

- Region Örebro län ska ha ägande i så få bolag som möjligt.

Uppdrag

- Se över vilka bolag möjligheten finns att avyttra ägandeskapet i.

5. Hälsa- och sjukvård

Vården ska komma först och ha högsta prioritet inom Region Örebro län. Politiken måste väga prioritera och väga välja bort sådana uppgifter som kan skötas av andra men vården ska även vara jämlik. Var och en har rätt till god vård och omsorg oavsett bakgrund, kön, ålder, ekonomi eller bostadsort. Vård och omsorg ska i huvudsak betalas över skattsedeln och ska alltid organiseras utifrån individens behov.

Det övergripande målet för hälso- och sjukvården i Region Örebro län är att erbjuda en sammanhållen och tillgänglig hälso- och sjukvård som ges med högsta kvalitet och patientsäkerhet, samt som alltid utgår från den enskilde patientens behov och erfarenheter. För att nå målet krävs en omställning av vården för att bättre möta patienternas behov och skapa mesta möjliga värde av de tillgängliga resurserna.

Det behövs en maktförskjutning inom hälso- och sjukvården till patienterna. Patienten ska ha rätt att vara delaktig i utformningen av den egna vården och därmed ha rätt till en hälso- och sjukvård som i högre utsträckning tar hänsyn till patientens önskemål och förmågor. Länets invånare har olika behov, därför måste vården kunna bemöta regionens patienter på det sätt som passar dem bäst. Patientens valfrihet måste öka där det är möjligt. Rätt till information om var behandlingen kan ges behöver bli bättre.

Patientens ställning i vården måste stärkas. Regionen ska säkerställa en jämlik vård för alla som bor i Örebro län. Patienten ska stärkas av kunskap och möjligheten att välja, av att få vara delaktig och av ett bemötande av vårdpersonalen som gör att de känner sig sedda, trodda och bemötta med respekt.

Möjligheten att välja mellan olika vårdgivare inom fler områden ger kortare köer och bättre kvalitet. Medarbetarna i vården stärks av att kunna välja mellan flera arbetsgivare och få bättre chanser att utvecklas. Därför måste valfriheten i Region Örebro län förstärkas.

För vårdföretagare i länet måste spelreglerna bli bättre och tydligare. Vårdval och etableringsfrihet ska öka i regionen för de som lever upp till kvalitetskraven. Vinstdrivande företag ska kunna verka i välfärdssektorn så länge kvalitetskraven uppfylls och ägarna tar ett långsiktigt ägaransvar. Den utförare som håller otillräcklig kvalitet eller gör sig skyldig till allvarliga brister ska inte ha tillstånd att bedriva verksamhet inom regionen.

Civilsamhället behöver ses som en bärande del av våra institutioner. Idéburna organisationer och sociala företag som bedriver vård och omsorg utan vinstsyfte är viktiga aktörer i välfärden. Regelverk och upphandlingar ska utformas så att de får goda möjligheter att lägga anbud och bli en del av en sammanhängande vård- och omsorgsorganisation inom länet.

I framtiden ska du inte bara kunna välja vilka läkare du träffar utan också hur. Vårdgivare ska erbjuda lika bra digital tillgänglighet som fysisk. Patienten ska kunna välja mellan e-tjänst, telefon, video eller fysiskt besök. Digitala behandlingsformer, exempelvis

internetpsykiatri ska erbjudas. Den moderna vården måste möta framtiden och erbjuda vårdpersonal en modern it-arbetsmiljö. Vården måste möta invånarnas berättigade krav och förväntningar på tillgänglighet och valfrihet – även digitalt.

Grunden för en god hälsa är att du har makten över din kropp, din hälsa och din framtid. Därför behöver hälso- och sjukvården vara förebyggande. Sjukvårdens uppgift blir på det förebyggande området ofta att motivera och bidra med kunskap för att du själv ska kunna leva ett gott liv.

Förebyggande vård handlar om tidiga insatser. Att så tidigt som möjligt upptäcka barn med särskilda behov eller psykisk ohälsa eller att skapa äldrevårdcentraler där personalen har särskilt god kunskap om åldrandets sjukdomar. Anhöriga ska synliggöras och stöttas för att hjälpa både den anhörige och samtidigt själva kunna fortsätta leva sitt eget liv.

Sjukvårdens långsiktiga finansiering är en utmaning. Den demografiska strukturen kräver ett ökat utbud av vård för äldre. Den medicinska utveckling gör att fler kan få hjälp till hälsa och livskvalitet vilket naturligtvis är gott. Men det ställer också krav på en hållbar finansiering – och att den offentliga sjukvården gör rätt prioriteringar. Framför allt innebär detta ökade krav på att utveckla arbetsformer, att använda teknikutvecklingens och digitaliseringens möjligheter till fullo och att använda kompetensen med största omsorg.

De som arbetar inom vården behöver fler kollegor. När man ser över vilka tjänster som tillsätts inom regionen ser man att det är en stor andel administrativa tjänster. Under år 2022 tillsattes 67 nya handläggartjänster och administrativa tjänster inom regionen. Inom bristyrken som allmänsjuksköterska och specialistsjuksköterska skedde en med 11 nya tjänster och en minskning med 8 tjänster bland specialistsjuksköterskorna. Om de som arbetar vårdnära inte får fler kollegor kommer Regionen inte att klara sitt uppdrag med att erbjuda en god vård i hela länet.

Övergripande mål

- Region Örebro län ska bedriva en högkvalitativ och tillgänglig hälso- och sjukvård.
- Hälso- och sjukvården ska bedrivas jämställt.
- Invånare i länet ska ha tillgång till moderna och välfungerande digitala tjänster.
- Minska antalet administrativ personal som inte arbetar vårdnära.

Uppdrag

- Bejaka digitaliseringen inom vården.
- Införa en ledarskapsutbildning för alla som tillträder en tjänst som första linjens chef.
- Genomföra försöksverksamhet för mänsklig arbetstid genom att pröva olika schema- och skiftläggning vid ett antal enheter inom sjukvården.
- Införa ett anställningsstopp för administrativ personal som inte arbetar vårdnära som ska gälla till och med år 2024.

5.1. Patienter och anställda

Vårdens syfte är att tillgodose invånarna i Region Örebro län med en högkvalitativ vård. För att möjliggöra detta krävs en vård som är utformad efter individens olika preferenser och förutsättningar. Regionen måste tillhandahålla en bredd av tjänster samt olika former av vårdmöjligheter.

Organisationens andra pelare är de anställda som varje dag skapar trygghet för länets invånare och möjliggör en god vård. För dessa krävs inkludering samt en god arbetsmiljö som öppnar upp för såväl utmaning som möjlighet till återhämtning. Det behövs fler händer i vården för att avlasta läkare och låta den medicinska kompetensen nyttjas i största möjliga utsträckning.

Genom en resursomfördelning med fokus på primärvården och den första kontakten med vården, ska arbetsbelastningen minska för den specialiserade vården. Det är bra för såväl vårdtagare som vårdgivare.

5.1.1. Patientcentrerad vård

Det är patienterna som ska välja vård, inte regionen. Vårdvalet i primärvården har ökat tillgängligheten. Detta arbete måste utvecklas. Det ger ett bra bemötande och gör att patienter får vård snabbt och smidigt.

Vården ska bemöta alla med respekt, tillit och förståelse. Den som söker vård ska aldrig behöva känna sig ifrågasatt, nonchalerad eller att den belastar vården i onödan. En patients kroppssignaler och besvär ska alltid tas på allvar. Därför ska alla patienter få den vård som matchar deras behov. Därför måste vården organiseras om och rikta sig till dem som använder vården mest.

Region Örebro län måste arbeta med att förbättra möjlighet att välja. Patienterna måste kunna bestämma vem som ska ge dem vård eller vilket hjälpmedel de vill ha. Ska det bli möjligt behöver det bli enklare att starta en privat vårdcentral och mindre läkarpraktik i Örebro län. Genom att öka valmöjligheterna och delaktigheten blir tillgången bättre och förebyggande hälso- och sjukvård blir lättare att planera och erbjuda länsinvånarna.

Vården måste även kunna anpassa sig till de patienter som har särskilda behov och har redan kända behov, eller behov som är relaterade till ålder och kön. Därför ska distriktsköterskemottagningar, mödra- och barnvårdscentraler kunna finnas självständigt utan en vårdcentral. För att det ska vara möjligt behöver vårdcentralerna stärkas och fler vårdcentraler med äldre profil inrättas i Region Örebro län.

Ur ett internationellt perspektiv håller den svenska hälso- och sjukvården en mycket hög kvalitet. Samtidigt ger de brister som finns inom patientsäkerheten upphov till såväl stora kostnader som ett stort lidande för den enskilde individen. Historiskt har fokus för patientsäkerhetsarbetet riktats mot den somatiska vården, men problem med bristande patientsäkerhet finns också inom den psykiatriska vården. Målsättningen för

patientsäkerhetsarbetet och allt kvalitetsarbete måste vara att Region Örebro län ska en säker hälso- och sjukvård. För att nå dit måste en nollvision mot undvikbara patientskador och vårdrelaterade infektioner införas.

På samma sätt som vårdens övriga insatser måste patientsäkerhetsarbetet baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. För att möjliggöra en stärkt patientsäkerhet behövs därför en satsning på mer tvärvetenskaplig forskning kring patientsäkerhet. En annan viktig uppgift skulle vara att bättre än vad som görs idag sprida goda erfarenheter och arbetssätt, så att dessa faktiskt används i hälso- och sjukvården.

Områdesindikatorer

- Andel av länets invånare som har ett stort förtroende för vården.
- Antal vårdval i Region Örebro län.

Uppdrag

- Valfrihet i vården.
- Stoppa sjukvårdskarusellen för de mest sjuka äldre.
- Utredda och lägga förslag på hur andelen patientnära tid kan öka genom att effektivisera administration, dokumentation och stödsystem.
- Digitala bokningar och vårdmöten så att de blir tillgängliga och likvärdiga hos regionens alla vårdinrättningar.

5.1.2. Vårdens medarbetare

Sjukvårdens medarbetare har ett av Sveriges viktigaste jobb. De finns där när du blir sjuk, är med om en olycka eller behöver stöd för att ändra din livssituation. De arbetar dygnet runt för att ge alla människor, oavsett förutsättningar, får en god och säker vård. Ändå är karriärmöjligheterna för de största yrkesgrupperna, sjuksköterskor och undersköterskor, mycket begränsade. Vården behöver fler duktiga medarbetare. Då måste det löna sig att utbilda sig och ta ansvar. Därför behövs fler karriärvägar, högre lön och bättre arbetsvillkor.

Medarbetare i vården ska få en bättre arbetssituation. Regionen behöver satsa på fler läkare och sjuksköterskor och arbetet med vem som ska göra vad i vården måste fortsatt utvecklas.

Utbildning, flit och ansvar ska löna sig. De bäst utbildade ska inte bara få mer ansvar - de ska också ha högre lön. Nuvarande koncentration av lönespridning och avsaknaden av tillgång på nya tjänster och att göra karriär förhindrar möjligheten att utvecklas för våra medarbetare. Därför behövs fler karriärvägar för specialistsjuksköterskor och sjuksköterskor som vill forska.

Region Örebro län ska se personal som en strategisk resurs där ledarskap och ledarskapsutveckling är centralt och där utbildning ska löna sig. Alla anställda ska känna att Regionen som arbetsgivare är intresserad av deras professionella utveckling.

Utbildning och kompetensutvecklande insatser ska ses som en självklarhet inom regionen. Samtidigt är det viktigt att dessa insatser är av hög kravitet och ställer krav på deltagare.

Ett symptom på att sjukvården inte fungerar är att allt fler vårdarbetare väljer bort den offentligt drivna vården som arbetsgivare för att i stället gå till bemanningsföretag och privata vårdgivare. Detta är ett underkännande av regionen som arbetsgivare. Region Örebro län måste arbeta med att förbättra situationen för medarbetare och minska på kostnaderna för inhyrd personal. Samtidigt måste inhyrd personal också ses som en resurs som behövs för att klara tillfälliga arbetstoppar, men ska då inte ersätta fast anställd personal. För att säkra lägre kostnader och rätt kompetens behöver regionernas och landstingens kompetens avseende upphandling av hyrd personal säkras.

Sjukvården behöver bättre ta vara på medarbetares fulla kompetens och ge tid och mandat att utveckla ny verksamhet, optimera befintlig och sprida goda exempel. Alla yrkesgrupper bör kunna anställas på karriär- och utvecklingstjänster med god löneutveckling och tid för fokus på patientnära verksamhets- och omvårdnadsutveckling.

En region blir inte mer jämlikt än sina medarbetare. Ledning och rekryteringsgrupper ska ha ett jämställdhetsperspektiv. Studenter i sjukvården måste göras medvetna om vad jämställd sjukvård innebär.

Löneskillnaderna mellan män och kvinnor minskar alldeles för sakta. I genomsnitt skiljer det 3,6 miljoner i arbetslivsinkomst mellan en genomsnittlig man och en genomsnittlig kvinna. Det får också genomslag på pensionen – de flesta fattigpensionärer är kvinnor. Kunskap och erfarenhet måste löna sig. Regionen behöver arbeta för en lönespridning där både män och kvinnor har en bra löneutveckling genom hela sitt arbetsliv. Lönenivån måste höjas i många kvinnodominerade akademikeryrken, som sjuksköterska.

En stor del av lönegapet beror på att kvinnor oftare jobbar deltid. Och många kvinnor jobbar deltid trots att de egentligen skulle vilja ha en heltidsanställning. Regionen har många kvinnliga medarbetare och behöver därför kartlägga den ofrivilliga deltiden och planera för hur den kan minska.

Att arbeta inom hälso- och sjukvården innebär i många fall att arbeta under svåra fysiska och psykiska förhållanden. En stor del av den arbetssjukdom som anmäls inom hälso- och sjukvården är belastningsskador. Den kan handla om påfrestande arbetsställning under långa perioder, men också långa perioder sittande framför en bildskärm. Likaså är arbetet vid förflyttningar av patienter tungt och påfrestande, särskilt i trånga rum och på toaletter. En förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård är personal som arbetar på obekväma arbetstid, som kvällar och helger. Men att arbeta med skiftarbete, på oregelbundna och obekväma tider ökar den psykiska och fysiska påfrestningen. Till detta kommer en hög arbetsbelastning när kraven på de anställda inte möts med tillräckliga resurser.

De senaste åren har också stor uppmärksamhet riktas mot förekomsten av våld och hot inom vården. Särskilt utsatta är personal inom akut- och ambulansverksamheten, men

också de som arbetar inom geriatrisk eller psykiatrisk vård. Även om många av de risker och problem som finns inom sjukvården kan te sig som naturliga utifrån arbetets natur, såsom risken att utsättas för smitta, måste vårdens arbetsgivare stärka sitt arbete för att förbättra arbetsmiljön för sina medarbetare. Det kan handla om höjda ersättningsnivåer eller nya arbetstidsmodeller för personal som arbetar på obekväma arbetstider, fungerande IT-system och en förbättrad fysisk arbetsmiljö.

Områdesindikatorer

- Brist av medicinska kompetenser inom Region Örebro län.
- Lönegapet mellan kvinnor och män inom samma kompetensområde.
- Andel deltidsanställda medarbetare.
- Kostnad för inhyrd personal.
- Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, andel (%).

Uppdrag

- Öka andelen patienttid för vårdens medarbetare.
- Utveckla Karriärtjänster med högre lön till specialistsjuksköterskor.
- Utredda inrättandet av fler enkla jobb i vården.

5.1.3. Vårdrutiner och administration

Region Örebro län måste aktivt minska antalet icke-vårdande personal och våga lyfta ner beslutsfattande till de som arbetar i vården. När det gäller läkares administrativa börda utgörs en betydande del av framställande av intyg. Många av dessa intyg är i realiteten inte nödvändiga i vårdprocessen. Läkare bör rimligen ägna så stor del av sin arbetstid som möjligt åt att behandla och vårda patienter. Därför behöver Region Örebro län inleda en dialog med berörda parter, som exempelvis Försäkringskassan och kommunerna i länet, om vilka intyg som skulle kunna exkluderas från läkares arbetsbörda.

Att stärka professionens roll i vården handlar också om förtroende för medarbetarna. De som arbetar inom vården är otroligt kompetenta och brinner för sina yrken. Utgångspunkten för Region Örebro läns styrning och organisering av sjukvården måste vara att lita på de anställdas förmågor och ge anställda förtroendet och möjligheterna att sköta vården. Det innebär i sin tur att den politiska detaljstyrningen av vården ska minska. Det handlar om att mål- och resultatstyrning bör bli mindre detaljerad och mer möjliggörande, men framför allt utformas i samråd med de som arbetar i vården. De som arbetar i vården ska ges utrymme att testa och pröva nya lösningar för att främja innovation och effektivitet samt anpassa vården efter patienters behov och verksamheternas olika förutsättningar. Minskad detaljstyrning kan också handla om att förenkla ersättningssystemen för hembesök, distansbesök via videolänk och telefonrådgivning för att därmed främja en långsiktigt hållbar förändring och ge primärvårdsaktörer tid till omställning.

Vårdadministratörer ska avlasta de legitimerade vårdprofessionerna. Det behöver dock ske med ett tydligt mål om att lösgöra tid för vårdpersonal med patienter. Region Örebro län måste ständigt utvärdera hur och var medicinska vårdadministratörer används och hur de resurserna för att fördela dessa ser ut på de olika verksamhetsområdena.

Standardiserade vårdförlopp har i många delar av vården skapat en effektiv och kvalitetssäkrad vård. Det innebär däremot inte att standardiserade vårdförlopp alltid är till det bättre. Alla standardiserade vårdförlopp inrättas i Region Örebro län ska göras med bakgrund av en robust förankring i klinisk forskning.

Region Örebro län är en stor organisation som ständigt genomgår förändring. Det innebär att rutiner och riktlinjer kan finnas kvar i delar av organisationen men som inte längre fyller det enda målet de inrättades för. Därför behöver alla anställda inom regionen ha möjlighet att ge förslag på rutiner och riktlinjer som den anser behövs ses över. Om det efter en utvärdering anses att rutinen eller riktlinjer inte längre är nödvändig ska den tas bort eller göras om.

Områdesindikatorer

- Antal standardiserade vårdförlopp inom Region Örebro läns verksamhet.

5.1.4. Vård i samverkan

Vård och omsorg utmärks av samproduktion, det vill säga att kvaliteten och effektiviteten är beroende av att patienterna eller brukarna själva är involverade i produktionen av tjänsterna. När det finns förtroende mellan vårdpersonal och patienter kan vårdresultaten förbättras. Det är därför lokal autonomi, valfrihet, mångfald, decentralisering och vettiga incitament har viktiga funktioner att fylla inom vården och omsorgen. För att bidra till en helhetssyn och undvika onödig sjukhusvård behöver vården samordnas medan patienten finns i öppna vårdformer. Vårdsamordnare vid vårdcentraler och inom psykiatris öppenvård har idag en roll att samordna vården efter utskrivning från sjukhus. En fortsatt utveckling ska ske med ett förtydligat uppdrag att även vara samordnande fast vårdkontakt och samordna individuell plan (SIP) för personer med behov även i öppenvård. Den psykiatriska vården för barn och unga vuxna ska utvecklas genom en förändrad och förstärkt första linje.

Stöd till de människor som hamnar i problematiskt bruk av alkohol, läkemedel och narkotika måste stärkas. Kvinnor och män i alla socioekonomiska grupper är i riskgrupp för att hamna i missbruk. Missbruksvården ska ses över med ett särskilt fokus på ungdomar. Regionen ska verka för att den samlade kunskapen och kompetensen som finns vid Beroendecentrum används i samverkan med andra aktörer för att förebygga missbruk.

Långa väntetider i vården riskerar att skapa beroende av läkemedel vilket kan bli bestående. Det finns många gånger en koppling mellan psykisk ohälsa, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och användande av narkotika.

Bekämpandet av narkotikamissbruk ska vara humant och ha en fokus på skademinimering. Beroendecentrum ska erbjuda öppet intag till öppenvården. Helt anonymt och utan prövningar ska den som vill bryta med sitt missbruk ges möjlighet till att göra det. Öppet intag innebär att det ska vara möjligt att ringa direkt till öppenvården för att få hjälp. Utan att först behöva kontakta socialen och söka bistånd. Ett viktigt redskap för att minska smittspridning bland missbrukare är att skapa nya kontaktvägar till sjukvården som till exempel en lågtröskelmottagning där man kan få nya och rena sprutor.

De personer som är inskrivna på lågtröskelsmottagningarna har ofta själva, eller har andra i sin närhet, med stor risk att dö i en opioidöverdos. På mottagningarna bör utbildning och utdelning av naloxon bedrivas. Naloxon är ett motgift mot opioder och opiater. Syftet med utdelning av naloxon ska vara att förebygga skador och dödsfall.

Ungas psykiska ohälsa har ökat under pandemin och droganvändandet bland unga är fortsatt hög. Tillgängligheten av droger är stor vilket skapar en känsla av legitimitet för bruk av narkotika bland ungdomar i länet. Region Örebro län ska fortsätta arbetet enligt skottlandsmodellen. Modellen innebär ett ökat samarbete mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård för att tidigt fånga upp och hjälpa de barn och unga som är i behov av hjälp. Arbetet Tillsammans för alla barns bästa (TABB) ska fortsätta.

Kunniga och engagerade anhöriga eller närstående är en stor tillgång för den som lider av någon form av psykisk sjukdom. De är i många fall en viktig del av den drabbades sociala nätverk. De är ofta skickliga på att upptäcka tidiga symtom och sedan hantera en uppkommen situation. De har ofta också bra möjligheter att göra iakttagelser som gör att vården kan ingripa i ett tidigt skede eller stötta i svåra perioder. Region Örebro län erbjuder redan idag stöd till anhöriga inom psykiatrin, bland annat genom samverkan med civilsamhället. Just denna del kan utvecklas ännu mer. Det finns en mängd organisationer som arbetar med anhörigstöd och kan göra det på ett annat sätt än vad regionen kan. Sådan samverkan ska värnas och fördjupas.

Civilsamhället utgör också en mycket viktig samverkanspartner när det kommer till att skapa en trivsamt och meningsfull miljö inom slutenvården. I Malmö har BUP exempelvis arbetat med sångpedagoger för att förbättra vårdmiljön och ge den ett mer meningsfullt innehåll. Det har också bidragit till att man kunnat minska antalet tvångsåtgärder. Civilsamhället kan också bidra till att minska risken för isolering och ensamhet bland äldre. Att få finnas i ett socialt sammanhang är en viktig faktor för att öka välbefinnandet för ensamma äldre. Såväl Region som kommuner har ett ansvar för att skapa utrymme och samverka för att ytterligare stärka civilsamhällets aktörer och de arenor de kan verka på.

Det går också att göra mycket för att förebygga psykisk ohälsa hos gruppen äldre. En stor del av det förebyggande arbetet måste ske på kommunnivå. Grunden i det förebyggande arbetet är basala. Det handlar om ett tryggt boende, att säkerställa att den äldre äter ordentligt, får motion och att det finns tillgång till sociala kontaktytor för att minska risken för isolering och ensamhet. Regionen ska bidra med kunskap och samverka med kommunerna i frågan

Områdesindikatorer

- Narkotikarelaterade dödsfall i Örebro län.

Uppdrag

- Region Örebro län sjukvårdsinstanser ska samverka i större utsträcknings med skolor och socialtjänst.
- Region Örebro län ska ha en tillgänglig missbruksvård.
- Samverka med länets kommuner för tidiga insatser för att främja barn och ungas hälsa.
- Stärk civilsamhällets roll i arbetet för psykisk hälsa.
- Utred ett utökat sprututbytesprogram.

5.1.5. Tillgänglig vård

I syfte att skapa en vård som uppfyller invånarnas behov och tar hänsyn till dess berikande olikheter, krävs ökad tillgänglighet och inkludering. Tillgängligheten måste öka genom bland annat utökade kommunikationsvägar såsom digitala alternativ via 1177 samt telefon. Dessutom måste individens särskilda behov tillgodoses genom anpassningar som passar den enskilde individen. Det kan exempelvis handla om att skapa en förutsägbarhet genom att mötas av samma läkare samt upprätta regelbundna vårdrutiner för den som besöker vården med täta intervall.

Örebro län är ett avlångt län med en större centralort som utgör närmare 50 procent av befolkningsunderlaget. Det finns därför betydande utmaningar i att skapa en närhet till vården även för dem som är bosatta längre ut på gles- och landsbygd. Förutom att inte vara kostnadsmässigt effektivt att ha vårdinrättning på mindre orter, är det dessutom svårt att locka rätt kompetens till dessa inrättningar. I syfte att skapa en ökad närhet till vården önskar vi dock prioritera tre lasarett i form av Örebro, Karlskoga samt Lindesberg. Det ökar närheten och stärker tryggheten. Utöver detta bör även en ny vårdcentral inrättas i Åsbro. Lösningen för att skapa en ökad närhet till vården är vidare att öppna upp för privata aktörer att bedriva vårdverksamhet på platser där det för regionens räkning inte är ekonomiskt möjligt. Det är en situation som gynnar samtliga parter på såväl organisatorisk, ekonomisk samt patientnära nivå.

5.1.6. Etik i vård och omsorg

Vårdarbetet bygger till stor del på relationer mellan människor. Det är viktigt att vården så långt som möjligt utformas i samråd med patienten och dennes anhöriga. Alla ska ha rätt till en individuell behandlingsplan och alla som söker sig till vården ska bemötas med kunskap och respekt.

De som arbetar med människor ska ha en medvetenhet om HBTQI, jämställdhet och jämlikhet. Att ge vård, kräver teoretiska kunskaper, men också praktiskt och känslomässigt kunnande inbyggt i en humanistisk människosyn. Vårdpersonalen måste fortlöpande få utbildning i etiska frågor. Den etiska debatten måste alltid hållas levande

och liberalerna vill allt kraftfullare lyfta fram värderingar som är förankrade i filantropisk och humanistisk tradition.

De etiska frågorna får en allt viktigare betydelse i och med att nya forskningskunskaper öppnar vägar för en mosaik av möjligheter. Det är viktigt att etiska debatter förs fram i offentlighetens ljus så att alla kan ta del av och äga möjlighet att på olika sätt påverka utvecklingen. Liberalerna anser att prioriteringar inom vården ska göras utifrån principen om att alla har lika människovärde. Vi måste göra upp med föreställningar att sjukvården inte står pall vid exempelvis större olyckor eller pandemier. Vi kan inte acceptera en sjukvård som inte har överkapacitet och beredskap när det som bäst behövs.

Områdesmål

- Att alla invånare ska känna sig respekterade inom regionens verksamheter.
- Ge vårdens medarbetare kontinuerlig utbildning i bemötande frågor.
- Stärka den existentiella hälsan.
- Bidra till att öka intresset för vårdens etiska frågor.

5.2. Nära vård

Nära vård är i grunden en liberal reform. Valfrihetsreformen inom primärvården var ett steg i rätt riktning. Genom vårdvalets införande öppnade vård upp för en mer liberal ordning. Makt förflyttades från politiker och tjänstemän ner till invånarna.

En stor hierarkisk organisation tappar lätt kontakten med verksamheten. Endast uppgifter som är standardiserade, regelstyrda och som inte behöver anpassas till lokala förutsättningar lämpar sig väl för centralisering.

Det var en decentralisering av hälso- och sjukvården som stärkte patientens ställning och skapade förutsättningar för en mer personcentrerad vård. Den liberala utgångspunkten är alltid individen och dess behov. Det ska vara vägledande för alla insatser, åtgärder och det egna ansvaret. Ytterligare en liberal utgångspunkt är kvalitet, både faktisk och upplevd.

Vården ska flyttas närmare människorna. Alla patienter ska få möjlighet att lista sig hos en egen fast husläkare på vårdcentral, och först ska detta byggas ut för äldre med stora vårdbehov. Varje läkare ska ansvara för sina patienter och samordna den övriga vård som de kan behöva. Det förbättrar kontinuiteten för patienterna och gör vården mer effektiv.

En tillgänglig och jämlik vård som utgår från en personcentrerad och relationsskapande vård. Nära vård skapas genom ett tillitsfullt och prestigelöst gränsöverskridande samarbete. På så sätt skapas trygghet för patienter, brukare och medborgare. En god och nära vård utgår från individens behov, önskemål och möjlighet till delaktighet. Den bygger på att alla vårdgivare har goda relationer med varandra och sätter patienten i

centrum. Patienten ska inte märka av huvudmannagränser, utan ska för den enskilde vara sömlös.

Det behövs en betydande resursförflyttning inom regionens verksamhet till primärvården. Att ställa om mot nära vård med en stark primärvård är tänkt att leda till ökad systemeffektivitet. Det är sannolikt avgörande för att upprätthålla förtroendet för den samhällsfinansierade modell vi valt att organisera hälso- och sjukvården inom. Vi kan redan nu se hur systemets legitimitet sakta börjar vittra utifrån den ökade efterfrågan på privata sjukvårdsförsäkringar. Region Örebro län måste därför arbeta med att upprätthålla förtroendet och tilliten till den offentligt finansierade vården.

Även om åsrika människor är friskare idag än förr kommer en dag då ohälsan slår till. För att tillgodose behoven av hälso- och sjukvården behöver primärvården utvecklas och satsa mer på att förebygga ohälsa hos åsrika personer och ansvara för rehabilitering efter stroke, olycksfall med mera. Det kräver kompetens i geriatrik och gerontologi hos såväl de läkare som de åsrika patienterna möter som hos övrig personal. Ansvaret för äldrevården mellan kommuner och regioner måste vara tydligt.

Då 25 procent av hälso- och sjukvårdens utgifter finns på den kommunala nivån berör med andra ord kommunerna på ett väldigt direkt sätt. Fungerande samverkan mellan regionen och kommunerna behövs för att säkerställa en resurssmart god och nära vård med patienten i centrum. Kommunernas roll i omställningen mot nära vård är därför avgörande för att samverkan mellan huvudmännen fungerar bra.

Den ökade ohälsan i Örebro län ställer krav på ett ökat fokus på det sjukdomsförebyggande arbetet. Behovet av sjukdomsförebyggande samt hälsofrämjande åtgärder varierar inom vårt län och behöver i större utsträckning anpassas efter befolkningens olika behov. Det är därför positivt att de hälsofrämjande åtgärderna inom nära vård poängteras och betonas.

För att klara av den demografiska utmaning som svensk hälso- och sjukvård står framför måste nära vård implementeras som tar hänsyn till de olikheter inom det demografiska underlaget som finns i Regionen. Sjukvården måste klara av att ge fler människor en god hälsa oberoende av geografi och demografi, särskilt hos de som inte behöver så stora insatser från sjukvården.

En organisation som utgår ifrån nära vård måste anpassa och arbeta utifrån en ökad tillgänglighet. Alla invånare ska få vård i tid och köerna måste bort. Det sker genom en effektivare sjukvårdsorganisation och att fler aktörer får möjlighet att vara med och bidra till en god och tillgänglig vård i hela länet. Man ska alltid kunna nå vården på det sätt som passar en bäst. Någon ska svara i telefonen när du ringer. Det ska gå att boka en tid på vårdcentralen via nätet och du ska även kunna få vård på nätet. Att vara kontaktbar, tillgängligt och anpassningsbar utifrån invånarnas behov är grunden för nära vård.

Områdesmål

- Primärvården ska utgöra grunden för nära vård.

- Den som söker vård ska få vård i sin närhet.
- Sjukvården ska ha ett gott samarbete med andra aktörer.
- Patienter ska erbjudas kontakt, besök och behandling inom vårdgarantin.

Uppdrag

- Reformera regelverket och ersättningssystemet i krav- och kvalitetsboken med syfte att göra det möjligt att etablera mindre enheter inom primärvården.
- Införa ett system där patienten har rätt att välja sin fasta husläkare.
- Utveckla och stärka primärvården.

5.2.1. Primärvård

Primärvårdens roll i sjukvårdssystemet ska stärkas. Ett husläkarsystem där patientansvaret ligger i primärvården gynnar särskilt multisjuka och äldre medborgare. Avancerad sjukvård i hemmet ska vara ett väl utbyggt alternativ för dem som så önskar. För patientens skull ska vistelserna på akutsjukhus så långt möjligt minimeras.

Tillgängligheten till primärvården måste förbättras. När det inte går att få tillgång till primärvård vänder sig patienter till akutvården som är mycket dyrare än primärvård. Länets invånare har olika behov och möjlighet att ta sig till vården under olika tider på dygnet och veckan. Därför måste primärvårdens öppettider varieras i högre grad för att säkerställa att alla länsinvånare har tillgång till en vårdcentral under tider som passar dem.

De geografiska skillnaderna i vården får inte bli för stora. Närheten till primärvård är en viktig del i arbetet med nära vård. För den som bor på lands- eller glesbygd är det uppenbart att det blir längre distanser mellan bostad och vårdcentral. Skillnaderna får inte bli för stora eller öka i takt med ett behov av effektiviseringar. Det måste därför bli enklare för vårdcentraler att öppna filialer på platser där det saknas tillgång till en vårdcentral. Ett utvecklat vårdval behövs fullt ut så att det blir praktiskt möjligt för mindre entreprenörer att etablera sig inom Örebro län. Filialer bör premieras och erbjuda länsbor under begränsade tider tillgång till primärvård i sitt närområde.

Primärvården behöver samlas organisatoriskt och politiskt. Utgångspunkten för den organisation som styr primärvården måste vara att den ska vara uppbyggd på ett sätt som medger största möjliga effektivitet, för att därmed leverera bästa möjliga vård för patienterna och bästa möjliga arbetsmiljö för personalen. Ska Region Örebro län lyckas reformera primärvården och omfördela resurser samt ansvar från sjukhusvård till primärvård, måste regionen se över primärvårdens organisation. Nuvarande organisation bidrar tyvärr inte till att vården kommer närmare länsinvånarna, utan snarare till ökad splittring och ojämlikhet i vården. Primärvårdens ställning i Region Örebro läns sjukvårdsförvaltning måste stärkas för att öka förståelsen för primärvårdens förutsättningar och behov. Därför ska primärvården organiseras under en ledning i en samlad primärvårdsförvaltning som leds av en samlad politisk primärvårdsorganisation.

Barns och ungas särskilda behov ska beaktas i all hälso- och sjukvård, men särskilt i primärvården. Barn och unga med kroniska sjukdomar ska ha tillgång till medicin och medicinsk-tekniska behandlingar som är moderna och utgår från patientens behov och Socialstyrelsens riktlinjer.

Jämställdhetsperspektivet måste även vara en grundläggande faktor och utvecklas i primärvårdens hälso- och sjukvård. All vårdrelaterad statistik ska analyseras ur ett genusperspektiv. Kunskapen om skillnader mellan kvinnors och mäns sjukdomsbilder måste förbättras och hbt+-kompetensen inom vården stärkas.

Finansiering måste flyttas från sjukhus till primärvård. Stor satsning på hälsovalet och en omfördelning av resurser är nödvändig om Region Örebro län ska säkra en god och effektiv vård till alla länsinvånare.

Primärvården behöver stärkas och finansieringen differentieras i högre grad beroende på det demografiska underlaget. Olika demografiska grupper har generellt olika stora behov av vård. Det måste hanteras i ersättningen till vårdcentralerna. Den socioekonomiska faktorn påverkar i hög grad vårdcentralens arbetsbelastning. Ersättning till vårdcentraler i socioekonomiskt utsatta områden eller i området med patienter inom kostnadskrävande demografiska grupper behöver därför få en betydande förstärkning. Kapitering och ersättningssystemet måste göras om för att en rättvis fördelning av ersättningen till primärvården ska till. Den vårdcentral som har högst arbetsbelastning och mest sjukvårdstunga listade patienter ska få störst grundersättning.

Det målrelaterade ersättningssystemet för vårdcentraler måste förändras och i stora delar avskaffas. Flera delar av den målrelaterade ersättningen har införts med goda intentionen. Däremot har mål som antalet patienter som erbjudits kvalificerat stöd för att sluta röka inte nödvändigtvis vara ett effektivt sätt att förbättra hälsan för länets invånare. Att ge en vårdcentral mål om att ge ett visst stöd till vissa patienter är inte att visa tillit till professionen. Ska vårdens medarbete känna att de får förtroende för att driva sin verksamhet behöver antalet målrelaterade ersättningar minska och ses över.

Vårdens medarbetare måste själva anses vara kapabla att bedöma vilka punktinsatser som generellt sett ska erbjudas på vårdcentralen. Ett ersättningssystem där mål om erbjudandet av vissa tjänster på en vårdcentral avgör den ersättning vårdcentralen får av regionen leder till ineffektiva incitament för vårdcentralens ledning och medarbetare. Region Örebro län kan och bör mäta indikatorer kring vad som sker på vårdcentraler och vilken vård samt vilket stöd som erbjuds i vilken grad inom primärvården. Att däremot erbjuda resurser om vissa mål uppfylls kommer leda till att vårdcentralens medarbetare arbetar med att uppfylla målen vare sig målen leder till det önskade resultatet eller ej.

Områdesindikatorer

- Antal listade per läkare.

Uppdrag

- Vårdcentralerna ska erbjuda mer varierade öppettider, exempelvis kvällstid.
- Utredda förutsättningar för en större resursomflyttning från sjukhusvård till primärvård.
- Målrelaterad ersättning inom primärvården avskaffas i största möjliga mån.
- Utredda vart fler filialer skulle behövas i glesbygd.

5.2.2. Psykiatri

Psykiatrin ska präglas av flexibilitet och hög kvalitet och möta patientens och de anhörigas önskemål så långt som möjligt. För att detta ska bli verklighet måste olika behandlingsverksamheter finnas, såsom behandlingshem, arbetsträning, gruppboenden, eget boende och socialt stöd.

Vård för psykiska besvär ska vara lika tillgänglig som annan vård. Psykisk ohälsa är den främsta orsaken till sjukskrivning och människor med psykisk sjukdom är bland de mest sårbara i sjukvården. Tidiga insatser och förebyggande arbete är därför oerhört viktigt. Psykologer, kuratorer och psykiatrisk kompetens måste finnas i primärvården. Det måste bli enklare att få tid hos psykolog och kurator både inom primär- och specialistvården.

Akutpsykiatrisk vård ska likställas med annan akutvård. Ofta hinner mild psykisk ohälsa utvecklas till allvarigare ohälsa under väntetiden. En bättre prioritering av resurser måste till och rätt vård ges på rätt nivå. Den som inte är i behov av specialiserat psykiatriskt stöd ska inte behöva vänta i onödan utan ska hänvisas till rätt vårdnivå.

De långa väntetiderna som finns inom barn- och ungdomspsykiatrin måste bort. Detta kan aldrig accepteras, utan insatser måste göras omedelbart för att minska både köer och lidande. Alla aktörer som arbetar med barn och unga måste samverka för att tidigt upptäcka unga med ätstörningar. Det behövs ett ökat antal platser i ätstörningsmottagningen då vi ser en ökning av personer som insjuknar i ätstörningar, inte minst bland unga.

Samarbetet mellan kommunerna och regionen måste förbättras så att patienterna inte kommer i kläm eller kastas runt mellan olika vårdgivare. Det behövs bättre utbildning av personalen samt en ökad vilja att hitta framkomliga lösningar. Patienten måste alltid sättas först. Samarbetet mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedling och regionen måste förbättras. I det arbetet kan anhöriga och patientorganisationer vara mycket betydelsefulla. Vi vill se ökat samarbete mellan de kommunala skolornas elevhälsa och Region Örebro län, framför allt avseende digitala lösningar så att fler kan söka hjälp för psykisk ohälsa.

Barn med en oidentifierad neuropsykiatrisk diagnos löper större risk för psykisk ohälsa om de inte får stöd och hjälp. Barn som är inte trivs i skolan kan ofta ha en underliggande diagnos och utan rätt insatser kan det drabba barnets utveckling negativt. Risksökande och självskadebeteende kan vara tecken på psykisk ohälsa. Det måste bemötas på ett tidigt stadium och obehandlat kan detta leda till att barn senare i livet utvecklar en annan psykisk ohälsa eller drabbas av annan samsjuklighet.

Den psykiska ohälsan kan se olika ut hos olika åldersgrupper. Medvetenheten kring det egna psykiska måendet kan vara sämre hos äldre samtidigt som dessa grupper i högre utsträckning kan drabbas av annan ohälsa. Därför behövs specialiserade vårdmottagningar för äldre som kan identifiera psykisk ohälsa som den ordinarie vården ibland kanske förbiser.

Patienter med oro, ångest eller med suicidrisk måste snabbt kunna få hjälp från vården. Idag omhändertas alltför ofta människor med akut psykisk sjukdom av polisen inför grannar och andra vittnen som hämtar och skjutsar individen till vården. Det är inte rimligt att sjuka människors i akut kris behandlas på ett sådant sätt att de upplever sig som brottslingar eller att de inte får möta människor med rätt vårdkompetens i första skedet. Samtidigt leder detta till att polisen blir alltmer belastade som i sin tur leder till att polisen tvingas prioritera uppgifter de egentligen inte har kompetens till att lösa. Med hjälp av en psykiatrisk blåljusenhet kan patienten få ett bra bemötande från början och vårdpersonal kan tidigt göra bedömning av rätt vårdnivå. För patienten är det mindre stigmatiserande att möta en ambulans med specialistutbildad personal än en polis.

Områdesmål

- Att psykiatrin ska präglas av en större flexibilitet.
- Öka människors förståelse för psykisk ohälsa.
- Utöka barn- och ungdomspsykiatrin så att köerna försvinner.
- Skapa en verksamhet i länet med psykiatrisk ambulans.
- Verka för bra digitala kontaktlösningar för att fler skolungdomar ska våga och kunna söka sig till elevhälsan och även Region Örebro län.

5.2.3. Kvinnosjukvård

I Region Örebro län är det en självklarhet att män och kvinnor ska ha samma tillgång till sjukvård. Omotiverade skillnader både när det gäller behandling och tillgång till utredning vid sjukdomar som i huvudsak drabbar kvinnor får inte förekomma inom regionens verksamhet. Forskning kring kvinnor, särskilt äldre kvinnor ska vara prioriterad inom den kliniska forskningen.

Makten över den egna kroppen är central för välbefinnandet och därför är det mycket angeläget att Region Örebro län satsar på en väl fungerande sexual- och reproduktionshälsovård för kvinnor i alla åldrar. Kompetenta och tillgängliga ungdomsmottagningar där unga kvinnor kan få råd och stöd i sex- och samlevnadsfrågor är centralt.

Varje födande kvinna ska ges en trygg, säker och evidensbaserad vård med mesta möjliga valfrihet. Att kvinnan känner sig trygg när hon föder är viktigt för att förlossningen ska bli så bra som möjlig. Olika kvinnor vill föda barn på olika sätt. All förlossningsvård ska dock vara medicinskt säker för mamma och barn samt hålla hög kvalitet när det gäller omvårdnad och bemötande. Kvinnor ska vid barnafödande få en förlossning som

undviker bestående skador som kan påverka samliv, kontinens och andra vardagliga aktiviteter.

Kvinnosjukvård och förlossningsvård kräver en hög kompetens för att bedrivas patientsäkert. Region Örebro län behöver därför ständigt följa utvecklingen i krav och kvalitet för en modern och patientsäker kvinno- och förlossningsvård för att säkra dess framtid i länet. Målet ska vara att ha två förlossningsenheter, en på USÖ och en på Karlskoga lasarett. Däremot måste det vara lika hög kvalitet på båda enheterna och inget barn ska ha en sämre chans till överlevnad beroende av vilken avdelning man föds på. Regionen ska inte ta ställning till vem eller vilken driftsform som två förlossningsenheter säkerställs genom utan enbart att de håller samma kvalitet och patientsäkerhet som inte lämnar några obefogade risker för vare sig barn eller mor vid förlossningen och eftervården.

Kvinnors makt över sina egna kroppar måste stärkas, och sexuell och reproduktiv hälsa har stor betydelse för detta. 90 % av alla som hör av sig till Bris (Barnens rätt i samhället) är flickor. Ungdomsmottagningar och tjejjourer utför ett enormt arbete för att garantera unga människors sexuella hälsa och välmående, ge råd i samlevnadsfrågor, minska antalet oönskade graviditeter och motverka spridning av sexuellt överförbara sjukdomar.

Jämlik vård börjar på MVC. Otillräcklig mödravård ökar riskerna vid förlossning, men föräldragrupper når idag inte tillräckligt många familjer med föräldrar födda utanför Sverige. Mödrahälsovården behöver utveckla samarbetet med ideella föreningar och erbjuder mammagrupper på olika språk. Unga, ekonomiskt utsatta och ensamstående mödrar deltar inte tillräckligt i mödravård. Därför behövs ung-MVC och mödravård på drop-in.

Fler kvinnor än män drabbas av biverkningar av sina läkemedel. Därför behöver kunskapen och medvetenheten kring hur informationen om biverkningar presenteras för patienter. Region Örebro län ska främja jämställd forskning och att all vårdrelaterad statistik presenteras könsuppdelad.

Fokus måste riktas mot utsatta grupper med sämre hälsa, såsom invandrarkvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning. Inom specialiserade områden såsom missbruk, hedersvåld, könsstympning, tortyrskadade och våld i nära relationer är regionen beroende av kompetensen hos eldsjälarna i ideella organisationer. Kärnverksamheter inom sådana områden ska värnas och långsiktigt samarbete främjas genom så kallat idéburet partnerskap.

Områdesindikatorer

- Andel förlossningar utan komplikationer.
- Antal förlossningsskador.

Uppdrag

- Säkerställa att hembesök erbjuds till alla nyblivna föräldrar minst två gånger under barnets första levnadsår.
- Utarbeta en långsiktig strategi för hur länets kvinnosjukvård ska organiseras och hur kompetensförsörjningen ska säkras.
- Ta fram en långsiktig strategi för hur länets förlossningsvård och neonatalvård ska organiseras och därigenom säkerställa att båda länets förlossningskliniker finns kvar.

5.2.4. Barnsjukvård

De allra flesta barn ska ha möjlighet att få sina sjukvårdsbehov tillgodosedda i primärvården. Den digitala sjukvårdsrådgivningen för barn ska vara ett naturligt första val. För barn med korta eller kontinuerliga vårdbehov ska vården vara anpassad efter barns speciella behov och involvera föräldrar eller andra nära anhöriga.

Såväl samhällsmiljöer och vården ska utformas för att på bästa sätt skapa en trygg situation för barnen, med positiva miljöer och tillgång till lek och stimulans och en hög kontinuitet hos den personal som barnen möter. Barnhälsovården har en viktig roll för att utjämna de skillnader i förutsättningar till en god hälsa som finns i länet. Goda möjligheter att samverka med andra viktiga aktörer såsom förskola, socialtjänst och andra kommunala ansvarsområden för att skapa trygghet och kontinuitet ska vara självklara.

Funktionshindrade barn kan behöva omfattande kontakt med sjukvården. Samarbete med kommunerna hjälper familjerna. Familjer med sjuka och funktionshindrade barn ska erbjudas en samordnare. Fler ska få tillgång till habiliteringen. Barn med specialiserad fast läkarkontakt ska kunna behålla sin läkare som vuxna.

Vi behöver fler familjecentraler där mödra- och barnhälsovård, SFI, öppen förskola och socialtjänst samlas för att stödja och ge kunskap och information. Det krävs satsningar på ungas hälsa och behov av att göra psykisk hälsa till en del av elevhälsan. Vi vill också öka samarbetet mellan barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänst. Förebyggande hälsovård som vaccinationer ska nå alla ungdomar i Hem för vård eller boende (HVB).

Samverkan mellan region, polis, socialtjänst, åklagarkammare och rättsmedicinsk kompetens behöver stärkas. En gemensam verksamhet behöver ha ansvar för utredningar som görs när barn kan ha utsatts för vålds- och sexualbrott. Det utsatta barnet ska inte behöva besöka olika verksamheter utan en och samma plats behövs där alla som behöver träffa barnen tar sig till.

Kontaktvägarna behöver utvecklas mellan anhöriga och personal och goda erfarenheter spridas. Anhöriga måste också enkelt få kontakt med andra i liknande situation. Barn i sorg och anhöriga barn i familjer med kronisk eller obotlig sjukdom ska synliggöras och stöttas.

Områdesmål

- Starta fler familjecentraler.
- Underlätta för familjer med funktionsnedsatta barn.
- Låta barn med specialiserad husläkare behålla denna som vuxna.
- Göra vården bättre på att möta och hjälpa anhöriga i kris och sorg, även de anhöriga som är barn.

5.2.5. Folkhälsoarbete

Helst ska länets invånare vara så friska att de inte behöver vård på sjukhus. Det är dock ett viktigt inslag i hög livskvalitet likaväl som trygghet att veta att vård av hög kvalitet står till buds den dag det trots allt behövs. Hälso- och sjukvården kan bidra för att stärka människors hälsa och ge stöd, men det är den enskilda människan som måste ta ansvar för sin egen hälsa och sina levnadsvanor. Hälso- och sjukvården ska erbjuda stöd för förändringar av levnadsvanor. Kunskap om hur de egna levnadsvanorna påverkar hälsan ska förmedlas från skolåldern och uppåt. Folkhälsoarbetet och de förebyggande hälsoinsatserna ska vila på kunskap och respekt för individens självbestämmande. Den enskildes motivation ska styra alla insatser som erbjuds.

Förebyggande vård sparar lidande och resurser Förebyggande vård är humant och resurssmart. Kunskap och engagemang kring levnadsvanor och egenvård gör långsiktig skillnad. Det krävs att en ökad information om livsstil och hälsa till utsatta grupper och stärka det hälsofrämjande arbetet. Kunskap om äldres behov kan förhindra sjukhusinläggningar. Okunskap är kostsam och belastar de äldre. Det vore sannolikt en besparing att låta regionen utbilda personal i äldreboenden och elevhälsa.

Det förebyggande hälsoarbetet har en stor betydelse. Främst av humanitära och livskvalitetsskäl, men även av ekonomisk anledning. Befolkningens hälsotillstånd består till stor del på egna aktiva livsstilsfaktorer. Det är regionens skyldighet att sprida kunskap om livsstilens betydelse så att individen kan göra rationella val. Härvid har regionen informations- och utvecklingsverksamhet i samverkan med andra aktörer en avgörande betydelse. Här ska särskilt nämnas folkrörelsens aktörer, som med oförtrutet ideellt engagemang erbjuder meningsfulla forum för människor. Oavsett om det gäller olika samfund eller nykterhetsföreningar, så är stödet till dessa organisationer ofta direkt avgörande.

Det är viktigt att inte glömma bort den existentiella hälsans betydelse, vilken också har en särskild viktig plats genom de olika religiösa samfundens arbete vid länets sjukhus. Det är viktigt att inte ta samfundens engagemang och närvaro vid sjukhusen för given, utan möjliggöra samfundens närvaro i sjukhusmiljön.

Områdesmål

- Tillföra mer resurser till missbruksvården i länet.
- Sätta in kraftfulla insatser för att förhindra missbruk bland ungdomar.
- Etablera fler mottagningar för olika sorters beroendeframkallande ämnen.

5.3. Direktvård

Region Örebro län ska arbeta för en jämlik tillgång till sjukvård i hela länet. En jämlik vård inbegriper en nära och tillgänglig vård för alla länsinvånare. Till direktvård räknas akuta insatser på alla vårdnivåer från ambulanssjukvård, hemsjukvård och primärvård till sjukhusvård. Till direktsjukvård hör också stora delar av intensivvården och operationsverksamhet. Den prehospitla sjukvårdens kapacitet och möjliggör en robust ambulanssjukvård med god beredskap i hela regionen. Akutsjukvården kräver beredskap dygnet runt och samverkan mellan olika vårdnivåer och specialiteter. Tillgänglighet och kvalitet är av yttersta vikt för individen och samhället

En jämlik och säker vård är en vital del av direktsjukvården och måste integreras i ambulanssjukvårdens behandlingsriktlinjer och rutiner. Ambulanssjukvården har i sitt arbete viktiga gränssnitt mot akutmottagningar, vårdavdelningar, primärvård, psykiatrisk vård, alarmeringssjukvård, statlig och kommunal räddningstjänst, socialtjänst, kommunal vård, luftambulans, sjöräddning, omsorg och polis. Ambulanssjukvården är en del av hälso- och sjukvården och lyder under samma regelverk som övrig sjukvård. Sjukvårdshuvudmännens ansvar för ambulanssjukvården i hälso- och sjukvårdslagen. Regionerna svarar för att det finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med transportmedel som är särskilt inrättade för ändamålet.

Den prehospitla vården bedrivs ofta under förhållanden med brist på information och undersökningsmetoder samt insatser i svåra miljöer och förhållanden. Detta ställer stora krav på medarbetarnas förmåga att bedriva god och säker vård. I syfte att fortsatt utveckla den samverkan och det samarbete som sker mellan Region Örebro län och SOS Alarm AB kommer förutsättningar för tillgång till kontinuerligt läkarstöd att ses över för att ytterligare öka patientsäkerheten.

Akutsjukvård dygnet runt ingår i närsjukvårdens uppdragsområde. En förutsättning för det är att akutmottagningar finns på regionens tre sjukhus. I den statliga utredningen "Effektiv vård" föreslås också vårdcentralerna få ett större akutvårdsuppdrag och att en del av sjukhusens resurser flyttas ut i den nära vården. Vårdcentralerna ska ha uppdraget som första linjens hälso- och sjukvård. Därför ska vårdcentralerna hålla öppet längre och "närakuter" etableras. Patienter får på så sätt närmare till akutsjukvård, samtidigt som akuten på sjukhusen avlastas. Tillgängliga vårdcentraler, öppna efter medborgarnas behov minskar trycket på sjukhusens akutsjukvård.

Områdesmål

- Regionen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta inom i länet.
- Den som är akut sjuk ska få god och säker vård hela dygnet.
- kompetenskraven ska vara tydligt definierade och möjligheter till kompetensutveckling ska finnas för samtliga yrkesgrupper.

Uppdrag

- Regionen ska ha en egen alarmeringscentral med anställd ambulanspersonal, inre och yttre ambulansbefäl och ambulansläkare för dirigering av ambulanser.
- Utred ett inrättade av närakuter i länet.

5.3.1. Ambulerande resurser

Regionen behöver en robust ambulansberedskap i hela länet, vilket innebär fler akutambulanser och sjuktransportfordon. Liberalerna vill öka ambulanskapaciteten i länet för att det alltid ska finnas insatsklara ambulanser att tillgå vid olyckor och sjukdomsfall. Nedan beskriver vi hur den prehospitalla förmågan kan förstärkas. Ambulansverksamheten i regionen ska vara kopplat till respektive akutvårdsverksamhet. Ambulansstationerna måste stärkas upp med fullgott skalskydd.

Ambulanssjukvårdens uppdrag är unikt då det omfattar påfrestande situationer och räddningsinsatser som kräver vård av akut sjuka och svårt skadade patienter i alla åldrar. Ambulanspersonalen hanterar även prehospitalla förlossningar.

Arbetet med att öka tillgänglighet i akutsjukvården ska fortsätta, men primärvården ska för flertalet patienter vara den första instansen vid akut sjukdom eller skada. För att nå målen om tillgänglighet inom den akuta vårdens alla delar är det särskilt viktigt att primärvård och hälsovalets alla aktörer verkar för arbetssätt där patienten inte behöver söka sjukhusens akutmottagning annat än då det är medicinskt nödvändigt. För att möjliggöra en tillgänglig akutvård på rätt vårdnivå ska bedömningsplatser finnas i anslutning till akutmottagningarna för de patienter som förväntas kunna lämna sjukhuset inom 24 timmar.

Ambulansverksamheten ställer stora krav på beredskap, kunskap, kompetens och beslutsförmåga. Enligt regelverket ska det finnas minst en legitimerad sjukvårdspersonal i varje ambulans. Utbildning till specialistsjuksköterska med inriktning mot ambulanssjukvård finns på ett flertal orter runt om i landet. Det finns sedan ett antal år också yrkeshögskoleutbildningar för ambulanssjukvårdare.

Hög kompetens och hög tillgänglighet är en förutsättning för god akutsjukvård. Därför avsätts medel för att förbättra och utveckla den ambulansvård som sker i Region Örebro läns regi samt möjliggöra en effektivare vårdkedja. En utökning av akutambulanser är en del av det arbetet. Region Örebro län behöver därför få till en förstärkning av antalet akutambulanser.

Antalet invånare och äldre personer med vårdbehov ökar i takt med den demografiska samhällsutvecklingen. Som ett komplement till akutambulanser behöver Region Örebro län införa sjuktransportfordon för uppdrag som inte kräver akutambulansens utrustning och medicinska kompetens. Sjuktransporterna ska användas för planerade transporter samt icke brådskande sjuktransporter som kan kräva medicinsk behandling. Bemanningen i dessa enheter ska vara legitimerad sjuksköterska samt erforderligt

utbildad ambulanssjukvårdare. Bemanningen möjliggör iordningställande och administration av läkemedel. Enheterna bör vara geografiskt spridda i länet. Vid exempelvis hjärtstopp eller större olyckor kan dessa enheter även användas som komplement till akutambulanser.

Människor med psykisk ohälsa ska mötas med omtanke och respekt, och de ska ha inflytande över sin egen vård. Möjligheterna till självald inläggning ska öka, brukarmedverkan ska stärkas och den som är i akut kris ska i första hand omhändertas av vården, inte av polisen.

Psykisk ohälsa måste tas seriöst. Det ska vara lätt att få hjälp med sin psykiska hälsa. Människor ska få hjälp tidigt, och kunna vara trygga i att vården finns där också om behoven blir större. Varje vårdcentral ska kunna erbjuda psykiatrisk hjälp. En person med självmordstankar behöver akut hjälp, precis som en person med hjärtinfarkt. Vår syn på psykisk ohälsa måste förändras i grunden och likställas med övrig ohälsa.

Vi vill införa en psykiatriambulans som kan vara operativ länsövergripande. Psykiatriambulansen ska vara tillgänglig dygnet alla timmar och bemannas med en ambulanssjukvårdare, specialistsjuksköterska och psykiatriker. Psykiatriambulansen fungerar som en viktig brygga mellan psykiatrin, ambulanssjukvården och akutsjukvården. Idag är det ofta polisen som rycker ut på larm om psykisk ohälsa och då framför allt vid självmord. När en människa mår psykiskt dåligt och kanske har självmordstankar riskerar en polisutryckning att bli stigmatiserande.

En psykiatriambulans kan ge personer med akuta psykiatriska besvär ett snabbt omhändertagande redan från början.

En mycket viktig fråga är hur vi kan skapa en modern och högkvalitativ psykiatrisk akut- och heldygnsvård där delaktighet för patienten får högre prioritet. I grunden handlar mycket om värdegrund, att patienter med psykisk sjukdom ska ha samma status och erbjudas vård av samma höga kvalitet och goda bemötande som en somatisk patient.

Ambulansverksamheten ställer höga kunskapskrav samt tillser så all operativ ambulanspersonal har goda förutsättningar att vakta över sin fysiska förmåga för att klara yrkets inte sällan tunga och påfrestande arbetsuppgifter. All ambulanspersonal genomför automatiserade alkoholtester innan tjänstgöring samt att verksamheten har möjlighet att drogtesta personal för att tidigt fånga personer med missbrukssjukdom.

Områdesindikatorer

- Vård på rätt plats.
- Andel besök på akutmottagningar utanför upptagningsområde.
- Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akutmottagning.

Uppdrag

- Etablera en psykiatrisk akutambulans.
- Införa en länsövergripande akutläkarbil.

- Säkra tillgången till sjuktransportfordon som komplement till akutambulanser.

5.3.2. Beredskap för framtiden

Region Örebro län behöver arbeta för att klara av en föränderlig och mer krävande framtid inom hälso- och sjukvården. Mer övning och tydligare krav, för såväl patientsäkerhet och en god arbetsmiljö, är frågor som regionen ständigt behöver arbeta med och utveckla.

Inom de mobila sjukvårdsresurserna som samverkar med utrycknings och blåljuspersonal behövs återkommande fys- och kunskapstester. Antalet övningar inom ambulansverksamheten måste öka kraftigt och tid för fysisk träning ska schemaläggas under arbetsveckan. Årliga tester av oberoende aktör samt årlig obligatorisk hälsoundersökning för att tidigt fånga upp ohälsa eller arbetsskador hos ambulanspersonalen.

För anställda inom ambulansverksamheten ska det införas obligatoriska automatiserade alkoholtester inför varje arbetspass. All ambulanspersonal bör även omfattas av tjänster med säkerhetsklass vilket medför kontroll i misstanke och belastningsregister.

Luftburen sjukvård kan i framtiden komma att omfatta Region Örebro län i högre grad än nu. Därför behöver regionen bevaka och följa utvecklingen inom området. Behovet av en ambulanshelikopter kan i framtiden utgöra en viktig del av regionens verksamhet. Därför behöver regionen bevaka förutsättningarna för att upphandla en fast stationerad ambulanshelikopter som kan respondera länsövergripande, men även utföra akuta transporter till annan specialistvård.

Att få tala med en medmänniska i rätt stund kan rädda liv. Vid akuta känslomässiga kriser eller svåra livsfrågor kan behovet av att tala med en präst, diakon, imam eller rabbin vara avgörande. Prehospital möjlighet till själavård kan i rätt situation bidra till att stabilisera en svår situation i ett akut läge. Region Örebro län behöver därför undersöka möjligheten till att införa ett tätare samarbete med de olika samfund som finns inom länet för att själasörjare ska kunna respondera som stöd till ambulanspersonal vid olika prehospitala insatser.

Uppdrag

- Utredda ett införande av prehospitala själasörjare inom ambulansverksamheten.
- Införa krisberedskap i samtliga verksamheter.

5.3.3. Evenemang

Ambulanssjukvården behöver ett renodlat uppdrag. Verksamheten ska inte sälja ambulanstjänster till arrangörer där marknaden redan tillhandahåller tjänster. Det är viktigt att ambulanssjukvården i alla lägen är fri från sidoinkomster, som dessutom visat

sig inte ens motsvara kostnaderna för personalkostnader, läkemedel och ambulansfordon. När en arrangör behöver sjukvårdsberedskap så ska den inhandlas från privata vårdgivare. Således innebär det ett stopp för skattesponsring med ambulanssjukvård vid olika evenemang.

Den offentliga sjukvården har ingen skyldighet att vara närvarande på större evenemang, men enligt hälso- och sjukvårdslagen ska regionen erbjuda akut hälso- och sjukvård till alla som vistas inom länets gränser. Regionen har alltså skyldighet att "planera sin hälso- och sjukvård så att en katastrofmedicinsk beredskap upprätthålls inom landstingets gränser".

Arrangör av publika evenemang ordnar med egna sjukvårdsresurser. Det är trots detta viktigt att den egna sjukvårdsorganisationen upprätthåller en god dialog med regionen, såväl under planering som utvärdering. Vid olyckor och behov av akut sjukvård måste regionen vara förberedd och redo att agera.

Planering av tillgängliga resurser för akuta insatser behöver betydande underlag. Region Örebro län ska föra statistik på alla evenemang som årligen sker i länet där det finns en risk för allvarliga skador under evenemanget. Statistiken utgör en god grund i den gemensamma planeringen för kommande genomförande och beredskap av akuta insatser.

Uppdrag

- Ta fram tydliga riktlinjer för Region Örebro läns ansvar vid evenemangsverksamhet.

5.4. Äldrevård

Den demografiska förändringen i samhället måste bemötas långsiktigt och innebära ett paradigmskifte i hur vi ser på sjukvårdens roll i människors liv. Hela Europa präglas av en växande äldre befolkning. Många som är 65 år och äldre både kan och vill fortsätta arbeta och de flesta äldre är fram till 80-årsåldern oberoende av hjälp. Det är positivt att allt fler lever längre. Med åldrande ökar dock risken för sjuklighet, kroniska sjukdomar och funktionsnedsättning. Det är viktigt att äldre får tillgång till rätt vård och behandling. Det handlar om ett värdigt liv och livskvalitet. En helhetssyn på äldres hälsa är nödvändig, vilket kräver god samverkan med berörda aktörer för att kunna erbjuda äldre patienter en kvalitativt, god och säker vård.

Sjukvården ska fokusera på uppgiften att utveckla lösningar för att erbjuda den ökade andelen äldre invånare en kvalitativ och god vård. Generellt ska den geriatriska kompetensen stärkas inom nära hälso- och sjukvård för att möta ett ökat vårdbehov hos äldre.

Trots att åsrika idag är friskare betydligt längre än förr, kommer en dag då ohälsan slår till. För att tillgodose behoven av hälso- och sjukvård behöver primärvården utvecklas

och satsa mer på att förebygga ohälsa hos äldre personer, behandla deras hälsoproblem och ansvara för rehabilitering efter stroke, olycksfall med mera. Det kräver att vården är tillgänglig dygnet runt och att det finns möjlighet till hembesök. Det kräver kompetens i geriatrik och gerontologi hos såväl läkare som äldre patienterna möter, som hos övrig personal. En väl utbyggd hemsjukvård är särskilt viktig för den som är skör. Region Örebro län ska säkerställa att vård- och omsorgsboenden har en fast läkarkontakt. Länets äldre gynnas av att få vård i hemmet i stället för att åka in till akuten.

För att öka tillgängligheten och förbättra kvaliteten för mångbesökarna i vården ska regionen arbeta med aktiv hälsostyrning. Mångbesökare på akuten ska identifieras tidigt och erbjudas rätt behandling. Det är extra viktigt att vården för den som ofta är sjuk samordnas bättre. Mobila vårdteam ska fortsätta att utvecklas. Det ska ske i nära samverkan med länets kommuners hemsjukvård. Detta är trygghetsskapande och bidrar till färre akuta besök i vården.

Läkarbesök i bostaden när hälsan sviktar och möjlighet för läkare att genomföra direktinskrivningar på vårdnhet, skapar lugn hos patienten och effektivitet i organisationen. Därför ska mobila lösningar införas i hela länet, där kompetenta team kan möta patientens behov i hemmet.

Region Örebro län behöver bidra till att ändra synen på äldre i samhället. I äldrevård- och omsorg behandlas åsrika i hög grad som ett kollektiv. Samma lösningar erbjuds ofta till alla. De som behöver stöd i vardagen förutsätts varken kunna eller vilja välja själva. Verkligheten är precis tvärtom. Respekt för den enskilda människan är särskilt viktig när hon är i en utsatt situation. Därför är det viktigt att värna och utveckla den valfrihet av möjligheter som Region Örebro län erbjuder länets åsrika invånare.

Ett grundläggande hinder för åsrikas självständighet och delaktighet är ålderismen. Detta innebär att ålder ligger till grund för fördomar och nedvärderingar av äldre - något som leder till diskriminering inom såväl arbetsliv, hälso- och sjukvård som övriga samhällslivet. Världshälsoorganisationen, WHO, har konstaterat att ålderismen är starkare i länder med högt välstånd. Sverige är tyvärr inget undantag.

Ålderismen visar sig på olika sätt. Exempelvis finns fördomar avseende att äldre inte kan lära något nytt, att de inte vill ha något att göra med modern teknologi, att de tar jobb från yngre, att hälsofrämjande åtgärder och rehabilitering är meningslösa när det gäller äldre och att äldre personer är en börda för samhället. I kontrast till detta finns forskning som visar på att äldre personer ofta har mer kunskaper och erfarenheter, är mer pålitliga, inte har högre frånvaro och mer sällan drabbas av olyckor i arbetslivet än yngre. Därför behöver Region Örebro län aktivt arbeta med att stärka bilden av äldre som en resurs i samhället och äldres egenmakt i samhället.

Den teknik vi ser som en självklarhet i andra delar av vår vardag, måste också bli en självklarhet i vården och inom äldreomsorgen. Patienter och anhöriga behöver få tillgång till smarta e- hälsotjänster för att exempelvis nå den egna journalen, boka tid på webben och träffa läkare via videolänk. Kroniska sjukdomar kan behandlas säkrare och bättre

genom att patient och läkare kan rapportera och följa värden kontinuerligt med en hälsoapp.

Hemsjukvården ska självklart ha tillgång till journal och läkemedelslista även när de gör hembesök, till exempel genom en surfplatta. Den digitala omställningen går alldeles för långsamt. Sjukvården är högteknologisk, men IT-stödet ligger långt efter det övriga samhället. Detsamma gäller för äldreomsorgens dokumentation, som ofta är i krångliga och krånglande system. I stället för att underlätta stjäla tekniken då tid. Konsultföretaget McKinsey räknar med att bara hälso- och sjukvården skulle kunna spara 180 miljarder kronor på bättre IT-stöd, men då måste man först investera.

Det är i stor utsträckning en fördom att årsrika personer inte har erfarenhet av eller förstår sig på digitala tjänster. Datorer var vardagsmat för alla med kontorsarbete redan på 1980-talet. Under några år kring sekelskiftet fanns förmånliga skatteregler för att skaffa hemdator. De som var nära pensionsåldern då är idag över 80 år. Det är naturligtvis viktigt att digitala tjänster är användarvänliga, och att det finns lösningar också för den som inte har en dator eller smarttelefon, men inte just för årsrikas skull utan för att den finns personer i alla åldrar som inte vill eller kan använda tekniken.

Områdesmål

- Äldre ska bemötas med respekt och få stärkt egenmakt inom vården.
- Digitalisering inom vården ska vara användarvänlig för äldre.

5.4.1. Anpassning för äldre

Forskning visar att mycket går att vinna på skadeförebyggande åtgärder såsom hjälp till rökstopp och mot överbruk av alkohol, främjande av gott näringstillstånd och god tandhälsa, fysisk aktivitet och optimal läkemedelsbehandling. Detta är insatser som främjar såväl individerna själva som samhällsekonomin i stort. Den som sjunger i kör, spelar tv-spel, löser korsord eller helt enkelt enbart umgås med människor – insjuknar i regel senare i demenssjukdomar, än den som är passiv. Det är därför viktigt med goda villkor för de civilsamhällesorganisationer som arbetar med aktiviteter för och med årsrika.

Region Örebro län ska även i samarbete med länets kommuner främja ett aktivt och hälsosamt liv bland äldre i samhällsplaneringen. Detta gör regionen bland annat genom att se till att det finns promenadstråk, att snöröjningen möjliggör rullatorpromenad även vintertid, anlägga utegym som går att använda även för den som inte är urstark samt annat som kan tänkas inspirera till aktivitet bland årsrika, exempelvis boulebanor.

Primärvården i samverkan med andra samhällsaktörer har en viktig roll att spela för att främja hälsa och folkhälsoarbetet. Erfarenhet visar dock att den har begränsade resurser för ett aktivt folkhälsoarbete, inte minst avseende samarbete med andra samhällsaktörer. Detta arbete behöver stärkas. Att erbjuda hälsosamtal till samtliga invånare som passerat en viss ålder, exempelvis 75 år, ska vara en självklarhet inom Region Örebro län. Under

hälsosamtal pratar man dels om vanor och livsstil samt nuvarande hälsa, dels hur den kan komma att utvecklas, samt var man vänder sig för stöd och hjälp. Det kan även ingå en enklare hälsoundersökning.

För att förebygga många psykiska samt somatiska besvär och sjukdomar som drabbar äldre, ska "seniorhälsa" erbjudas. Det innebär hälsosamtal och hälsoundersökningar med tillhörande hälsoplaner för att tidigt upptäcka och förebygga ohälsa. Den omfattande läkemedelsanvändningen bland äldre ökar vidare risken för biverkningar som leder till sjukhusinläggningar. Cirka 60 procent av läkemedelsorsakad akutsjukvård bedöms vara möjliga att förebygga. Alltför många patienter över 75 år behandlas med olämpliga läkemedel. Vissa läkemedel kan utlösa psykiska och somatiska besvär som en biverkning. Läkemedelsgenomgångar ska säkerställas för patienter med många läkemedel.

Äldre med psykisk ohälsa ska särskilt uppmärksammas. Över en fjärdedel av de äldre känner sig ensamma, vilket kan leda till depression. Det krävs kunskap om hur psykisk ohälsa tar sig uttryck hos äldre. Äldre med psykisk sjukdom ska få adekvat vård och omsorg, i synnerhet under perioder när den psykiska hälsan vacklar mer än vanligt.

Områdesindikatorer

- Fallskador bland personer 65+, 3-årsm, antal/100 000 invånare.

5.4.2. Äldrevårdcentral

Hälso- och sjukvården måste moderniseras och utformas så att den bättre möter de med störst vårdbehov. Det avser framför allt äldre med flertalet sjukdomar. För att möjliggöra detta krävs en omorganisering och inrättande av en äldrevårdcentral. Att rikta insatserna mot samhällets mest sjuka handlar såväl om att höja kvalitén på den vård som ges samt använda våra gemensamma skattepengar på effektivaste sätt.

Geriatriker och specialistsjuksköterskor med geriatrisk kompetens på vårdcentralen förbättrar omhändertagandet av äldre och minskar trycket på akutsjukvården.

Äldremottagningar ska samordnas med utvecklingen av mobila team som vårdar äldre i hemmet. Samverkan med sjukhusens geriatriska kompetens ska vara tydlig, enkel och modern.

En äldrevårdscentral erbjuder vård anpassad efter den äldre patientens behov, i första hand patienter över 75 års ålder. På äldrevårdscentralen eller äldremottagningen finns exempelvis möjlighet till hembesök, sjuksköterskor med specialistkompetens för äldre och telefonkontakt utan knappval. Här erbjuds du som är äldre även särskilda hälsoinriktade insatser. Särskilt fokus läggs på läkemedelsgenomgångar, psykisk ohälsa och kostvanor. Den äldre patientens och närståendes perspektiv ska alltid efterfrågas i planeringen.

Region Örebro län ska ligga i framkant när det gäller äldrevård. Nätverket för äldreforskning och vårdutveckling kan vara grunden för ett geriatriskt centrum, en arena

där vård och omsorg som rör äldre patienter samordnas. Där samlas kunskap, beprövad erfarenhet och forskning under ett och samma tak. Där utvecklas geriatrik, gerontologi och kunskapen om multisjuka äldre ur ett helhetsperspektiv. Kunskap och insikt om diagnoser, vård- och omsorgsbehov, behandling och läkemedel ska bli tillgänglig för vård- och omsorgspersonal. Arbetet ska också överbygga brister i kommunikation och informationsöverföringen mellan olika aktörer och öka tilltron till varandra. Fler medarbetare inom primärvården med geriatrisk och gerontologisk kompetens skapar goda förutsättningar för att öka kvaliteten i äldrevården. För såväl förebyggande friskvårdsfaktorer som bekämpande av ohälsa och sjukdom hos äldre är utvecklingen av ett geriatriskt centrum betydelsefull.

Uppdrag

- Ta fram förutsättningar för att öppna en äldremottagning inom den specialiserade psykiatriska vården.
- Kriterier för äldrevårdcentral ska tillföras krav- och kvalitetsboken.
- Inrätta funktionen äldremottagning på länets vårdcentraler.
- Etablera ett geriatriskt centrum.

5.4.3. Palliativ behandling

Människors självbestämmande och önskemål måste respekteras också när livet går mot sitt slut. Genom samtal med behandlande läkare, anhöriga eller i skrift (exempelvis genom ett så kallat vårddirektiv det vill säga ett vårdtestamente eller framtidsfullmakt) ska patienter kunna uttrycka hur de ser på livsuppehållande behandling. Ingen ska tvingas på medicinska insatser de inte önskar.

I linje med Svenska Läkaresällskapets och Socialstyrelsens inställning till läkares handlande i livets slutskede ska Region Örebro län betona att om en patient är beslutskapabel, välinformerad och införstådd med konsekvenserna av olika behandlingsalternativ, ska läkaren respektera patientens önskan om att livsuppehållande behandling inte inleds och att redan inledd behandling avslutas. Detta gäller även i situationer då patienten inte befinner sig i livets slutskede och där behandling medicinskt sett skulle kunna gagna patienten.

Läkaren ska alltid erbjuda palliativ behandling. För patienter som inte längre kan uttrycka sin vilja ska tidigare uttryckt önskan om att avstå, påbörja eller avbryta livsuppehållande behandling respekteras. Den som är döende ska inte skickas till akuten annat än i undantagsfall, utan få stanna i trygg miljö med anhöriga eller känd personal vid sin sida. Därför är det viktigt med tydliga brytpunktssamtal så att både anhöriga och omsorgspersonal är införstådda dels med att döden är nära, dels med den döendes önskemål för denna tid.

Livsleda är ett problem som uppmärksammas förhållandevis litet. Det finns årsrika människor som uttalar att de nu är färdiga med livet, att de ber i sin aftonbön att slippa vakna en morgon till. Bland de människor som årligen begår självmord i Sverige är en

fjärdedel 65 år eller äldre. Män är här i majoritet. I siffran inbegrips inte de som avlider efter att ha slutat äta och dricka. Det finns mycket litet forskning om de bakomliggande orsakerna och vad som kan göras för att förebygga och hjälpa. Därför behöver Region Örebro län öka kunskapen kring bidra till att livets slutskede blir så bra som möjligt och att patientens egenmakt respekteras och stärks.

5.5. Tandvård

Munhälsan är minst lika viktig som den övriga hälsan och vårt välmående. Varje individ har stor möjlighet att själva påverka sin munhälsa. Tänderna är viktiga för matintag och estetik som höjer självkänslan. Om man lider av ohälsa i munnen kan det påverka många andra delar.

Regionen tillgodoser länets invånare med tandvård tillsammans med privata aktörer. Det är regionens ansvar att tandvård finns tillgänglig oavsett ålder, funktionsförmåga eller bostadsort.

Folktandvården i Region Örebro län är en av de stora aktörerna i Sverige när det gäller specialistutbildning av tandläkare. Det är viktigt att Folktandvården utvecklas för att kunna utgöra ett nationellt odontologiskt centrum. Förutom resurser krävs ett aktivt samverkansarbete inom såväl vård som utbildning och forskning både regionalt och nationellt. Folktandvården ska vara väl representerade på den nationella odontologiska arenan.

God, regelbunden och tillgänglig kompetensförsörjning av tandläkare, utbildning av specialisttandläkare samt utvecklande av tandsköterske- och tandhygienistutbildning i Örebro måste utvecklas i samverkan med akademien och andra utbildningsaktörer.

Folktandvården i Region Örebro län är en av de stora aktörerna i Sverige när det gäller specialistutbildning av tandläkare. Det är viktigt att fortsatt utveckla oss mot att utgöra ett Nationellt Odontologiskt centrum. Förutom resurser krävs aktivt samverkansarbete inom såväl vård, utbildning och forskning både regionalt och nationellt.

Folktandvården sliter oavbrutet med att tillgodose behovet av utbildade tandläkare, tandsköterskor och tandhygienister. För att säkerställa kompetensförsörjningen i en situation av ökade behov och utmaningar ska regionen verka utbildningen av tandsköterskor bibehålls och att Örebro Universitet etablerar tandhygienistutbildning.

Viktigt är att Folktandvården prioriterar arbetet med att skapa en utvecklande och positiv arbetsmiljö för att attrahera och behålla sin fantastiska personal och inte minst bryta de oacceptabla höga sjuktalet. Ett exempel av att avlasta personal och samtidigt locka unga människor till en framtid inom tandvården har varit rekrytering av tandvårdsbiträden. En satsning som det gångna årens ekonomiska problem avbrutit. Dessas uppdrag att bland annat städa, tvätta och serva har varit värdefull och bör återupptas då de avlastat övrig tandvårdspersonal i sina respektive specialiteter.

Övergripande mål

- Mer jämlik och tillgänglig tandvård för alla.
- En bra och jämlik munhälsa hos alla barn och unga.

Uppdrag

- Arbeta med sin effektivitet och produktivitet så att man når rikssnittet vad gäller kostnadsnivån.
- Etablera tandhygienistutbildning och attraktiv arbetsmiljö.

5.5.1. Frisktandvård

Tänderna är en del av kroppen, och god munhälsa är avgörande för människans välmående. En dålig tandhälsa leder ofta till svårigheter att äta och minskad matlust, vilket i sin tur leder till både näringsbrist och sänkt immunförsvar. Dessutom fyller tänderna en viktig estetisk funktion som stärker självkänsla, social samt psykisk hälsa.

Modellen med Frisktandvård förstärker preventiva insatser och regelbundenhet samt skapar ökad ekonomisk förutsägbarhet och tillgänglighet för nödvändiga behandlingsinsatser. Initiativ bör tas för att skapa förutsättningar till att bredda friskvårdstandvården även till privata aktörer.

Folktandvården är en av regionens mest flexibla verksamheter. Det är avgörande för ett ökande, förändrat och dåligt balanserat befolkningsunderlag att folktandvården regelbundet fortsätter anpassa tillgänglighet, verksamhetsformer och lokalisering utifrån förändringar och behov som föreligger. Det krävs såväl mer samverkan mellan verksamhetsformer och huvudmän, kompetens- kunskaps- och metodutveckling samt uppsökande tillgänglighetskomplement för att hantera den ojämlika tandhälsan.

Vissa grupper har större behov av tandvårdsinsatser ska nås genom förebyggande insatser och ökad tillgänglighet. De som lider av psykisk ohälsa, missbruk eller ätstörningar har en ökad risk för att utveckla oral ohälsa. Det är viktigt att olika vårdinstanser kan samverka. Tandvården kan i ett tidigt skede upptäcka tecken på ätstörning och ta kontakt med ätstörningskliniken och elevhälsan. När det kommer till missbruk finns det inte samma samverkan med andra vårdinstanser. Tandläkare som upptäcker tecken på missbruk måste kunna ta kontakt med vården.

Lågt befolkningsunderlag och utsatta grupper oförmåga att ta sig till befintliga tandläkarmottagningar gör att nya kompletterande lösningar att nå alla invånare måste utvecklas. Här kan moderna mobila tandläkarmottagningar utvecklas för att kunna erbjuda förebyggande, undersökande och icke avancerade behandlingsåtgärder.

Förebyggande insatser krävs för de grupper som har stora behov av tandvård. Socioekonomiskt svaga grupper, personer som lider av psykisk ohälsa, missbruk och de äldre ska nås geom. ökad tillgänglighet.

Uppdrag

- Genomföra särskilda informationsinsatser mot socialt och ekonomiskt utsatta grupper.

5.5.2. God munhälsa hos barn och unga

God munhälsa är viktigt, och goda vanor grundläggs redan under spädbarnsåren. På BVC utbildas nyblivna föräldrar i munhygien och goda kostvanor för att deras barn ska få en bra och hållbar start i livet. I delar av regionen tydliggör den ojämlika tandhälsan behovet av att etablera förstärkta tandvårdssatsningar för barn och unga.

Folktandvårdens folkhälsoenhet i samverkan med familjecentraler arbetar aktivt med insatser i socioekonomiskt utsatta områden där barn och ungas tandhälsa är sämre.

Viktigt är att effektiva metoder och goda exempel sprids och systematiseras. Exempel på sådana är Viva Tanden i Vivalla, en mötesplats för råd och stöd kring barns munhälsa, samt Folkhälsoenhetens projekt Glada Tanden som genom återinförande av Fluortant erbjuder årliga besök på förskolor samt regelbundna fluorsköljningar på förskola/skola. Alla förskolor och skolor bör organisera allmänna regelbundna fluorsköljningar för att förebygga dålig munhälsa.

En redan ojämlik tandhälsa i länet mellan kommuner och mellan socioekonomiska grupper har förstärkts under pandemin genom ökad ekonomisk utsatthet och psykisk ohälsa samt inställda tandvårdsbesök och behandlingar för de mest utsatta.

Folktandvården har ansvar för att alla regionens invånare oavsett ålder, funktionsförmåga eller bostadsort erbjuds tillgänglig och bra tandvård. Detta förutsätter förstärkt tvärssektoriell samverkan med privata tandvårdsaktörer, kommuner och andra sjukvårdsaktörer som primärvård, geriatrik och psykiatri.

Områdesindikatorer

- Kariesfria 6-åringar, andel (%).

Uppdrag

- Utredda möjligheten för folktandvården att samverka med andra vårdaktörer.

5.5.3. Äldres munhälsa

Äldre är en särskilt utsatt grupp gällande munhälsa. Region Örebro län har organiserat en särskild enhet, Kunskaps Centrum för Äldres Munhälsa (KCÄM) för att fungera som samlade enhet för hela länet i alla frågor som rör äldres munhälsa och tandvård.

Syftet är att samla, utveckla och sprida kunskap, erfarenhet, evidens och strategier.

KCÄM har ett tredelat uppdrag: att agera som en samlad enhet i regionen för frågor rörande äldres munhälsa och tandvård, att fungera som kunskapsmässigt internt och externt stöd, och att samverka med andra huvudmän och privata aktörer.

Viktigt är att fortsatt förstärka såväl mandat som uppdrag för KCÄM att samla specialistkompetens och utveckla/förstärka kontaktytor för ökad samverkan, kunskapsspridning och metodutveckling bland annat kring uppsökande insatser och strategier gentemot äldre med, eller i riskzonen för att utveckla, dålig munhälsa.

Äldres munhälsa är en viktig fråga för äldres allmänhälsa. Det är därför viktigt att utveckla en nära och väl fungerande samverkan mellan KCÄM, akademien och de kommunala vård- och omsorgsaktörerna. De viktigaste områdena kring samverkan rör utbildning och kunskapsförstärkning kring äldres munhälsa för vård- och omsorgspersonal, mobila flexibla uppsökande behandlingsinsatser som erbjudande av regelbundna fluorsköljningar inom hemtjänsten och på vård- och omsorgsboendena.

Områdesindikatorer

- Kariesfria invånare över 65 år, andel (%).

Uppdrag

- Förstärkt uppdrag att etablera samverkan, kompetens- och metodutveckling till förmån för bättre tandhälsa hos sköra äldre oavsett boendeform.

5.6. Utbildning och erfarenhet

För att Region Örebro län ska uppfattas som moderna och attraktiva arbetsgivare måste regionen ta ett stort ansvar för sina anställdas kompetensutveckling.

Trots att staten ansvarar för kartläggning och underlag för det nationella kompetensbehovet inom vården behöver regionen ta sitt ansvar. De nationella prognoserna som ska stötta regionerna i kompetensförsörjningen är inte tillräckliga idag. Regionen behöver genomföra mer avancerade och bättre beskrivningar hur befolkningens behov kommer att utvecklas i framtiden och hur det påverkar behovet av läkare i olika delar av hälso- och sjukvården.

Det ska vara självklart att Region Örebro län ger anställda sjuksköterskor, men även andra personalkategorier, möjligheten att specialisera sig med lön under utbildningen. Detta precis som redan sker för läkarna. Specialistutbildning för sjuksköterskor ska ges inom ramen för yrkeslivet.

Läkarstudenter och studenter inom andra vårdyrken ska i högre utsträckning ses som en resurs i vården. Svensk sjukvård skulle tjäna mycket på att ta tillvara till exempel läkar- och sjuksköterskestudenters kompetens och ge dem relevanta arbetsuppgifter. Studenter ska inte användas för att fylla ordinarie personals scheman, men kan användas som resurser i verksamheter där det råder brist på personal. Till exempel ska en läkarstudent som har kommit en bit in i utbildningen kunna anställas som läkarassistent med mandat att göra mer kvalificerade uppgifter än vad medicinska sekreterare och undersköterskor normalt gör. Vidare ska en sjuksköterska som fullgjort huvuddelen av sin utbildning kunna få en introduktionsanställning.

För många studenter på universitet och högskolor är deltids och extra arbete vanligt för att öka det ekonomiska handlingsutrymmet under studietiden. Dessa arbetstillfällen innefattar sällan kvalificerade arbetsuppgifter eller arbetserfarenhet inom det område som studenten studerar.

Områdesmål

- Utbildning ska vara en del av arbetet.
- Anställda ska arbeta på toppen av sin kompetens.
- Studenter ska vara en resurs inom vården.

Uppdrag

- Aktivt arbete för att anställa läkar- och sjuksköterskestudenter inom vården.
- Utredda verksamheter som kan ha användning av studentmedarbetare.

5.6.1. Vårdens kompetenser och karriär

Region Örebro läns verksamhet är beroende av en stabil tillgång till vårdkompetens för att utföra hälso- och sjukvårdens uppdrag. Region Örebro län ska vara ett län där man både kan förvänta sig genomgå sin utbildning, AT-tjänstgöring och vidare ST-utbildning utan att behöva flytta till andra delar av landet.

Pensionsavgångar och att många specialister kombinerar sitt kliniska arbete med forskning eller andra uppdrag beskrivs som orsaker till brist. Därför behöver Region Örebro län säkra att den vårdpersonal som nu har möjlighet att pensionera sig stannar kvar i verksamheten. Den kompetens som dessa individer bär med sig är ovärderlig för att regionen ska klara av sitt utbildningsarbete och verksamhetsuppdrag under en överskådlig tid.

Bristen på utbildningsplatser för AT-läkare är nationell. Många studenter från läkarprogrammet väntar alldeles för länge på en AT-plats. För att Region Örebro län ska kunna rekrytera och behålla kompetent personal behövs ett arbete med att öka antalet AT-platser i regionen. Eftersom regionen bidrar med det statliga ALF medlen för att driva läkarutbildning på Örebro universitet bör antalet AT-platser som regionen erbjuder korrespondera med antalet utexaminerade läkare per år. Läkarprogrammet på Örebro universitet tar årligen in 65 studenter. Förutsatt att alla studenter genomgår hela utbildningen innebär det att 65 AT-platser behövs om dessa nyexaminerade studenter inte ska behöva flytta från länet.

Utredningar från Socialstyrelsen har visat att det är stor brist på ST-läkare inom ett antal specialiseringar. Bland dessa är allmänläkare en stor grupp. Trots behovet av en stärkt primärvård har specialister i allmänmedicin minskat som andel av det totala antalet specialistläkare sedan 2008. En förklaring till den uppkomna situationen handlar bland annat om att läkarutbildningen är fokuserad på sjukhusvård. Om Region Örebro län ska kunna växla över från en sjukhusvård till en mer nära vård behöver regionen

anställa och utbilda fler ST-läkare i allmänmedicin och geriatrik. Regionen måste bli bättre på att styra fördelningen av läkare mellan olika inriktningar och utbilda en högre andel specialister i allmänmedicin.

Lön och ersättningsnivå, arbetstider, arbetsklimat i verksamheten och möjlighet till fortbildning och kompetensutveckling samt anknytning till orten är viktigt för att ST-läkare ska vilja stanna kvar inom länet som framtida specialister. Region Örebro län behöver utvärdera varför specialistläkare slutar, samt satsa på alla yrkesgrupper i hälso- och sjukvården genom att erbjuda konkurrenskraftiga löner och möjlighet till fortbildning och inflytande i utvecklingsarbetet. Regionen behöver ett utvecklat arbete inom kompetensmixplanering med fler yrkesgrupper i exempelvis primärvården samt insatser för att öva på arbete i interprofessionella team redan under grundutbildningen. Regionens medarbetare behöver bättre verktyg för mer samverkan, exempelvis via digitala plattformar, både inom och mellan regioner. Detta för att diskutera utmaningar och lösningar på bland annat specialistläkarbristen och dimensionering av ST-tjänster.

För flertalet andra akademiska vårdutbildningar upplevs utmaningar avseende samverkan och utbildning inom hälso- och sjukvårdsregioner. Detta avser exempelvis utbildningar till specialistsjuksköterskekompetens samt legitimationsgrundande utbildningar, vilka endast ges på en eller fåtal platser i landet.

För att möta rekryteringsbehovet av specialistsjuksköterskor ska möjligheten för sjuksköterskor att vidareutbilda sig lyftas till en central och strategisk nivå. Region Örebro län ska erbjuda utbildningstjänster som ett steg för den framtida kompetensförsörjningen inom bland annat psykiatri, geriatrik och anestesi.

För att uppvärdera utbildning och premiera de skickligaste specialistsjuksköterskorna ska Region Örebro län införa karriärtjänster. En karriärtjänst ska ha specifika kriterier, som exempelvis att hålla sig uppdaterad kring aktuell forskning, vara drivande i utvecklingsarbete på arbetsplatsen och stötta kollegor i utvecklingsarbetet. En sådan tjänst ska också innebära ett extra lönylyft utöver ordinarie löneöversyn.

Svensk hälso- och sjukvårdspersonal håller en mycket hög kompetens och är efterfrågade utomlands. Det finns ett stort behov av svensk kompetens och yrkesskicklighet i många utvecklingsländer och i samband med större naturkatastrofer som kan inträffa i världen. Det finns också intresse från många anställda att under en del av sitt yrkesliv få möjlighet att göra en medicinsk eller annan insats utanför Sveriges gränser. Det är ett intresse som hälso- och sjukvårdens arbetsgivare tydligare bör uppmuntra och stimulera. Det är viktigt med en generös attityd gentemot medarbetare som söker tjänstledigt för att förkovra sig i sin profession i ett annat land, eller bidra med sin kompetens genom att en kortare eller längre period arbeta utomlands. De medarbetare som på detta sätt får möjlighet att vidga sina vyer kommer tillbaka med kunskaper och erfarenheter som de inte hade kunnat förvärva i den egna organisationen. Det är även kompetenser som bör premieras i lönebildningsprocessen. En utlandstjänstgöring ska i högre grad ses som en merit. Regionen ska därför underlätta för medarbetare som under en kortare eller längre period vill arbeta utomlands för internationella organisationer, som exempelvis Läkare utan gränser.

Områdesindikatorer

- Region Örebro län ska utbilda minst 65 AT läkare om året.

Uppdrag

- AT-läkare ska till större grad få handledning i grupp.
- Påbörja ett arbete med att förbereda ST-läkare som kan tänka sig handledaruppdrag.
- Införa karriärtjänster för Specialistsjuksköterskor.

5.6.2. Forskning

Den svenska hälso- och sjukvården står inför stora utmaningar. Befolkningen åldras. Andelen personer över 80 år ökar kraftigt. Det finns hälsoskillnader mellan olika befolkningsgrupper och ett ökande hot mot folkhälsan i form av infektionssjukdomar, stressrelaterade sjukdomar, fetma och övervikt, diabetes och allergi. Historiskt sett har den medicinska forskningen spelat en stor roll för att förbättra folkhälsa samt livskvalitet och det är nödvändigt att forskning nyttjas även framöver.

Bra och långsiktiga villkor gynnar forskningen. Det behövs konkurrenskraftiga och långsiktiga villkor för att Region Örebro län ska vara ett framgångsrikt forskningslän. Det ska finnas utrymme till forskning som inte enbart handlar om kortsiktiga resultat, utan också kan ta risker och ifrågasätta invanda frågeställningar.

Det fria kunskapssökandet, där forskarna hela tiden utmanar och överskrider gränser, har visat sig ge de mest spännande genombrotten och efter hand de mest framgångsrika tillämpningarna. En stark grundforskning är en nödvändig förutsättning för högskolans verksamhet. Grundforskningen är internationell till sin natur och endast de forskare som ständigt strävar efter att förbättra teorier och metoder har möjlighet att hävda sig i konkurrensen. Nya idéer och kontakter med den internationella forskningsfronten ger kvalitet som också påverkar grundutbildning, forskarutbildning och mer tillämpad och behovsstyrd forskning.

Kvalificerad forskning måste prioriteras. Resurstilldelningen till forskningen är ett viktigt styrinstrument. Alla lärosäten, både mindre högskolor och större universitet, konkurrerar om resurser efter kvaliteten på forskningen. Forskning inom Region Örebro län har bra bredd, men spetsen är för trubbig. Regionen måste arbeta för att försöka sälla fram en ännu mer framgångsrik svensk forskarelit och attrahera utländska forskare. För att premiera vetenskaplig kvalitet ska Region Örebro län införa en modell där 20 procent av resurserna omfördelades mellan forskare baserat på externa anslag för forskning samt publiceringar och citeringar.

Det är viktigt att inte landa i en föreställning om att all forskning är bra forskning. Det finns flertalet studier som visar på att stora delar av klinisk forskning brister i metod och modell, vilket gör resultaten replikerbara och oanvändbara för vidare forskning. Region Örebro län behöver därför ett utvecklat arbete för att säkerställa att forskning som bedrivs

inom regionen är användbar för forskarkollektivets samlade kunskap. Att bedriva forskning kostar inte alltid direkt finansiering i termer av skattemedel, utan tar även regionens personella resurser i anspråk. Läkare och annan forskande personal är redan en begränsad resurs för regionen och därför behöver dessa resurser användas på ett sätt som inte riskerar att leda till bortkastad tid och bortkastade medel.

Universitetssjukhusen har enligt det nationella ALF avtalet ett särskilt ansvar för klinisk forskning. Universitetssjukhusen har också en central roll i regionalt och nationell högspecialiserad vård. Avgränsning och fördelning av högspecialiserad vård är en process som för närvarande bedrivs intensivt både sjukvårdsregionalt och nationellt. En forskningsförankring av dessa vårdnivåer är en långsiktig förutsättning för både kunna och få bedriva dessa verksamheter.

Fler forskningsuppdrag behöver genomföras i samverkan med invånare, närstående, patienter och civilsamhället genom att ta tillvara deras kunskaper, erfarenheter och vilja att delta i klinisk forskning och utbildning som medskapare. Det innebär att forskningen som bedrivs inom Region Örebro län behöver en bredare tvärvetenskaplig möjlighet. Forskning inom hälso- och sjukvården kan kompletteras med forskning och samarbeten inom akademiska discipliner så som hälsoekonomi och regional utveckling.

Region Örebro län behöver locka de skarpaste studenterna till en forskarkarriär och få dem att vilja stanna. Därför behöver regionen erbjuda dessa forskare bra villkor. Osäkra arbetsvillkor utgör en stor risk för att framstående forskare lämnar den akademiska banan för en annan karriär. Ska Region Örebro län bidra till att göra Sverige till en kunskapsnation också i framtiden måste vi satsa på långsiktiga och bra villkor för forskarna. Tydligare karriärvägar och möjlighet att bygga upp egen forskning är några satsningar för bättre resultat.

Ett målmedvetet arbete för att uppnå jämställdhet inom forskningen behövs i större utsträckning än idag och bör vara en naturlig del av Region Örebro läns verksamhet inom forskningsområdet. Andelen kvinnliga forskare inom naturvetenskap och teknikvetenskap är generellt sett låg, inom delar av teknikvetenskapen mycket låg. Regionen behöver därför genom incitament och initiativ stödja kvinnliga forskare inom dessa discipliner. Ett tvärvetenskapligt område som fått ett särskilt stöd de senaste åren är genusforskningen. Utvecklingen av forskning kopplat till att på olika sätt arbeta med att implementera genusperspektivet har därför stor relevans och att stärka teori- och begreppsbildning inom genusvetenskapen och andra akademiska discipliner så som medicin. Behovet av ett mångvetenskapligt angreppssätt blir allt viktigare i forskningen och stärker möjligheten för att utjämna den obalans som finns inom den disciplinärt könsuppdelade forskningen.

Områdesindikatorer

- Antal publikationer i kollegialt fackgranskade tidskrifter av forskare verksamma inom medicin.
- Antalet docentkompetenta medarbetare ökat med 50 procent jämfört med 2016.
- Externrekrytering av minst fem disputerade medarbetare årligen.

- Andel kvinnliga forskare inom regionen.

Uppdrag

- Bredda forskningsuppdraget.
- Skapa bättre villkor och tydligare karriärvägar för yngre forskare.
- Stödja kvinnor som vill forska i sin tjänst.

6. Regional utveckling

Globalisering leder till förändringar som får olika genomslag i Sverige. Urbanisering bygger i grunden på människors fria val men utgångspunkten måste vara värnandet av människors makt över den egna situationen samt möjlighet att skapa en egen framtid. Region Örebro län ska sträva efter att skapa förutsättningar för dem som vill bo, arbeta eller driva företag på landsbygd och i mindre tätorter. Regionen ska ta vara på de unika förutsättningar för individers utvecklingskraft och företags konkurrenskraft som finns i olika delar av vårt län.

För att samhället ska fungera och kunna utvecklas behövs förutsättningar som underlättar, inte hindrar fria individers drivkrafter. Ska detta vara möjligt behöver ett genomtänkt och långsiktigt arbete säkerställa ett samhälle som planeras i samklang med vad invånarna behöver och efterfrågar. Det gäller såväl för den fysiska planeringen av tillgång avseende kraftförsörjning och transporter, till arbete och kunskap, och kulturupplevelser och civilsamhälle. Alla delar som skapar mening i livet och ger kreativa individer möjligheter att skapa sin egen framtid är en del av Region Örebro läns regionala utvecklingsarbete.

Örebro län är mer än ett fåtal städer. För att du ska ha möjlighet att bo och arbeta på landsbygden måste du samtidigt ha tillgång till en grundläggande samhällsservice. Det handlar om saker som att kunna driva företag, utbilda sig och ha tillgång till fungerande infrastruktur. Alla invånare i Örebro län ska kunna leva som de vill, var de vill. Att gå till ett jobb och komma hem med en egen lön är en avgörande nyckel till frihet för varje människa.

Vi lever i en värld där människans möjligheter aldrig varit större. En värld som förändras snabbt och där förändringar ställer nya krav. Örebro län ska vara ett jämställt län där varje människa har chans att förbättra sin situation och den sociala rörligheten är hög. En människas bakgrund ska betyda mindre, och hennes förmåga, ambition och livsdrömmar betyda mer. Kunskap är den viktigaste faktorn för att stärka varje människas livschanser. Utbildningarna ska ha höga förväntningar och prioritera kunskap, kreativitet och kritiskt tänkande. Bildningstraditionen ska hållas levande och kulturens frihet värnas.

Utrymmet för ideella insatser i vård och omsorg, utbildning och kultur ska vara stort inom Region Örebro län. Marknaden fungerar bäst i samhällen som präglas av tillit, hederlighet och ansvarstagande. I vissa delar av samhället måste dock marknaden regleras genom politiska beslut. Där regionen väljer att agera på den fria marknaden behöver vi slå vakt om äganderätt, konkurrens på lika villkor, rättssäkerhet och att enskilda människor har likvärdiga och goda möjligheter att nå sina livsmål. Den enskilda människans skapande och arbete utgör grunden för vårt gemensamma välstånd och samhällets utveckling. Därför får inte det offentliga snedvrida konkurrensen eller bakbinda de näringsidkande marknadskrafterna i länet. Det leder till sämre möjligheter för alla.

Övergripande mål

- Företagande och ekonomisk utveckling i hela länet.

- Örebro län ska vara det självklara valet vid logistiketableringar samt vara en av Sveriges bästa knypunkter för åkerinäringen.
- Det finns ett rikt kulturliv i hela länet.

6.1. Samhällsbyggnad

Region Örebro län har en rad viktiga uppgifter inom området samhällsbyggnad. På en övergripande nivå handlar det om att hela länet skall ha en positiv och hållbar samhällsutveckling. Regionen ansvarar för frågor som berör infrastruktur; transporter och kommunikation, kollektivtrafik, samhällsplanering samt miljö, energi och klimat. Regionen utgör länets kollektivtrafikmyndighet.

I samhällsbyggnadsarbetet är dynamiken mellan stad och land viktig. Det handlar om att skapa regional tillväxt och utveckling som gagnar hela länet. Den regionala samhällsplaneringen ska inkludera såväl privata aktörer som länets kommuner och regionen. Det kan handla om allt ifrån vårdrelaterade frågor till kollektivtrafik, vägar och bredband.

Energifrågan är global. Klimatförändringarna fortsätter, samtidigt som det alltså finns stor tillgång till relativt billiga fossila bränslen. Energisystemet behöver ställas om så att alla människor får tillgång till el och annan energi producerad på ett sätt som varken hotar klimatet eller utarmar värdefull natur. Elnätet behöver till del uppdateras i relation till nya förhållanden för produktion, distribution och konsumtion. Det gäller även Örebro län.

Region Örebro län arbetar samtidigt med att skapa förutsättningar för ökad produktion av förnyelsebar el inom det egna länet. Det sker bland annat genom att ta fram en solbruksplan. Planen ska visa på möjliga gynnsamma lägen för etablering av solparker som samtidigt kan bidra till att minska de begränsningar som kraftnätet är behäftat med idag.

En utmaning för framtiden är att få transporter av människor och varor att kunna ske på ett hållbart sätt. Vi står inför en stor omvälvning av transportsystemet med självkörande fordon som kommer att ge nya möjligheter och kräver nya sätt att planera samhället. För transporter behövs energi. De energislag som används måste vara sådana att de inte förstör vår miljö och är långsiktigt hållbara. Region Örebro län ska vara en fossilfri region senast 2030 och forskning inom hållbara energisystem ska vara i fokus.

Biobränsle kan bidra till energiomställning mot mindre klimatpåverkan. På global nivå kan det dock även skada biologisk mångfald och konkurrera med matproduktion. Bioenergi bör i första hand utvinnas ur avfallsprodukter eller odlas på mark med ringa naturvärden som inte kan användas för matproduktion.

Kärnkraften är viktig för klimatneutral elproduktion. Nya kärnkraftsreaktorer som klarar högt ställda säkerhetskrav ska kunna byggas i Sverige. Region Örebro län ska bevaka den fortsatta forskningen och utvecklingen inom området för att minimera riskerna vid drift samt hantering av bränsle och avfall inom länet.

Områdesmål

- Örebro län ska vara en stark aktör när det gäller att attrahera etableringar kopplat till olika logistiska lösningar.
- Det ska bli enklare att kombinera transportmedel som cykel med tåg/buss.

6.1.1. Infrastruktur

Örebro län har en mycket central position i landet beträffande alla typer av transporter. För järnvägstransporter är Hallsberg en av de viktigaste knytpunkterna i Sverige och norra Europa. Örebro län ska fortsätta vara en nationell knytpunkt för landets godstrafik. Det är därför av största vikt att rangerbangården i Hallsberg byggs ut och utvecklas. Arbetet med att utveckla länets status för intermodala transporter, dvs. när omlastning mellan olika transportslag sker, måste prioriteras.

Underhåll och utveckling av regionens vägar är av stor vikt. Samtidigt som lastbilstransporter är oerhört viktiga för länets näringar, måste dessa utvecklas med minskad miljöpåverkan. Flera vägar som är särskilt viktiga för länet. Dessa behöver underhållas och utvecklas för näringslivet och persontrafiken samt för att länet ska behålla och hantera dagens godstrafik. Det avser bland annat E20, E18, RV50, RV51 och RV63.

Bredbandsutbyggnaden i länet ska fortsätta. Snabb uppkoppling är i dag en lika viktig del i infrastrukturen som el- och vägnäten. En väl fungerande uppkoppling är viktigt för såväl privatpersoner som företag och en förutsättning för regional tillväxt. Glesbygden måste få bättre IT- kapacitet. Statens huvudsakliga uppgift bör vara att skapa förutsättningar genom att undanröja hinder för utveckling samt ekonomiskt stötta där lönsamhet för utbyggnad är bristfällig. Kopparnätet får inte avvecklas innan det finns godtagbara digitala alternativ. Det är viktigt för företag och enskilda att det finns väl fungerande posttjänster i hela Sverige.

Regionen har i uppdrag att verka för övergripande samordning, samverkan och samarbete mellan aktörer verksamma i länet av betydelse för bredbandsutbyggnad. För det fortsatta utbyggandet av det finmaskiga bredbandsnätet har en bredbandskoordinator anställts. Tillsammans med Länsstyrelsen ska koordinatören arbeta vidare mot målet att 100 procent av länets hushåll och företag har fiberanslutning. Även landsbygd och mindre orter ska ha tillgång till effektiv och snabb datatrafik som klarar framtida behov. Det är av stor vikt att regionen följer den nationella planen för kopparnedläggningen, som påverkar inte minst privatpersoner och företagare på landsbygden. Alla ska ha tillgång till fungerande bredband.

Regionen äger Örebro flygplats tillsammans med Örebro, Kumla samt Karlskoga kommun. Det är idag den fjärde största fraktflygplatsen i landet och har en strategisk betydelse för näringslivet i länet. Den starka positionen ska bevaras och utvecklas. Regionen och övriga ägare ska tillsammans med näringslivet söka vägar för att utveckla flygplatsområdet för att öka andra aktörers intresse i flygplatsen. Detta med målet att öka

flygplatsens självfinansieringsgrad. Flygplatsen har vidare en viktig roll för Försvarsmyndigheten samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Detta har tydliggjorts inte minst i samband med skogsbränder och flygplatsens centrala del för samordning av brandflyg.

Alla påverkas av klimatförändringar. Konsekvensen av en växande befolkning med ökade materiella anspråk är att jordens resurser blir allt knappare. Det krävs därför stora förändringar. Först och främst krävs nya resurseffektiva affärsmodeller och en ekonomi som bygger på ett kroppsloppssamhälle, en cirkulär ekonomi. Tanken bygger på att återanvända och laga samt betrakta avfall som en resurs. Den strävar efter produkter som är hållbara samt återvinningsbara och där icke-förnybara material över tid ersätts med förnybara. Region Örebro län ska verka för ett hållbart samhälle med en ekologisk utveckling genom att bland annat påverka förutsättningarna för förnybar energiproduktion, icke klimatpåverkande utsläpp och miljöanpassade innovationer. Ny teknik kräver och innovativa klimatlösningar kräver ekonomisk tillväxt.

Naturen är en fantastisk resurs som ska förvaltas på ett hållbart sätt. De beslut som fattas bör därför vara långsiktiga och ta hänsyn till eventuell miljöpåverkan. Regionens verksamheter ska sträva efter minskade utsläpp och bidra till en mer hälsosam miljö för människor och djur att vistas i. Investeringar i forskning och innovationer är viktiga för att den gröna näringen ska utvecklas. En god dialog mellan länets aktörer är nödvändig för att byta erfarenheter och lära av varandra i syfte att utveckla länet. Idag står transporter för ca 40 % av Örebro läns CO2 utsläpp och domineras av vägtrafik. För att nå klimatmål måste CO2 utsläppen minska. Den viktigaste regionala åtgärden är att möjliggöra en övergång till förnyelsebara bränslen. För att medborgarna ska välja alternativa färdssätt måste dessa uppfattas som attraktiva och lösa deras transportbehov.

Minskning av antalet bilar i länets stadskärnor är eftersträvansvärt i syfte att minska buller och avgaser. Att även frigöra parkeringar i städer är viktigt för näringslivet och för dem som bor i städerna. Cykeln är ett viktigt transportmedel i många vardag. Det måste bli enklare och tryggare att cykla i länet. Cykelbanor ska vara belysta och cyklister ska inte behöva cykla på gångbanor. Cykeln och kollektivtrafiken kompletterar varandra. Cykelparkering i anslutning till kollektivtrafiken ska främjas i samarbete med länets kommuner.

Det ska vara enkelt att betala för byte mellan trafikslag, till exempel från tåg till buss. Busschaufförer ska inte behöva kontrollera passagerarnas biljetter. Fler kontrollanter behövs för att minska antalet fripassagerare på länets tåg och bussar.

Områdesindikatorer

- 95 procent av alla hushåll och företag har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.
- Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s i glesbygd, andel (%).
- Andel resor inom länet som sker med gång, cykel eller kollektivtrafik.

Uppdrag

- Se över cykelparkeringar vid busshållplatser.
- Utveckla Hallsbergs rangerbangård för att stärka regionens position som logistikregion.
- Tillse att Örebro läns unika geografiska läge fortsätter att lyftas fram och utvecklas ytterligare och att andelen aktörer som väljer att etablera sig i Örebro län.
- Verka för att flygplatsen ökar självfinansieringen.

6.1.2. Kollektivtrafik

Att verka för att alla invånare i regionen har en möjlighet att transportera sig ligger i Region Örebro läns intresse. Friheten att inom regionen kunna bo och leva där man vill kräver transporter. För många är bilen mycket viktig, ibland helt avgörande, för att få livet att gå ihop. Som komplement och ersättning för bilen krävs en attraktiv, trygg, tillgänglig och fungerande kollektivtrafik. Den är viktig för länets invånare när det gäller att ta sig till jobb, fritidsaktiviteter och hem. Vår utgångspunkt är att göra kollektivtrafiken till det naturliga valet.

Pendling ska löna sig och vi vill därför införa ett lägre pris på längre sträckor. Som komplement till traditionell kollektivtrafik har närtrafik införts. Den ger större flexibilitet för resenärer och kan på sikt bli mycket eftertraktad. Viktigt är att närtrafiken kontinuerligt utvärderas och kostnader bevakas.

Kollektivtrafiken ska till betydande del vara självfinansierad. Taxor och erbjudanden måste därför kontinuerligt ses över. Vi vill även utöka möjligheten att sälja annonsplatser inuti och utanpå kollektivtrafikens fordon för att annons- och biljettintäkter tillsammans ska öka kollektivtrafikens självfinansieringsgrad.

En utbyggnad av den regionala tågtrafiken är önskvärd, framför allt för att möjliggöra ökad tågpendling mellan större orter. En målsättning är att det ska vara lätt att resa med tåg mellan centralorter inom regionens samtliga kommuner.

Ekonomi, miljö och samhällsnytta måste konstant vägas mot varandra för att skapa den bästa tänkbara kollektivtrafiken, för både individ och grupp. Nya och passande tågstopp behöver kontinuerligt undersökas och övervägas.

Kollektivtrafiken i länet ska ha ett hela resan-perspektiv, där alla delar av resan, även vad som sker på väg till och från station eller hållplats, ska beaktas och finnas med i utveckling och utformning av trafiken. Upprustade och uppdaterade hållplatser samt flexibla nattstopp är liberala idéer som borde bli verklighet. Möjligheten att parkera cykel samt bil i närhet till hållplats och station bör bättras.

Region Örebro län äger tillsammans med Region Västmanland det gemensamma bolaget Svealandstrafiken som driver kollektivtrafik i båda länen. Lösningen med ett eget bolag måste ge samordningsvinster och fördelar, med exempelvis gynnsam allokering av resurser. Kontroll och konkurrenskraft i denna lösning måste kontinuerligt följas.

Svealandstrafiken bör ej fortsätta arbetet med att utveckla projektet avseende Bus Rapid Transport (BRT).

Områdesindikatorer

- Öka Länstrafikens självfinansieringsgrad med målet om 50 %.
- Andel resenärer som känner sig trygga i allmän kollektivtrafik.
- Andel trygga resor – särskild kollektivtrafik.
- Andelen resenärer nöjda med den senaste resan enligt Nöjd Kund Index (NKI).
- Resor med kollektivtrafik, resor/invånare.
- Befolkning, utanför tätort, i kollektivtrafiknära läge, andel (%).
- Befolkning, inom tätort, i kollektivtrafiknära läge, andel (%).

Uppdrag

- Utveckla kollektivtrafiken i länet för att höja attraktiviteten och nyttjandegraden.
- Fortlöpande se över alla stråk med dubbeltrafik i egen regi i syfte att hålla nere kostnader samt utveckla hela resan-perspektivet.
- Öka graden av ett "hela resan-perspektiv" i planering och genomförande regionens kollektivtrafik.

6.1.3. Projekt och samarbeten

Region Örebro län ingår idag i en rad olika projekt och samarbeten. När det gäller infrastruktur och transporter finns exempelvis; "En bättre sits", "Stockholm-Oslo 2.55" och "Botniska korridoren".

I samarbetet med en rad andra regioner inom Botniska korridoren, knyter vi samman järnvägen i norra och mellersta Sverige med Europa. Detta utgör exempelvis Sveriges enda järnvägskoppling med Finland. Botniska korridoren länkar samman de norra regionerna med vår regions viktiga järnvägsnav - Hallsberg. Botniska korridoren är den främsta godstransportleden från Haparanda i norr till Örebro/ Hallsberg och Arlanda – Stockholm i söder.

Vi ser det som viktigt för hela länet att Region Örebro län fortsatt finns med i samarbetet Botniska korridoren och verkar för vår roll som järnvägslogistiskt län in i framtiden. Tågförbindelsen Stockholm-Oslo 2.55 är en viktig och prioriterad satsning som likaledes befäster länets position som transportnav.

Uppdrag

- Fortsätta arbetet med Stockholm-Oslo 2.55 och Botniska korridoren. För att tillse att dessa projekt/samarbeten gynnar och höjer attraktiviteten som region när det kommer till transport och godshantering.

6.2. Tillväxt

Globaliseringen leder till stora förändringar av Sverige. Det innebär en ökad ekonomisk tillväxt och ökar individens frihet. Samtidigt finns utmaningar med skillnader mellan å ena sidan städer med en starkt växande privat tjänstesektor och å andra sidan områden med en hög sårbarhet och lokala utmaningar. Vi vill att hela Sveriges utvecklingskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas till vara. Därför måste människor och företag över hela landet ges möjligheter att växa och utvecklas.

Att få ha en dröm och jobba hårt för att den ska gå i uppfyllelse, att klara sig själv och styra över sitt eget liv – det är en frihet som vi vill att fler ska få uppleva. Den stora klyftan i Sverige går mellan den som har ett arbete och den som inte har det. I utanförskapet växer en ny underklass fram, och här finns risk att gängkriminalitet och annan brottslighet får fäste. Det här är ofrihetens Sverige.

Region Örebro län måste utveckla arbetet med att öppna dörrar in på arbetsmarknaden, med hjälp av till exempel lärlingsplatser, fler enklare jobb och startjobb med lite lägre lön. Genom att anställa de som har svårast att få jobb idag, kan fler få sitt första jobb och klara sig själva. Och när man väl kommit in på arbetsmarknaden och får visa vad man kan, är det lättare att söka sig vidare till nästa jobb. Det är alltid bättre att få ta ansvar för sin egen försörjning än att bli beroende av bidrag. Så får fler människor en chans att leva självständigt och då blir vi fler som kan vara med och bidra till ett ännu bättre Sverige.

Forskningsläget kring regionalt företagsstöd är mycket svagt för att det skulle ge någon tillväxteffekt. Att stödja något genom att ge ett ekonomiskt tillskott kallas i normala termer för att ge ett bidrag. Då företagsstöden till stor del saknar någon reell stöttande aspekt, mer än den initiala kontakten med regionen och slutredovisningen av de utlovade medlens användning, är det tveksamhet om det egentligen är tal om ett stöd i ordets rätta mening. Företagsstöd är därför inget annat än bidrag och företag ska i regel inte få bidrag för att driva sin verksamhet.

Utöver de delar och organisationer regionen arbetar med för att stödja näringsliv och innovation finns liknande organisationer som drivs av kommuner eller av aktörer med statlig finansiering.

Eftersom viljan till att stödja innovation och tillväxtskapande verksamhet är stor från många aktörer på flera håll finns en bristande samordning mellan dem. Det innebär att risken för att det existerar överlappande verksamhet mellan aktörerna är stor. Därför behöver regionen kontinuerligt följa upp och kartlägga alla de olika aktörer som är verksamma i länet med syftet att stödja tillväxt och innovation.

Områdesmål

- Den ekonomiska tillväxten i länet ska öka.
- Fler funktionsnedsatta ska matchas med ett arbete.
- Örebro län ska öka internationella satsningar på hållbar utveckling.

Uppdrag

- Stärka samarbetet med Stiftelsen Activa.
- Startjobb – fler kan få jobb och egen lön om det blir billigare och enklare att anställa.
- Påbörja ett arbete för att avveckla kontanta företagsstöd.

6.2.1. Företagande och arbetsmarknad

Det är genom företagets möjlighet att växa som jobb skapas. Fler jobb i växande företag betyder nya livschanser för individer, minskat utanförskap och i förlängningen ökade skatteintäkter; vilket i sin tur finansierar den gemensamma välfärden.

I dag är det inte lika självklart att starta eget som att ta anställning. Det handlar mycket om vilken erfarenhet individen har av företagande, men också om vilken kunskap individen har fått om företagande via skolan. En god väg till nyföretagande är deltagande i verksamheter så som Ungföretagande. Där får ungdomar förverkliga sina idéer och pröva sina vingar som entreprenörer tack vare stöd från ideella aktörer. Förutsättningarna för sådana samarbeten mellan skolväsendet och ideella aktörer ska vara goda och bör utvecklas.

En hållbar arbetsmarknad handlar om att skapa ett samhälle för alla. Där alla får möjlighet att förverkliga sig själva, med eller utan funktionsnedsättning. Regionen behöver arbeta för att riva hinder och skapa en rättvis arbetsmarknad för den som har en funktionsnedsättning. Att ha ett jobb eller sysselsättning är viktigt för möjligheten att leva ett gott liv. Aktivitet och gemenskap är alltid bättre än passivitet och utanförskap. Det finns arbeten som passar även för den med neuropsykiatrisk eller fysisk funktionsnedsättning och regionen ska erbjuda de som lever med en funktionsnedsättning hjälp och stöd för att hitta ett arbete. Alla människor ska kunna ses som en tillgång på arbetsmarknaden. Arbeten kan skapas i kunduppdrag, på marknadsmässiga villkor och i konkurrens med andra. Arbetsföra personer med en funktionsnedsättning skapar en konkurrenskraftig arbetsmarknad och genom regionens aktiva stöd med matchning skapar vi möjligheter till viktiga jobb.

Region Örebro län behöver säkra att villkor vid upphandlingar är gynnsamma för socialt företagande. Kooperationen, med sina liberala rötter, har i minst 150 år bidragit till en positiv samhällsförändring och med en affärsmodell som bygger på demokratiska fundament gjort ekonomisk och social nytta för såväl sina medlemmar som för samhället. Upphandlingsregler som missgynnar kooperativa och sociala företag försvårar utvecklingen. Region Örebro län ska utveckla den resurseffektiva, cirkulära och biobaserade ekonomin i samförstånd med det sociala företagandet i länet.

Områdesindikatorer

- Antal nystartade företag per 1000 invånare ska vara högre än snittet för riket.
- Företagsförekomster, antal/1000 invånare.
- Bruttoregionalprodukt (BRP) per sysselsatt ska öka mer procentuellt än i jämförbara län.

Uppdrag

- Stärka samarbetet med Ung Företagsamhet.

6.2.2. Innovation och kunskap

Kunskap och kompetens är ett av Sveriges främsta konkurrensmedel. Näringslivet behöver rätt kompetens för att vara konkurrenskraftigt och arbetsmarknadsregionen i länet behöver erbjuda arbetsgivare den kompetens de söker.

Företagens allt större problem med kompetensförsörjning riskerar att få stora konsekvenser för Regionens tillväxt och välbefinnande krafter. För att säkra kompetensförsörjningen på lång sikt krävs utbildning med vuxenutbildning, högskolor och universitet av hög kvalitet. Yrkehögskolan har här en viktig uppgift att fylla då den är en effektiv utbildning som är kopplad till behovet i den regionala arbetsmarknaden.

Som region ska vi samarbeta med näringsliv, civilsamhälle och akademi. Akademin inom länet är en avgörande del i att samordna nätverk inom de tillväxtskapande aktörerna. Relationen och samarbetet med Örebro universitet är av högsta vikt för Region Örebro län och Universitetssjukhusets utveckling. Örebro universitet är den största aktören inom akademisk verksamhet i Örebro län men inte den enda.

Örebro Teologiska Högskola är en bidragande del i att göra teologi till ett specialiserat akademiskt ämne inom Örebroregionen. Vård kommer i olika former och själavård är lika viktigt för en god hälsa som sjukvård. Även om ett brutet ben kan läka har en bruten människa svårare att utan hjälp bli hel. Vidare kan teologin medverka till att ge svar på människans själsliga drivkrafter för att bidra till samhället, inte enbart de ekonomiska. Trots detta saknas något formaliserat samarbete med Örebro Teologiska Högskola likt regionens samarbete med Örebro universitet.

I Lindesbergs kommun ligger forskningsstationen Grimsö, vilket är en del av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). På Grimsö bedrivs forskning inom ekologi och människors attityder till rovdjur.

Regionen har ett intresse av att involvera sig i verksamhet som minskar den människans påverkan på naturen, klimatet och miljön. Därför är det viktigt att alla aktörer som kan vara en del av det arbetet inkluderas i regionens akademiska samverkan. Den cirkulära ekonomin där hållbara och miljövänliga alternativ ses som en självklarhet behöver vi se till alla parter som kan vara bidragande i det arbetet.

Hällefors kommun har länge varit värdkommun för Grythyttans Restauranghögskola som är en del av Örebro universitet. Verksamhet på Campus Grythyttan bidrar inte bara till lokalsamhället utan är en del av att sammanhållet innovations och akademiskt kluster kring livsmedel och värdskap.

Det är viktigt att ta i beaktande de platser runt om i länet där akademien är verksam och säkerställa att den verksamhet de bedriver på plats kan fortgå även i framtiden. Det är en styrka att Örebro län har flera kommuner i länet där akademien är verksam genom forskning och utbildning. Här behöver Regionen bevaka och förvalta regionens intressen kring en spridd akademi inom länet och vårda dessa lokaliseringar. För att säkerställa goda relationer och bidra till den regionala utvecklingen bör ett samarbetsavtal upprättas Region Örebro län och länets akademiska aktörer.

Samarbetet ska syfta till att utveckla ett starkare gemensamt regionalt ledarskap och att stärka förutsättningarna för att i gemensamma frågor utveckla forskning, utbildning, innovation samt verka för en gynnsam samhällsutveckling.

Om inte arbetskraft med rätt kompetens finns tillgänglig riskerar företag att tvingas lägga ner sin verksamhet eller flytta den till andra länder. För att säkra kompetensförsörjningen på lång sikt krävs utbildning med vuxenutbildning, högskolor och universitet av hög kvalitet. Yrkehögskolan har här en viktig uppgift att fylla, då den är en effektiv utbildning som är kopplad till den regionala arbetsmarknaden. Också de högre lärosätena en viktig uppgift. Därför uppmanar vi dem att öka samverkan med det regionala näringslivet, kommunerna och den region de är verksamma i.

Ska vi locka de skarpaste studenterna till en forskarkarriär och få dem att vilja stanna där måste de ha bra villkor. Region Örebro län behövara vara en del i akademins infrastruktur för att säkerställa länet som en god arena för forskning och utveckling.

Forskningen om civilsamhället är en viktig del av kunskapsutvecklingen inom många akademiska discipliner. Det finns ett behov av ökad kunskap om den civila sektorn och dess betydelse såväl samhälleligt som ekonomiskt. Kunskapen om civilsamhällets roll, utveckling och uppdrag bör öka, genom forskning och genom statistik. Region Örebro län behöver i större utsträckning stöda och ge bidrag till forskning projekt som stärker sin inom den regionala utvecklingens område med fokus på att utbilda doktorander inom länet.

Områdesindikatorer

- Antal verksamma doktorander inom Örebro län.

Uppdrag

- Region Örebro län upprättar ett samarbetsavtal med Sveriges lantbruksuniversitet och Örebro Teologiska högskola.
- Utveckla tydliga samarbetsformer med aktörer inom forskning och högre utbildning i länet.
- Säkerställa Campus Grythyttan som en nod för utbildningar inom gastronomi.

6.2.3. Europa och internationalisering

I en värld som blir alltmer globaliserad är det betydelsefullt att Region Örebro län deltar i internationella samarbeten. Regionen ska vara med i utbytet av kunskap, information och teknik. EU- samarbetet innebär möjligheter för att samarbeta med likasinnade aktörer och skapa nätverk med aktörer i andra länder. Mycket av samarbetet handlar om idéutbyte, lära med och av varandra.

Länets kommuner spelar en viktig roll för att stärka och utveckla det lokala näringslivets och även det lokala civila samhällets internationella kontakter. Hinder i form av brist av information och svårigheter att överblicka de olika utlysningarna gör det svårt för många aktörer att ta del av det som EU erbjuder. Många uttrycker att de inte får de hjälp och stöd de behöver i ansökningsfasen med administrationen. Regionen behöver därför bidra till att göra det lättare för kommuner att ansluta sig till internationella samarbeten inte minst inom EU. Eftersom samarbetet är gynnsamt och givande men det administrativa arbetet är belastande måste regionen stötta kommunerna. Det måste bli lättare för kommunerna i länet att påverka och delta i projekt och lagstiftning som påverkar länet på lokal nivå.

EU beslutar dagligen om lagar och regler som påverkar alla aktörer inom Örebro län. Tillsammans med Dalarna och Gävleborg har Region Örebro län en gemensam förening, Central Sweden, som bevakar regionernas intressen. Regionen deltar även i Assembly of European Regions (AER), Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR) där kunskap och erfarenheter utbyts och gemensamma intressen drivs med hundratalet andra europeiska regioner.

Regionen behöver bli bättre på att delta i projekt och söka EU-medel. Region Örebro län måste arbeta för att få en större del av medfinansieringen som tillgängliggörs genom EU:s strukturfonder, program och samarbeten. Genom att öka andelen medfinansiering kan vi omfördela de regionsbidrag som läggs på regional utveckling. Regionens samarbete med EU är en lärprocess och utbytet av kunskap och teknik en god investering. Regionen behöver göra regionala satsningar för att öka engagemanget i EU samarbetet bland länets alla aktörer. Ju större engagemang inom länet som helhet desto mer makt kommer regionen ha i påverkan på kommande EU-projekt innehållsmässigt och budgetfördelningsmässigt, även som liten part.

Hållbarutveckling främjas inom EU- samarbetet. Omställningen till förnyelsebar energi och långsiktiga lösningar för hållbara energisystem är något regionen behöver utveckla. Att sprida kunskap och teknik internationellt är en global lösning på ett globalt problem. Region Örebro län måste arbeta mer internationellt i hållbarhetsfrågan.

Områdesindikatorer

- Aktivt deltagande i Europeiska regionkommittén.
- Antal internationella samarbeten.

Uppdrag

- Avlasta kommunerna i att administrera sökandet av EU-medel och projekt.
- Öka lokala näringslivets internationella kontakter.
- Öka andelen EU-medel i projekt i länet.
- Säkerställa att lärdomar finns kvar i organisationen oavsett om personal byts.

6.3. Kulturellt välbefinnande

Liberal kultursyn är tron på fria individers utvecklingsmöjligheter. Kultur är mycket högt prioriterat i ett liberalt samhälle. Ett fritt och livaktigt kulturliv är viktigt för demokratin. Den ger människor verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv. Det är kulturen som vidgar tanken och hjälper till att frigöra människan sig från sin egen begränsade värld. Ett öppet samhälle består av litteratur, konst och andra kulturella uttryck som provocerar och utmanar. Därför skall alltid principen om armlängds avstånd beaktas, där politiken får bestämma över kulturens anslag, men inte över det konstnärliga innehållet

Kulturen är ett av regionens kärnuppdrag och har ett egenvärde. All kultur ska stå fri från politisk styrning och vara en oberoende och kritisk röst i samhällsutvecklingen. Region Örebro län väljer att stötta kulturen i huvudsak för att länsinvånarna ska få tillgång till ett rikare kulturliv. Därför måste det offentliga bidraget till kulturen i första hand baseras på de som upplever och tar del av kulturens villkor, inte på kulturskaparna villkor.

Att värna om kulturinstitutionerna är ett viktigt uppdrag. Örebro läns museum, Länsteatern i Örebro och Länsmusiken har alla stor betydelse för att många människor ska kunna erbjudas ett rikt kulturliv i hela länet. Med Region Örebro län som huvudman för viktiga delar av länskulturen ska målet vara att fler länsinvånare tar del av det samlade kulturutbudet. Museernas roll som bildningsinstitutioner och forskningsanknytning ska stärkas. Genom att ge kulturen en viktig plats i regionens verksamhet ges också möjlighet att stödja det stora frivilliga folkrörelsearbetet som utförts av många ideella organisationer, som exempelvis ungdoms-, idrotts-, hembygds- och pensionärsorganisationer samt studieförbund.

Utövande av kultur behöver inte alltid bygga på värderingar som vi idag finner självklara. Om kulturen ska vara fri måste även samhällets mest grundläggande förhållningsätt tillåtas utmanas. Därför bör regionen inte ställa krav på värderingar som ska lyftas fram inom konsten.

Kulturen är en bidragande kraft i utvecklingen av ett demokratiskt och humanistiskt samhälle. Idag är en stor del av länets kultur beroende av offentlig finansiering. För dessa är det viktigt att det finns en säker finansiering över tid, flerårsprojekt med årlig uppföljning bör därför eftersträvas för återkommande verksamheter.

Att nå de som annars inte skulle få uppleva kultur är ett prioriterat uppdrag för kulturverksamhet inom regionen. Kulturens roll i länets integrationsarbete bör tydliggöras.

Genom tät samverkan mellan centrala aktörer kan framgångsrika projekt och verksamheter inspirera till positiva kulturella upplevelser.

Region Örebro län ska också stå upp för och stödja professionella kulturskapare och kulturaktörers möjligheter att verka fritt i Örebro län, trots risk för hot och hat. Detta bidrar till mångfald och ger näring åt demokratin.

Region Örebro läns arbete med kultur definieras utifrån tre olika kulturperspektiv. Skapande kultur, bildning och folkbildning samt civilsamhälle och sammanhang.

Områdesmål

- Regionen ska främja god tillgång till professionell konst inom områdena teater, musik, dans, bild och form, bibliotek, litteratur, museiverksamhet, hemslöjd liksom kulturarv och arkiv.
- Regionen ska sträva efter att skapa ett tillgängligt kulturliv för barn och unga utan att för den delen tappa bort behovet av kultur och positiva upplevelser för regionens äldre.
- Kulturen som hälsobefrämjande och som en del i läkningsprocesser ska uppmärksammas och sätta tydligare avtryck i hälso- och sjukvården, liksom i kommunernas äldrevård.

Uppdrag

- Kulturens roll i länets integrationsarbete bör tydliggöras.
- Utvecklat samarbete mellan regionen, kommunernas kulturskolor och universitetet.
- Långsiktiga projekt med samverkan mellan olika kulturutövare ska utvecklas.

6.3.1. Skapande kultur

Kunskap, bildning, inlevelseförmåga och kreativitet stärker individens självständighet. Regionens kulturpolitiska kärna är därför att fler ska möta mer kultur av hög kvalitet. Att anse att kulturens kvalitet varierar är ett naturligt mänskligt fenomen och står inte i strid med en liberal grunduppfattning. Däremot ska inte politiken definiera detta.

Regionens kultursyn ska bygga på en meritokratisk ansats. Den som anstränger sig hårt också har rätt att njuta framgången av sitt arbete. Talang och hårt arbete ska premieras. Regionens kulturpolitik ska därför sträva efter att låta talanger utvecklas.

Självständighet är fundamentalt för våra institutioner. När vi betraktar utvecklingen i vår omvärld påminns vi om hur viktigt det är med självständiga kulturinstitutioner. Armlängds avstånd är en princip inom kulturpolitiken som handlar om att politiker inte ska lägga sig i verksamheternas innehåll. Det är en princip som ska värnas och som kan stärkas. För att säkra detta behöver regionen verka för att självständigheten stärkas ytterligare.

För att en konstnär ska ha möjlighet att kommersialisera sitt skapande krävs arenor som lämpar sig för att göra det. Den digitala utvecklingen har gjort att konstformer som musik och litteratur har lätt att nå ut och lättare kan distribueras, men för den skapande bildkonsten har det inte inneburit samma möjligheter. Risken som det innebär för en bildkonstnär att hyra en lokal för att nyttja som galleri ofta är stor vilket medför att få vågar sig på det. Många mindre orter inom länet upplever idag en stark nedgång för den lokala handeln och det hör inte till ovanligheten att butikslokaler står tomma under lång tid. Här kan Region Örebro län gå in och hjälpa konstnärer med att hyra dessa tomma lokaler för galleriverksamhet under en kortare tid. Konstnären behöver då inte riskera personlig konkurs om viljan finns att försöka livnära sig på sin konst och galleriverksamhet. Samhället i stort undviker då även den negativa sociala effekt tomma butikslokaler har på en Orts självbild.

Sveriges kulturliv berikas av influenser från andra kulturer och Region Örebro län behöver uppmuntra till fler internationella utbyten. En framträdande position på de internationella scenerna inom litteratur, musik, film och konst är viktig del av kulturutvecklingen, men också en viktig del av att skapa möten det nya oväntade. Örebro län ska vara en attraktiv plats för konstnärer från andra delar av världen. Den främsta förutsättningen för det är att garantera att Örebro län fortsätter att ha konkurrensfördelar som kunskaps- och teknikkluster inom regionen. I detta arbete är alla insatser på kultur och bildningsområdet, liksom goda villkor för kulturutövare viktiga. Men det behövs också speciella satsningar för att ge kreatörer och kulturarbetare möjlighet att arbeta från länet mot den globala kulturmarknaden.

Örebro län ska vara en attraktiv plats för konstnärer att verka på. Skapandet av kreativa miljöer ska vara prioriterat i stadsplanering, stadsutveckling och arkitekturstrategi. Fler fristadsförfattare och fristadsbostäder behövs över hela länet.

På flera områden finns i dag koppling mellan kvalitet och bidrag, det gäller till exempel för litteraturstödet. Vi menar att alla regionala bidrag och anslag till institutioner, kulturskapare, fria grupper etcetera ska vara utformade på ett sätt som bidrar till långsiktig kvalitetsutveckling. Särskilda utvärderingsgrupper – med armlängds avstånd till politiken – bör tillsättas på respektive område för att utvärdera kvalitetsaspekter. Internationellt deltagande i dessa grupper bör eftersträvas. För att frigöra resurser till nyskapande och hög kvalitet måste verksamheter av dålig kvalitet kunna läggas ner. Det bör ske i betydligt större omfattning än nu. Slentrianmässig anslags- och bidragsgivning är aldrig bra, särskilt inte inom kulturområdet. För att stärka kvalitetsaspekten och undvika slentrian bör upphandlingar, utlysningar och platsannonser etcetera utformas könsneutralt och intervjugrupporna bör bestå av både män och kvinnor.

Även om armlängds avstånd upprätthålls är Region Örebro läns finansiering av kulturen en svaghet för självständigheten. Det är bra för det demokratiska samtalet med fria, självständiga och starka kulturinstitutioner. Därför är det viktigt att finansieringen av kulturen i regionen är bred. Bidrag och anslag bör kompletteras med en offensiv politik för att öka andra finansieringskällor. Villkor för stöd från den privata sektorn måste förbättras utnyttjas i högre grad.

Region Örebro läns arbete med film som kultur ska vårdas, värnas och utvecklas av de parter som är engagerade i att utveckla film. Regionens roll bör handla om att skapa goda villkor, inte riktade bidrag. Direkta stöd och ersättningar för filmskapare är inte något som regionen ska ägna sig åt.

Ska stipendieverksamhet ha någon effekt och verkan på kulturskapare behöver de vara av sådan omfattning att det gör en betydande skillnad i kulturskaparens liv. Fler långa stipendier på fem till tio år bör inrättas för att fler kulturskapare ska få möjlighet att söka och få dessa stipendier. Fördelning av stipendierna ska ske utifrån kvalitetsaspekter. Självklart kan årliga stipendier fylla en funktion för att visa uppskattning för kulturskapare som under lång tid har bidragit till den regionala kulturen, men om stipendier ska göra skillnad och ge bra förutsättningar för kulturskapande måste de bli större och ha en reell påverkan på den ekonomiska situationen för utvalda kulturskapare.

Områdesindikatorer

- Öka internationaliseringen.
- Självständiga kulturinstitutioner.

Uppdrag

- Införa stöd till att hyra tomma butikslokaler i småorter för att upplåta dem till galleriverksamhet tills hyresvärden kan hitta en annan hyresgäst.
- Bidrag och anslag ska vara kvalitetsdrivande.

6.3.2. Bildning och folkbildning

Varje invånares tillgång till utbildning och bildning är en självklar utgångspunkt för en fri och utvecklande kulturpolitik. Rösträtten och bildningsidealet hänger tätt samman. Det demokratiska samhället förutsätter upplysta och bildade medborgare som kan fatta rationella beslut innan de fattar beslut om vad de ska rösta på i allmänna val. En befolkning som inte är bildad faller lätt offer för demagoger eller utnyttjas av politiska partier vars enda syfte är att tillförskansa sig själva makten.

Den liberala demokratins uppgift att ge medborgarna möjlighet att bilda sig är fundamentalt för vårt samhällsskick. Bildningstanken är sprungen ur upplysningen och dess tro på det mänskliga förnuftet. Att bilda sig innebär därför att ta del av det bästa som mänskligheten skapat på olika områden, inte minst när det kommer till konsten. För att kunna göra det behöver man förbereda sig genom att skaffa sig de nödvändiga kunskaper som krävs för att kunna ta del av, förstå och njuta av mer komplicerade verk som kräver större förförståelse.

Folkhögskolorna är en viktig del av folkbildningens infrastruktur i Örebro län. Dessa ska värnas men även utvecklas. De kurser och inriktningar som erbjuds på folkhögskolorna ska utvärderas och förändras för att möta samtida behov. Om intresse finns för externa parter så som studieförbund eller annan ideell verksamhet att ta över huvudmannskapet

för någon av regionens folkhögskolor ska regionen vara öppen för det. Ett överlämnande av huvudmannskapet ska inte leda till en avveckling av folkhögskolorna.

Bibliotekens roll är och förblir det öppna rummet, öppet för alla utan legitimation: en demokratiressurs. Här tillgängliggörs litteratur, medborgarkontakter tas, konsten får leva och kulturen frodas. Region Örebro län genom sitt uppdrag att driva regional biblioteksverksamhet har ett ansvar att stödja samtlig biblioteksverksamhet i länet.

Som en del i integrationsarbetet visar också flera projekt i Norden att biblioteken kan vara en resurs också för studieförbund och för civilsamhället i form av föreningar att interagera med nya medborgare. Biblioteken i dag är mer än en samling böcker till utlåning – de är också en plats där det finns någon att hålla i handen när man söker information, när man bildas och utbildas. Bibliotek är inte en plats där man får bete sig hur som helst. Den som upprepade gånger missköter sig och stör andra måste därför kunna nekas tillträde.

Att säkerställa läslusten samtidigt som nyfikenheten till konst och kultur grundläggs, tillsammans med ett kritiskt tänkande är en nödvändighet för våra barn och unga. Därför måste också skolbibliotekens roll, och särskilt de pedagogiska bildningsresurserna i form av skolbibliotekarier och liknande, lyftas. Ett välfungerande skolbibliotek är en del av den pedagogiska spetsverksamheten och en grundsten i en bildningsvärnande kulturpolitik. Väl fungerande skolbibliotek är därför en avgörande nyckel för att öka likvärdigheten.

Barn och unga uppmuntras att läsa genom skolan och biblioteken men utan lokala bokhandlare är det lätt att läslusten förvandlas till ett tvång som enbart associeras med skolas utvalda böcker och texter. För att stimulera till läsning måste det finnas möjlighet till att själv hitta och köpa böcker som man finner intressanta. Även om det idag finns goda möjligheter till att handla böcker online fyller den lokala bokhandeln en funktion som de digitala bokhandlarna inte kan. En bokhandel kan erbjuda personlig service och vara ett stöd för den som vill hitta rätt bland den djungel av litteratur som erbjuds. Bokhandeln kan även fungera som en lokal kulturell mötesplats som uppmuntrar och påminner om litteraturens värde i samhället. Regionen Örebro län kan inte som offentlig aktör subventionera eller ge bidrag till bokhandlare trots det stora samhällsvärde som de har. Däremot kan regionen bidra genom att upphandla och köpa in den litteratur som behövs genom krav på lokal tillgänglighet. Därför bör Region utreda möjligheten till en tillämpning närhetsprincipen vid inköp av litteratur.

Föreningar, stiftelser och andra aktörer som arbetar med folkbildning ska uppmuntras till öka länsandet i samhället. Aktörerna inom ett område vet bäst själva vilken litteratur som är högst aktuell för deras verksamhet. Därför behöver vi uppmuntra till att organisationer själva ska kunna köpa in litteratur och tillgängliggöra den för sina medlemmar och allmänheten. Genom att stödja småskalig biblioteksverksamhet får vi en större mångfald av aktörer och därav bidrar till en utökad folkbildning från aktörer som har störst kompetens inom sitt område.

Med folkbildningens viktiga arbete i fokus – att bidra med diskussioner, debatter, föreläsningar, studiecirkel och utställningar över hela landet – kan bildningen och kulturen leva och frodas. Därför måste stödet till folkbildningen också präglas av

långsiktighet. De förslag som kommer från det offentliga om särskilda anvisningar och satsningar inom särområden fragmentiserar och försvårar det som ska vara fritt och frivilligt. Region Örebro län ska ha en fortsatt stark tilltro till folkbildningen och dess förmåga att utgå från var och ens möjligheter men också olika förutsättningar att vilja växa, utvecklas och bidra, kan också samhället växa.

Folkbildningens uppdrag måste syfta till att ge individer nya perspektiv de annars inte skulle tagit till sig själva. Studieförbundet behöver därför i större del ges möjlighet och uppmanas till att bedriva en verksamhet utifrån egen expertkunskap och inriktning. Studieförbunden är en folkbildningsinstitution och inget alternativ till fritidsgårdar eller annan utbildningsverksamhet som individen skulle tagit till sig själv på eget bevåg. Studieförbundet ska därför inte lockas med offentliga medel till att ta över eller utföra uppdrag åt det offentliga. Det ska självklart finnas en god kommunikation mellan den offentliga förvaltningen och studieförbunden, men allt arbete ska ske i samförstånd och tillgång till offentliga bidrag och stöd ska inte öppnas upp för de som väljer att tillmötesgå det offentligas vilja.

Områdesindikatorer

- Antal unga som är aktiva i föreningslivet.
- Riktvärden för pedagogiska bildningsresurser bör vara en på 400 elever.
- Närhet till närmaste bokhandel.

Uppdrag

- Lyft bibliotekens status.
- Införa utvecklingsbidrag för att rusta upp små och ideella bibliotek.
- Folkbildningens ställning ska stärkas.

6.3.3. Civilsamhälle

Civilsamhället är grunden för det samhälle vi lever i. Det är de av individer skapade gemenskaperna som lägger grunden för såväl privat som offentlig sektor. Den offentliga sektorns välfärdstjänster kompletterar civilsamhället inom av medborgarna beslutade ramar.

Civilsamhället behöver ses ur ett brett synsätt. Örebro län har ett tätt närverk av förening med en mångfald av idéburna organisationer, allt från lokala intresseföreningar till nationella förbund. Men civilsamhället är mycket större än så. Det moderna civilsamhället finns i många olika former, såväl traditionella folkrörelser som nya i huvudsak nätverksbaserade initiativ. Denna utveckling ska bejakas. Region Örebro läns förhållningssätt till civilsamhället behöver inkludera det frivilligengagemang som bedrivs digitalt. Örebro läns unika historia med ett län som genomsyrats av folkrörelseengagemang, lägger en god grund för fortsatt regional utveckling.

Det civila samhället är grunden till välfärdssamhället. Det offentliga har utvecklat och ofta förbättrat den välfärd och den service som det civila samhället en gång startade. Ibland har det offentliga även gått över gränsen och tagit över verksamheter som bättre skulle göras av den civila sektorn. Region Örebro län behöver verka för att ha samverkansavtal med civilsamhället och dess aktörer. En överenskommelse om vilka förhållningsätt som gäller ger ett utgångsläge för civilsamhället och föreningslivet i stort att förhålla sig till och ha som grund. Det ska vara förutsägbart hur det offentliga agerar i relation till civilsamhället, annars riskerar enskilda aktörer att både gynnas och drabbas av tjänstemän och det offentligas subjektiva bedömning.

De politiska partierna alltid en del av civilsamhället, aldrig en del av den offentliga sektorn. En politisk beslutsfattare är i sitt uppdrag alltid en företrädare för sina uppdragsgivare, de enskilda människorna. De politiska partierna måste åter bli företrädare för medborgarna och civilsamhället in i den offentliga sektorn. I dag är såväl partier som politiker alldeles för ofta att betrakta i huvudsak som organisationsföreträdare inom offentlig sektor, i motpartsförhållande till civilsamhället. Det här skapar en svårighet från politiker och samhället i stort att klargöra vem som bestämmer inom offentlig verksamhet. Alla "politiker" bestämmer inte och det bör klargöras. När politiker enbart benämns vid namn och som ordförande eller likvärdigt i en nämnd suddar det ut den ideologiska olikheten politiker emellan. Därför bör politiker i alltid redovisa partitillhörighet och om de är styrande eller inte i en kommun. Om inte politiken själva är tydliga med den skillnaden blir det svårt för allmänheten att själva hålla ordning på den lokalpolitiska sammansättningen.

Region Örebro län behöver arbete för ett starkare, mer oberoende och mer livskraftigt civilsamhälle. Den civila sektorn i form av små och stora föreningar, stiftelser, kooperativ och andra former för samhällsarbete på idéburen grund kan ha en mycket större roll i att tillhandahålla de välfärdstjänster som vi alla är med och bekostar gemensamt – om den ges de rätta förutsättningarna. Därför behövs ett tydligt politiskt mål om att möjliggöra tillväxt och utveckling av civilsamhällets produktion av välfärdstjänster. Mycket talar för att civilsamhällets produktion av dessa tjänster kan öka kraftigt jämfört med i dag. Upphandlingar bör därför utformas så att det är möjligt för civilsamhällets aktörer att agera som leverantör. Det kan till exempel handla om att anpassa volymen på den upphandlade tjänsten så att det är meningsfullt för civilsamhällets aktörer att lägga anbud.

Idrottsrörelsen är en omistlig del av civilsamhället. Idrotten brukar sägas är Sveriges största folkrörelse, de behöver vi bejaka. Region Örebro län ska främja en fri och självständig idrottsrörelse. För att idrotten ska ha långsiktiga förutsättningar gällande professionell idrott och idrott som upplevelse behöver regionen ta fram en strategi för den professionella idrotten i länet. Strategin bör innefatta elitidrottens förutsättningar för ett framtida utövande på en hög nivå.

Områdesindikatorer

- Andel egenfinansiering av föreningars verksamhet.
- Deltagande i barn och ungdomsverksamhet vid skolor, mattjänst och liknande serviceverksamhet.

Uppdrag

- Hinder för idrottens möjligheter till egenfinansiering bör identifieras och undanröjas.
- Regelverk och kontrollen behöver skärpas så att extremistiska och våldsbejakande rörelser inte får stöd. Riktad verksamhet sker med fördel genom IOP-lösningar.
- Öppna fler områden inom regional service för ideella aktörer, exempelvis fritidsverksamhet.

7. Hållbar utveckling

Vägen till ett hållbart samhälle är en förändringsprocess där både naturens resurser och mänskliga förmågor nyttjas medvetet och balanserat. Region Örebro län är en betydande aktör i arbetet för att nå de globala, nationella och regionala Agenda 2030 målen för hållbar utveckling. Detta förutsätter ett engagerat ledarskap som agerar långsiktigt och sektorsövergripande, samtidigt som det är flexibelt och snabbt kan hantera ändrade förhållanden.

För Region Örebro län är en hållbar utveckling en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillfredsställa sina behov. De fyra dimensionerna av hållbar utveckling för regionen innebär följande:

Individuell hållbarhet - Inom Region Örebro län erbjuds länets invånare en god hälso- och sjukvård som sätter fokus på hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Invånarna i Örebro län ska kunna leva ett hälsosamt liv utifrån sina förutsättningar.

Social hållbarhet - Region Örebro län ska alltid utgå från alla människors lika värde och ansvara för att människor ges möjlighet att ta del av sina rättigheter inom verksamheten. Regionen motverkar all form av diskriminering och kränkande behandling.

Ekologisk hållbarhet - Regionen måste hushålla med resurserna för minskad klimatpåverkan och god närmiljö. Genom miljö- och klimatarbetet tar regionen ansvar för att minska påverkan på planeten och bidrar till en renare miljö.

Ekonomisk hållbarhet – Örebro län ska vara ett konkurrenskraftigt och attraktivt samhälle för alla. En plats där man vill bo, leva och verka, etablera företag eller besöka. Regionen tillämpar principerna för god ekonomisk hushållning med regionens resurser.

Åtagandet kräver resurser och samverkan inom Regionens verksamheter, länets andra aktörer och tillsammans med Örebro läns invånare – målgrupperna i frågor som berörs ska ges möjlighet att vara delaktiga inom ramen för regionens arbete med invånardialog.

Övergripande mål

- Region Örebro län bidrar till ett hållbart samhälle för alla.

Uppdrag

- Sprida kunskap och samordna åtgärder som verkar förebyggande inom kommuner, berörda myndigheter och civila samhället.

7.1. Individuell hållbarhet

Svenskarnas hälsa är bland den bästa i världen. Olika folkhälsoanalyser visar att hälsan förbättras i befolkningen ur en rad perspektiv, men för grupper med sämre hälsa går utvecklingen betydligt långsammare. Särskild omsorg ska därför riktas mot grupper vars hälsa av olika anledningar är särskilt utsatt. Ska Sverige klara att bära den välfärd som människor bör kunna förvänta sig i vårt land och som är central i den socialliberala samhällsberättelsen, krävs ett ambitiöst preventivt förhållningssätt. Då minskar eller förskjuts behovet av sjukvårdens insatser och sjukförsäkringen står sig robust. Den enskilda människan har ansvaret för sitt liv och sin egen hälsa. Dennes integritet och val av livsstil ska respekteras.

Hälso- och sjukvården behöver kompletteras med ett hälsofrämjande arbete. För att det ska bli av krävs att större vikt läggs vid förebyggande och hälsofrämjande insatser, att vården ständigt strävar efter förbättra sin kvalitet och uppmuntrar människors egna hälsoinsatser som egenvård och användandet av moderna, kvalitetssäkrade hälsotjänster som E-hälsa. Hälso- och sjukvården ska erbjuda stöd för förändringar av levnadsvanor. Insatser ska grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Regionens verksamhet utgår ifrån ett hållbart perspektiv där anställdas fysiska och psykiska välmående respekteras och värdesätts.

De egna valen påverkar människans hälsa i en avgörande grad. Rökning, för mycket alkohol, fetma och stillasittande påverkar hälsan negativt. Den som blir beroende av droger i någon form förlorar sin frihet och utsätter sig för stora hälsorisker. Rökning är en av de största hälsoriskerna och leder till att cirka 12 000 människor dör i rökrelaterade sjukdomar varje år. Även om en nollvision för rökning inte införts i Sverige, liknande den som finns i Finland och Nya Zeeland, finns många lärdomar att dra från erfarenheterna därifrån, inte minst avseende det förebyggande arbetet. Barn och ungdomar ska vara i fokus för tobaksförebyggande insatser. Sjukvården ska erbjuda insatser för rökavvänjning och bli än tydligare med rökningens konsekvenser för resultatet av en pågående behandling, och åtgärder motsvarande rökstopp vid operation ska användas i större utsträckning.

Områdesmål

- Länsinvånare ska ha ett bra självskattat hälsotillstånd.

7.1.1. Alkohol

Den som är fast i ett missbruk är inte fri. Samhället behöver skydda unga från tidig kontakt med alkohol, narkotika samt annat missbruk och arbeta för att minimera påverkan på ungas hälsa, skolgång samt utveckling och möjligheter i samhället. Region Örebro län behöver arbeta preventivt över organisationsgränser samt stärka insatserna för de som är fast i ett missbruk

I Sverige, liksom i många länder i världen, orsakar användningen av alkohol stora och omfattande socialmedicinska folkhälsoproblem i form av beroende och missbruk. Utöver användaren drabbas också närstående. Sjukvården ska ha ett tydligt uppdrag att arbeta förebyggande och ta upp riskerna med alkohol. Det ska vara lätt att få hjälp från sjukvården att minska sin alkoholkonsumtion tidigt, innan ett riskbruk hunnit bli ett missbruk.

Ungdomar med riskbruk ska få hjälp från sjukvården tidigt. Utvecklingen de senaste tio åren visar glädjande nog på mer än en halverad alkoholkonsumtion bland unga med en minskning med cirka 8 procent av totalkonsumtionen av alkohol. Samtidigt går narkotikautvecklingen snarare i motsatt riktning, framför allt bland unga vuxna. Ju senare unga börjar dricka alkohol, desto mindre är risken för alkoholproblem längre fram i livet. Därför är det viktigt med förebyggande arbete riktat mot barn, ungdomar och föräldrar.

I en tid då allt färre inom Europa väljer att konsumera alkohol behöver regionen stödja denna trend och tydlig motarbeta alkoholkonsumtion inom den verksamhet regionen är rådig över. Det finns en rådande alkoholnorm i samhället där fina middagar, tillställningar eller firande måste erbjuda ett urval av alkoholphaltiga drycker för att ses som "riktiga". Denna norm är inget som regionen ska vara en del av att reproducera. Alkoholen bidrar till mycket olycka i värden.

En anställd eller förtroendevald inom Region Örebro län ska aldrig behöva fundera på om den ska avstå från alkohol eller inte under sin tid inom regionen. Oavsett om det gäller enskilda tillställningar kan individer med en historia av riskbruk eller beroende ha mycket svårt att avstå alkohol om det erbjuds. Ännu svårare kan det vara att avstå om det finns en förväntan genom gruppträck att dricka. Eftersom Region Örebro län är en organisation som arbetar med hälsa och sjukvård ska det aldrig finnas en risk att någon inom vår verksamhet far illa genom att regionen har tillhandahållit eller utsatt sina anställda för situationer där alkohol erbjuds.

Ingen alkoholkonsumtion får förekomma inom regionens lokaler. Anställda och förtroendevalda inom Region Örebro län får inte konsumera alkohol i sin tjänst, i samband med sin tjänst eller i situationer relaterade till sin tjänsteutövning. Representation med alkohol förbjuds inom regionen utan undantag.

Områdesindikatorer

- Invånare med riskabla alkoholvanor, andel (%).

Uppdrag

- Revidera regionens regler för representation med alkohol.

7.1.2. Tobak

Förebygg rökning, särskilt bland yngre. Vuxna har rätt att göra dåliga val, men rökning bland unga ska förebyggas och ingen ska behöva utsättas för passiv rökning.

Rökning är den enskilt största orsaken till sjukdom och för tidig död världen över. I Sverige dör årligen runt 12 000 människor av sin rökning. Men nästan ingen börjar röka i vuxen ålder. Därför är det mycket viktigt att förebygga rökning bland unga.

Även om en nollvision för rökning inte införts i Sverige, liknande den som finns i Finland och Nya Zeeland, finns många lärdomar att dra från erfarenheterna därifrån, inte minst avseende det förebyggande arbetet. Barn och ungdomar ska vara i fokus för tobaksförebyggande insatser.

Sjukvården ska erbjuda insatser för rökavvänjning och bli än tydligare med rökningens konsekvenser för resultatet av en pågående behandling, och åtgärder motsvarande rökstopp vid operation ska användas i större utsträckning.

Det är viktigt att förebygga rökning genom att arbeta i skolan, men också inom till exempel mödravården och barnhälsovården för att minska rökning och snusning bland föräldrar. Den som behöver hjälp att sluta bruka tobak ska kunna få stöd av hälso- och sjukvården och det ska vara enkelt att få tag i receptfria nikotinläkemedel för avvänjning.

Skydd mot passiv rökning ska vara en självklarhet inom Region Örebro läns utemiljöer. Vuxna människor har frihet att göra dåliga livsval. Varje förbud och begränsning måste vägas mot om det verkligen är nödvändigt och rimligt. För den som valt att inte röka är det störande och skadligt att utsättas för passiv rökning. Därför ska regionen införa rökförbud utomhus i anslutning till regionens fastigheter och verksamheter i möjligast mån.

Områdesindikatorer

- Andel rökare inom länet.

Uppdrag

- Arbeta förebyggande mot rökning.
- Förebygg rökning bland unga.

7.1.3. Mat

Övervikt och fetma är ett tilltagande folkhälsoproblem. Betydande riskfaktor för olika sjukdomar såsom hjärtkärlsjukdomar, diabetes typ 2 och vissa cancerformer samt förtida död kan motverkas med god kosthållning och fysisk aktivitet. I Sverige har andelen vuxna med fetma tredubblats sedan 1980-talet och idag har omkring hälften av den vuxna befolkningen övervikt eller fetma, vilket är i nivå med genomsnittet i EU. I Örebro län ligger andelen av befolkningen med fetma runt 20 %, vilket är en alldeles för hög andel.

Det är positivt att fler människor väljer mat som både är mer hälsosam och har mindre klimatpåverkan. Många kan även tänka sig att betala mer för sådan mat. Maten som serveras inom Region Örebro läns verksamheter ska i så stor utsträckning som det går vara ekologisk och närodlat. Det ska ställas etiska krav på god djurhållning vid upphandling av kött, mjölk, ägg och andra djurprodukter. Den fisk som serveras ska vara certifierad med en högt ansedd miljömärkning.

För en hållbar livsstil och en hållbar ekonomisk tillväxt behövs det mer närproducerad mat. Livsmedelskedjan skapar tillväxt i länet. Dagens klimatutmaningar innebär möjligheter för näringslivet att utveckla och erbjuda klimatsmarta lösningar. Den gröna omställningen ska regionen stötta genom att handla av lokala producenter. Region Örebro län ska bidra till utveckling av närproducerade livsmedel, underlätta möjligheterna till ekologiskt jordbruk samt ekologisk kött- och mjölkproduktion. Användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier ska minska bland regionens leverantörer.

Livsmedelsindustrins tillväxt måste ske på ett hållbart sätt för att säkra den framtida livsmedelsproduktionen och den biologiska mångfalden. I Örebro län finns goda möjligheter för att producera kött och det finns ett flertal aktörer som både bidrar till ekonomisk tillväxt och ekologisk mångfald genom sin produktion. Att utveckla konsumentmönstren mot att konsumera mer närproducerat är av stor betydelse för regionen. En ökad konsumtion av närproducerad mat bidrar till bättre förutsättningar för biologisk mångfald i länet.

Antibiotikaresistensen är ett allvarligt problem som riskerar att hota sjukvården. Det är av stor vikt att Region Örebro län arbetar aktivt med att minska sin miljöpåverkan och med att ställa hållbarhetskrav på sina leverantörer. På så vis kan regionen bidra till att nå lokala, regionala och globala hållbarhetsmål.

Områdesindikatorer

- Andelen svenskt kött vid kostupphandling.
- Befolkning med fetma.
- Ekologiska livsmedel i regionens verksamhet.
- Förekomst av diabetes typ 2, andel (%).
- Invånare 16–84 år som äter frukt och grönt mer än 3 ggr/dag, andel (%).

7.2. Social hållbarhet

Alla människor föds fria. De mänskliga rättigheterna är grundläggande i den liberala demokratin. Det är du som ska bestämma över ditt liv. Lära dig det du vill, välja ditt yrke, klä dig som du vill och älska den du vill. Du bestämmer över din kropp och har rätt att bli mött med respekt för den du är. För att det ska bli möjligt behöver Region Örebro län ständigt arbeta med att utveckla, bidra till och säkerställa att regionens verksamhet stödjer ambitionen att verka för ett socialt hållbart samhälle.

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Därför behöver de sociala aspekterna av hållbarhetsarbetet alltid prioriteras både på individ- och samhällsnivå. Det kan handla om människors livsbetingelser i samhället, till exempel hälsa, trygghet, utbildning, rättvisa och maktutövning, samt möjligheterna att förbättra dem. Förutom det individuella perspektivet handlar det om hur dessa livsbetingelser fördelar sig mellan människor.

Att alla människor känner sig inkluderade, oavsett kön, utbildnings- och inkomstnivå, social status, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, bostadsort, sexuell läggning, könsöverskridande identitet och uttryck, ålder och funktionsnedsättning.

För barn är socialt ansvarstagande och hållvartförhållningssätt avgörande för möjligheten att bli trygga och självständiga vuxna invånare. Därför behöver orosanmälningar till socialtjänst vara en självklarhet om misstankar uppstår. Personal som möter barn i sitt yrke ska göra orosanmälningar till socialtjänsten när de tycker att något inte verkar stå rätt till. Antalet orosanmälningar har ökat på senare år, vilket i grunden är positivt eftersom det förhoppningsvis gör att mörkertalet minskar.

Områdesmål

- Öka HBTQI-kompetensen även i vård, äldreomsorg och andra verksamheter.

Uppdrag

- Stärk arbetet med att identifiera och upptäcka att barn far illa.

7.2.1. Integration

Invandringen har berikat Sverige genom århundraden, och så ska det fortsätta vara. Då måste invandring bli mer än en resa över gränsen: Nya svenskar ska släppas in i samhället genom att lära sig språket, jobba och bli en del av det svenska samhället. Integrationen måste stärkas.

Media har gång på gång rapporterat att religiösa grupper och familjer med hedersnormer pressar unga till att genomföra oskuldskontroller vilket genomförs av vården, trots att det inte är förenligt med svensk lag. Därför krävs det rutiner för vårdgivare för att upptäcka våldsutsatthet och hedersrelaterade problem. Verksamheter som uppmanar till oskuldskontroller eller oskuldsoperationer bör inte få erhålla offentliga bidrag och läkare som genomför dem bör förlora sin anställning inom Region Örebro län. Regionen bör göra en kartläggning över hela länet över hederskultur för att bilda en gemensamuppfattning över problemet och därmed rikta resurser till dit det behövs mest och där utsattheten är som störst.

Det är oacceptabelt att minderåriga barn i dag används som tolkar när deras föräldrar eller andra vuxna släktingar inte kan göra sig förstådda på svenska. Integrationspolitiken måste bygga på tydliga förväntningar på att alla som kan lära sig svenska också gör det, men när tolkning behövs ska det ges. Barn under 18 år ska aldrig behöva tolka åt sina familjemedlemmar.

Många som kommer till Sverige har en utbildning med sig som behöver valideras och kompetenssäkras. Regionen måste verka för att stärka upp arbetet med validering så att de som har eftertraktad kompetens för regionen snabbare kan få komma i arbete.

Ett arbete är en nödvändig del för att lyckas bli integrerad i samhället. Region Örebro län har stora möjligheter att utöka mängden enkla jobb där nyanlända och grupper i socialt utanförskap har möjlighet att bidra till verksamheten. Att få ett första jobb är att få en fot in på arbetsmarknaden och en meningsfull vardag.

Områdesmål

- Inför rutiner för att upptäcka våldsutsatthet och hedersrelaterade problem.
- Låta regionen kartlägga förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck.
- Säkerställa att barn aldrig ska behöva tolka åt sina föräldrar eller vuxna släktingar.
- Stärka arbetet med validering av kompetenser.
- Bidra till att tillhandahålla fler enkla jobb.

7.2.2. Funktionsrätt

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter till ett aktivt liv och vara delaktiga i samhället som de personerna utan funktionsnedsättning. Det är en rättighet att kunna leva ett normalt liv och få tillgång till rätt hjälpmedel. När rätt hjälpmedel finns tillgängliga behöver inte ett funktionshinder vara ett hinder. Tillgänglighet är en nyckelfråga för att alla ska ha lika möjlighet att forma sina egna liv. Alla människor har rätt till ett självständigt liv och en fungerande vardag.

Det individuella behovet ska tillmötesgå och individuella lösningar skapas i högre grad om det finns en fungerande dialog mellan habiliteringen och den som behöver hjälp. Bättre och tidigare samverkan med skola och förskola, psykiatri och primärvård är nödvändig för att så tidigt som möjligt erbjuda stöd och hjälp åt patienten.

En viktig förutsättning för delaktiga och jämlika livsvillkor för de personer som lever med en funktionsnedsättning är rätten till funktionella, användarvänliga och tillgängliga hjälpmedel. Regionen ska ansvara över att se till att varje vårdtagares behov av hjälpmedel tillgodoses. Utbudet av hjälpmedel ska inte vara begränsat till Regionens utbud det ska vara möjligt att välja andra hjälpmedel. För att kunna ha en fungerande fritid krävs det ibland så kallade "fritidshjälpmedel" som regionen ska fortsätta med att göra. Att kunna vara aktiv på fritiden är en viktig del av ett normalt liv och det bidrar också till att bibehålla hälsan.

Den högre arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning är ett problem. Andelen arbetslösa i åldern 16–64 år var högre bland personer med funktionsnedsättning än i den övriga befolkningen under åren 2014 till 2017, både bland kvinnor och bland män. År 2016 till 2017 var 10 procent i gruppen personer med funktionsnedsättning arbetslösa jämfört med 4 procent i den övriga befolkningen. För att kunna vara delaktig i ett samhälle måste det finnas möjlighet till skola, jobb och fritid. Alla med en funktionsnedsättning ska erbjudas det stöd och hjälp den har rätt till.

Just nu är habiliterings-, rehabiliterings- och utredningsapparaten komplex. Det krävs tydligare vägledning genom systemet för att familjer och andra aktör. Med en tydligare vägledning skulle regionens resurser utnyttjas bättre och fler kan få den hjälp de behöver och har rätt till.

Det krävs även en bättre dialog mellan habiliteringen och den som tar emot hjälp. Särskilda åtgärder behöver vidtas för att minska omfattningen av uteblivna besök. Det individuella behovet ska tillmötesgå och individuella lösningar skapas i högre grad. Ingen ska falla ur habiliteringens verksamhet i onödan.

Uppdrag

- Inrätta ett fritt val att välja hjälpmedel.

7.2.3. HBTQI

Ditt liv och din kärlek är lika mycket värd oavsett kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Region Örebro län ska sträva efter att vara en del av ett samhälle fritt från fördomar och förtryck mot homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera. Det självklart att alla ska ha lika rättigheter oavsett kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Sverige har kommit en bra bit på vägen men fortfarande vågar många HBTQI-personer inte leva öppet. Många utsätts för hatbrott och oförstånd från andra delar av samhället.

I det öppna och fria samhället ska alla ha samma möjligheter. Region Örebro län behöver därför vara en aktiv part i att göra Sverige till det bästa landet i världen att leva i som HBTQI-person. För att det ska vara möjligt behöver Regionen öka HBTQI-kompetensen.

Alla har rätt att bli bemötta på jämlika villkor i skola, sjukvård, socialtjänst, fritidsverksamheter, äldreomsorg och alla andra verksamheter. Alldeles för ofta händer det att bristande kunskap gör att HBTQI-personer blir osynliggjorda eller får sämre bemötande. Mer HBTQI-kompetens i offentlig verksamhet är en självklarhet.

HBTQI-personer blir inte bara fördomsfullt eller hotfullt bemötta av sin omgivning utan riskerar även att få fel vård. Gällande sexuell hälsa, hiv och STI-prevention är provtagningskit uppdelade efter "kvinna och man" i stället för genetalier inom Region Örebro län. Något som exkluderar transpersoner. Vidare kan homo- och bisexuella män få fel provtagningskit för stier på grund av fördomar om deras sexpraktik i mötet med vården. Ingen ska riskera att få fel vård på grund av sitt kön eller könsuttryck. Därför

behöver bättre kunskap kring dessa individer inom regionens personal för att säkerställa att alla länsinvånare får en vård som lindrar och förhindrar mänskligt lidande.

Sämre psykisk, fysisk och sexuell hälsa är återkommande för HBTQI-personer i jämförelser i statistik med befolkningen i stort, framför allt unga. HBTQI-personer löper en högre risk för suicid, framför allt transpersoner. Här behöver Region Örebro län utveckla arbetet med att få ett bättre upptagningsområde och insatser inom både primärvård och psykiatri gällande dessa personer.

Region Örebro län saknas en mottagning för personer utsatta för sexuellt våld som är HBTQI, framför allt män och transpersoner. Det ska bara tydlig både för personal inom Regionen var en hänvisar en man som blivit utsatt för våldtäkt samtidigt som det ska vara tydligt för den utsatta var den ska vända sig. Beredskap inom akutsjukvården behöver stärkas med HBTQI-kunskap för att de patienterna ska få rätt vård vid akuta vårdtillfällen.

Uppdrag

- Utred förutsättningarna kring en mottagning för sexuellt våldsutsatta HBTQI-personer.

7.2.4. Trygghet, mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld

Varje människa har rätt att leva, tro och älska som den vill i Sverige. Ingen ska behöva leva under hot om våld eller hedersförtryck. Region Örebro län ska driva på för att bekämpa våld och förtryck för att försvara varje människas frihet.

Att stoppa mäns våld mot kvinnor är av grundläggande vikt för Region Örebro läns alla verksamheter. För det krävs mer kunskap, resurser och verktyg. Samtliga verksamheter måste kunna fånga upp signaler om att något inte står rätt till. Det måste finnas ordentligt med resurser för allt detta arbete. På skyddade boenden sover varje år kvinnor och barn 80 000 nätter på flykt. Det här kan ingen acceptera. Regionen behöver avsätta resurser till mer förebyggande arbete. Vidare behöver regionen samverka i större utsträckning med länets kvinnojourer och stödja genom att erbjuda långsiktiga och rimliga ekonomiska villkor.

Att bekämpa hedersförtryck handlar om frihet. Frihet att få delta i all skolundervisning, att få vara med kompisar, att bestämma över sin sexualitet och vem man vill leva med. Att helt enkelt bestämma över sitt eget liv. Men allt för många liv begränsas idag med hänvisning till kultur och religion. Region Örebro län ska stå på individens sida och försvara dennas rätt till frihet.

Barnrättsperspektivet ska vara vägledande där även yngre barn drabbas. För de flesta barn och unga ökar självbestämmandet med stigande ålder. För barn och unga som lever under hedersförtryck är det tvärtom – friheten minskar ju äldre man blir. Den som i sena tonåren tvingas in i äktenskap har ofta fått se sin frihet begränsas ända från barndomen. Man har kanske förbjudits att leka med kompisar av motsatt kön, delta på

klassutflykter eller följa med på simskola. Insatserna mot hedersrelaterat förtryck måste nå alla barn som berörs, även yngre barn.

Könsstympling är förbjudet, men trots att lagstiftningen är kraftfull används den inte. Kunskapen måste därför öka och resurser prioriteras för att alla flickor ska kunna växa upp i frihet.

Våldet i samhället tar inte hänsyn till kommungränser. Därför behöver Region Örebro län ge stöd till länets alla feminister. Organisationer som arbetar med hedersfrågor måste få ökat stöd. Men inga pengar ska gå till odemokratiska organisationer eller föreningar som motverkar integration och jämställdhet.

Områdesindikatorer

- Invånare 16–84 år som avstår från att gå ut ensam, andel (%).
- Antal kvinnor som söker sig till kvinnor hur och kvinnojourer.

Uppdrag

- Skapa ett system för att vårdens medarbetare ska kunna identifiera och anmäla våld i nära relationer, misstänkt hedersrelaterat våld och förtryck.

7.3. Ekologisk hållbarhet

Liberalernas budgetalternativ redovisar förslag inom ekologisk hållbarhet. Miljökrav, såväl klimat, biologisk mångfald och övrigt miljöarbete, ska internaliseras i beslutandeprocesserna. Region Örebro läns verksamheter ska ställa tydliga krav på ett agerande som värnar ett långsiktigt hållbart utvecklingsarbete inom regionen. De regionala bolagen ska agera utifrån ägardirektiv där miljöaspekten lyfts i alla förekommande fall. Styrdokument ska innehålla analyser av miljökonsekvenser av verksamheten som bedrivs.

Gröna näringar måste tas tillvara på i ett hållbart Örebro län. Jordbruket ger jobb, mat och biologisk mångfald. Fler människor i världen får bra mat med hjälp av marknadskrafter, frihandel och hållbar produktion. Jordbruksföretag är viktiga för en levande landsbygd, för arbetstillfällen, för den biologiska mångfalden och för att vi ska ha bra mat på bordet. Livsmedelsförädlingen är en sektor med stor geografisk spridning, vilket gör att branschen kan bidra till att skapa arbetstillfällen i hela länet. Den matbaserade turismen är också en viktig sektor som kan ge ökade möjligheter till fler jobb och stärka Regionens position som matnation.

Miljöföroreningar i marker är en miljörisk och som dessutom förhindrar en effektiv markanvändning. Förorenade områden måste saneras och återställas i allt högre utsträckning, framför allt områden som kan användas till bostadsbyggande samt områden som är särskilt angelägna från risksynpunkt.

Region Örebro läns samarbete med kommuner och länsstyrelsen för att säkra och bevara miljöer med ett högt naturvärde måste bli bättre. Frågor som öppna landskap och gles- och landsbygdens ekologiska hållbarhet är av stort intresse för regionen att vara en bidragande aktör inom. Stiftelser och verksamheter som arbetar inom dessa området ska ha ett självklart stöd hos regionen för kunskap, information och tillgång till arenor för att utveckla sin verksamhet.

Områdesmål

- Bibehållen och återskapade villkor för den biologiska mångfalden.
- Fastighetsinnehav användas så att samtliga miljöområden förbättras.
- Tydliga miljöperspektiv vid upphandling.

7.3.1. Miljö

Regionens ansvar inom miljöområdet omfattar exempelvis bruket av miljöskadliga ämnen som kemikalier men även bruk och omhändertagande av mediciner och medicinrester. Regionstyrelsen har ett övergripande ansvar för att minimera de långsiktiga miljökonsekvenserna av regionens verksamhet. Skälen för detta är flera. Självklart har regionen som en stor aktör ett ansvar i sig, för att värna livsmiljön lokalt och regionalt, och därmed påverka både den nationella och den internationella utvecklingen.

Men miljöfrågan är också tydligare kopplad till regionens huvuduppdrag. Vi vet att kemikalieanvändningen innebär påverkan på människokroppen. Vissa ämnen och vissa ämneskombinationer kan öka riskerna för sjukdom och död. Vi vet att exempelvis antibiotikaresistensen är ett akut hot mot regionens verksamhet. Miljöpåverkan vid såväl produktion, användning och omhändertagande av restprodukter kan orsaka ohanterliga skador för människor när det kommer till vård för olika sjukdomstillstånd. Vi vet att hormonstörande ämnen kan orsaka skador på arter i olika ekosystem. Och så vidare.

Region Örebro län ska därför analysera hur verksamheten kan hantera dessa utmaningar. Här kan antibiotikaanvändningen tjäna som ett gott exempel. Sverige är idag ett av de länder i världen och inom EU där man använder minst antibiotika. Örebro län klarar sig gott i jämförelse. Bruket av antibiotika har minskat tack vare tydliga regler och lika tydliga krav på verksamheterna att inte förskriva antibiotikapreparat i onödan. Genom att analysera konsekvenserna av bruk av andra miljöstörande ämnen, genom ett tydligt regelsättande och ett relevant kravställande från regionledningen gentemot verksamheterna, kan samma utveckling ske inom andra områden.

Det är en missuppfattning att utveckling inom miljösektorn bäst sker genom eget ägande och egen drift. Ett sådant synsätt ökar risken för suboptimeringar och ineffektiva lösningar. Kollektivtrafiken är ett uppenbart exempel på när regionen i stället för att engagera sig som tydlig upphandlare, i stället monopoliserar en offentligt finansierad verksamhet utan reell konsekvensbedömning. Det gemensamägda flygplatsbolaget är ytterligare ett exempel på hur regionen som ägare inte klarar av att ställa ens grundläggande krav på miljökonsekvenser på egna fattade beslut.

Vi menar att vårdens huvuduppdrag är att bedriva en effektiv vård på patientens villkor så långt det är möjligt. Det finns i det perspektivet avvägningar att göra mellan krav på ytterligare aktiviteter inom miljöområdet och patientperspektivet. Det är inte acceptabelt att lägga ytterligare krav på vårdens utförare. Däremot ska den administrativa funktionen, som vuxit under senare år, stötta vårdens miljöarbete.

Uppdrag

- Tydliga riktlinjer kring bruk av exempelvis antibiotika eller andra miljöstörande ämnen.

7.3.2. Klimat och energi

Klimathot påverkar förutsättningarna för allt liv på jorden och stannar inte vid nationsgränser. Vi tror på människans förmåga att lösa problem. Vetenskap, teknikutveckling och tillväxt ger utvecklingskraft och lösningar på dagens miljö- och klimatproblem. Digitaliseringen och delningsekonomin banar väg för nya konsumtionsmönster och beteenden. Klimatarbetet handlar därför om ansvarstagande utifrån kunskap och marknadsekonomiska principer.

Marknadsekonomin, inte politiker eller förbudspolitik, driver fram smarta hållbara lösningar. Region Örebro läns roll är att ge marknaden långsiktiga spelregler och incitament. Allt fler människor vill genom medvetna val minska sin egen klimatpåverkan och att vara miljö och klimatmedveten är för många en del av en livsstil. Regionen ska välkomna den positiva utveckling som bör underlättas än mer. Konsumenten ska kunna göra aktiva och informerade val. Verksamheten ska förenkla för människor att ta ansvar utan att detaljstyra deras vardagsliv.

Utsläppen från transporter, både nationellt och internationellt, måste sänkas radikalt. Det gör vi genom att regionalt bidra till vår del för inom klimatmålen. Målet är en fossiloberoende fordonsflotta till 2030 och fordon som drivs av fossila bränslen måste fasas ut. Kollektivtrafiken behöver byggas ut i hela länet där det finns tillräckligt befolkningsunderlag. Det måste även räknas in den kompensatoriska effekt som kollektivtrafiken har i minskade utsläpp kontra ökade kostnader. För att minska utsläpp behöver kulturverksamheten i länet arbeta för att optimera transportbehoven inom regionen, det vill säga – regionalisera kulturverksamheten i alla fall det är nödvändigt.

Energieffektivisering bör vara en självklarhet för både privatpersoner och företag liksom det offentliga om inte annat av ekonomiska skäl. Många människor vill kunna minska och påverka sin egen klimatpåverkan. Det är en del av en livsstil att vara miljö- och klimatmedveten. Det handlar om att välja mat som både är hälsosam och har mindre klimatpåverkan. Man sopsorterar och i stället för slit och släng handlar det om att laga, sälja eller skänka bort. Många väljer aktivt att åka mindre bil eller väljer klimatsmarta alternativ. Region Örebro län ska arbeta för att stärka denna positiva utveckling och att det ska löna sig att vara miljövän i förhållande till att vara miljöbov. Det måste helt enkelt vara lätt att göra rätt och det ska samtidigt synas i plånboken.

Områdesindikatorer

- Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO₂-ekv/invånare.
- Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/invånare.

Uppdrag

- Kollektivtrafiken ska värna möjligheterna till teknisk utveckling av småskaliga och stabila system, exempelvis elektrifiering och hyrbilar, i stället för investeringar i storskaliga och mindre stabila system, som BRT (Bus Rapid Transit).

7.3.3. Natur och biologisk mångfald

Allt fler arter hotas av utrotning och hotade växter och djur ska skyddas. För att bevara och utveckla den biologiska mångfalden i form av olika naturtyper och arter behövs ökade restaureringsinsatser.

Skogen spelar en viktig roll för svensk ekonomi men är också avgörande för den biologiska mångfalden. Skogen rymmer tiotusentals arter av djur och växter. Mer än hälften av de utrotningshotade arterna är knutna till skogen, vilket gör skogen central i arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald och säkra de för människan livsviktiga ekosystemen. Skogen är också central för att rena luften som vi andas och upprätthålla balansen i atmosfären och på så sätt motverka klimatförändringar.

Miljö- och naturvårdsinsatser ska genomföras i god dialog med markägare som har förvaltat och skött sin skog och jord genom många generationer. Vid anpassning och utveckling av bergslagsleden eller andra naturdestinationer i länet ska markägare och boende inte drabbas negativt av omställningen.

I takt med teknikutvecklingen ökar behovet av metaller och mineraler för att kunna förse industrin med de råvaror som behövs för att tillverka elektroniska produkter. Idag har gruvföretag stora möjligheter att inleda prospektering som kan påverka miljön och inskränka på markägarnas äganderätt. Däremot är själva gruvdriften förknippad med omfattande miljöprovningar och tillstånd. Det kan finnas skäl att i samband med prospektering ta hänsyn till miljön och markägarens intresse. Gruvnäringen har stor potential att utvecklas i Örebro län och bidra till tillväxt men det får inte ske på bekostnad av naturvärden.

Rovdjuren är en viktig del av den svenska naturen. Sveriges rovdjur, som varg, lodjur, björn, järv och kungsörn ska värnas samtidigt som det inte får försvåra tamdjurshållningen. Alla rovdjur ska ha livskraftiga och genetiskt friska stammar. Ska det vara möjligt behövs en effektiv rovdjursförvaltning.

Dialog med människor som bor i rovdjurstäta områden. Vi vill både värna biologisk mångfald och minska rovdjursskador. Tamdjurshållningen ska inte försvåras. Den

regionaliserade rovdjursförvaltningen ska fortsätta och det är viktigt med dialog och bred förankring, särskilt bland människor som lever i rovdjurstäta områden.

Vargens situation är osäker, bland annat på grund av inavel. För att gynna livskraftiga stammar behöver Region Örebro län arbeta för en ökad acceptans för vargen i vår miljö.

Områdesindikatorer

- Sjöar med god ekologisk status, andel (%).
- Ekologiskt odlad åkermark, andel (%).

Uppdrag

- Fastighetsförvaltningen ges i uppdrag att undersöka hur regionens fastigheter kan förändras för att öka möjligheterna till biologisk mångfald.

7.4. Ekonomisk hållbarhet

Ekonomi handlar om att hushålla med resurser och begreppet används för att definiera och förklara det värde som resurser har i dag, och det värde som de skulle kunna ha i framtiden. Till exempel kan värdet förklaras med hjälp av indikatorer såsom förädlingsvärde, tillgångar och skulder, besparingar, inkomster samt patent och immateriella tillgångar.

Ekonomisk hållbarhet är en integrerad del av hållbarhet och innebär att använda, vårda och underhålla resurser (mänskliga och materiella) för att skapa långsiktigt hållbara värden genom bättre utnyttjande, återanvändning och återvinning av såväl förnyelsebara resurser som icke förnyelsebara resurser. Med andra ord, vi ska hushålla med ändliga resurser i dag så att även framtida generationer kan få sina behov tillgodosedda.

En ökning av ekonomiskt kapital får alltså inte ske på bekostnad av en minskning i naturkapital eller socialt kapital. Ekonomisk hållbarhet kretsar kring de långsiktiga ekonomiska aspekterna och drivkrafterna. Här handlar det både om att säkerställa att det ekonomiska systemet och tillväxten inte står i vägen för ekologisk och social hållbarhet, och om att hitta nya, rättvisa och resurseffektiva affärsmodeller.

En ekonomiskt hållbar utveckling säkerställer att det kapitalistiska systemet bygger på regenerativa, återskapande, faktorer snarare än extraherande. Långsiktig ekonomisk hållbarhet handlar om nuvarande och framtida värdet av naturresurser, som dricksvatten, samt om produkter, investeringar, konsumtion, marknader och ekonomin globalt.

Grön ekonomi är ett ekonomiskt system som resulterar i att människans livsbetingelser förbättras samtidigt som miljörisker och de ekologiska belastningarna minskar. En grön ekonomi har låga kolutsläpp, utnyttjar resurser effektivt och är socialt inkluderande. En grön cirkulär ekonomi är en ekonomisk utveckling utformad för att gynna såväl företag som samhälle och miljö. Till skillnad från den linjära ekonomiska modellen som systemet idag utgörs av – en modell som kan

benämns "från vaggan till grav" eller "take-make-waste" – är den cirkulära ekonomin återskapande, regenerativ. Idén är att i stället arbeta "vaggan till vaggan" där man gradvis går från konsumtion av ändliga resurser genom att ställa om till ökat återbruk och återvinning.

Områdesmål

- Hushålla långsiktigt med resurser.
- Regionen ska leva på "avkastningen" av jordens tillgångar – inte förbruka dem.

Uppdrag

- Bygga en struktur för en grön och cirkulär ekonomi.

7.4.1. Förvaltning och finans

Regionens ekonomiska hållbarhet inom finans och förvaltning är av stor vikt för samtliga verksamhetsområden inom Region Örebro län.

Mutor och korruption är inte ett generellt problem i Sverige men det innebär inte att Region Örebro län som offentlig aktör är fri från risker kring detta fenomen. Mutor och korruption skadar samhället genom att leda till högre kostnader och snedviden konkurrens. Därför behöver vi arbeta aktivt för att förebygga det. En muta behöver inte alltid komma i form av ett kuvert med kontanter eller dyra gåvor utan kan även vara av mindre materiella ting så som tjänster och gentjänster. På samma sätt behöver korruption inte manifesteras sig som förskingring av medel utan allt användande av offentliga resurser för privat vinning, sin egen eller andras, utanför verksamhetens uppdrag kan betraktas som korruption. Anställda inom Region Örebro län ska tydligt veta vart gränsen för vad som är en muta och hur man får nyttja regionens resurser inom ramen för sitt uppdrag.

Etiska investeringar både i investerat kapital för finansförvaltning och i för av skattetransfereringar ska vara en självklarhet för Region Örebro län. Att organisationens pengar investeras hållbart, så kallat SRI (sustainable responsible investment), är viktigt för att maximera den positiva påverkan. Regionens Riktlinjer för hållbara investeringar ska även gälla hur regionen får använda skattemedel inom regionens verksamheter. Verksamheter som inte anses etiska att placera kapital i för regionen ska inte heller ses som etiska att dela ut skattemedel till eller grund någon form av tillväxtarbete på.

Skatt på inkomst är en förutsättning för att Region Örebro län kan finansiera sin verksamhet. Genom att betala skatt bidrar länsinvånarna till det samhälle alla är en del av. Förändringar i skattesatser ska ske förutsägbart och genom långsiktiga planeringar och aviseringar om en höjning eller sänkning i skatten är nödvändig.

För de som bor i länet är det viktigt att alla har en lön som går att leva tryggt på. Ekonomisk hållbarhet handlar delvis om att bekämpa fattigdom. En viktig del av det är att lönen ska täcka de grundläggande behov som en familj har av mat, rent vatten, husrum, kläder, utbildning och sjukvård med mera. Det kallas för levnadslön. Region Örebro län som offentlig aktör är en viktig del i att skapa och säkerställa att länsinvånarna kan leva på sin lön och att så få invånare som möjligt lever i fattigdom.

Områdesindikatorer

- Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel (%).
- Invånare 18–64 år med låg inkomst, andel (%).

Uppdrag

- Inrätta en utbildning om mutor och korruption för samtliga medarbetare i regionen.

7.4.2. Hållbara städer

Urbaniseringen i Sverige och världen är stor. FN beräknar att majoriteten av världens befolkning i dag bor i städer och 2050 kommer det öka till 70 procent. I Sverige bor redan 85 procent av svenskarna i tätorter. Det finns stora utmaningarna men samtidigt stora möjligheter till en klimatpositiv utveckling. För att skapa hållbara städer måste fokus ligga på transporter, stadsplanering, bostäder och grönområden.

Städernas och tätorternas transportsystem och struktur har under lång tid byggts med bilen som grund, vilket gör att många fortfarande måste ta bilen vare sig man vill eller inte. Denna norm har också lett till en utglesning, i stället för förtätning, av städerna. Det finns stor potential att planera för miljövänliga och tillgängliga transportlösningar som underlättar för människor att välja bort egen bil till förmån för att gå, cykla, åka kollektivt. Det är också positivt att fler avstår från att äga egen bil för att i stället till exempel nyttja bilpooler. Bilpooler och smart kortidshyra av miljöbilar bör främjas på kommunal nivå genom förbättrade och förenklade regler, till exempel genom attraktiv parkering även på gatumark. Om fler aktivt väljer att inte äga eller köra bil kan ytor som idag används för parkering användas på ett betydligt smartare sätt. För att underlätta pendling måste antalet pendelparkeringar öka.

Det ska vara enkelt att välja miljö- och klimatomfattande smarta lösningar för sin bostad eller fastighet. Det är positivt att allt fler fastighetsägare, offentliga som privata, väljer småskalig elproduktion som solpaneler på tak. Samtliga fastigheter inom regionen ska på kort och/eller längre sikt energioptimeras, till exempel genom uppsättande av solceller, optimal energi- och vattenförbrukning, ökad livslängd och ökade möjligheter att under livslängden förändra användningsområdet.

Med en omfattande elektrifiering av kollektivtrafiken, personbilar och andra lätta fordon minskar också buller och luftföroreningar i många av våra orter.

Områdesindikatorer

- Återanvändning av material.
- Fastigheter som producerar förnybar energi.

8. Ekonomi

8.1. Internationell ekonomi

Efter en global ekonomisk återhämtning i spåren av pandemin ses nu en stark inbromsning i ekonomisektorn. Där framför allt hög inflation och höjda räntor bidrar till det läget vi ser just nu och sannolikt kommer detta att starkt prägla de kommande åren. Även kriget i Ukraina påverkar den internationella ekonomin med förändringar av råvarupriser och ökade kostnader för energi. Den ekonomiska politiken i världen visar på allt stramare tecken och är mindre expansiv än tidigare och den politik som förs går generellt ut på att stoppa inflationen samt att få den under kontroll.

Prognoser gör gällande att BNP i genomsnitt kommer att falla tillbaka för helåret 2023. Osäkerhetsfaktorerna är många, inte minst globalt och den mycket snabba åtstramningen som har skett tycks nu dämpa tillväxten i såväl euroområdet som i USA.

8.2. Sveriges ekonomi

Sveriges ekonomi bromsar likt omvärldens in under 2023. Vi har ett läge med fallande BNP-tillväxt, höjda räntor och en inflation som stigit kraftigt och till skillnad från en del andra europeiska länder håller den sig i skrivande stund kvar på en hög nivå. Detta läge tillsammans med fallande bostadspriser och en något haltande utveckling på börsen utsätter hushållen för ekonomiska påfrestningar. Lån för investeringar och bostäder kommer att minska under året och vi kommer att få en allt stramare kreditmarknad. Den internationella tillväxtnedgången innebär en nedgång i världshandeln och därmed också minskade möjligheter för den så viktiga svenska exportmarknaden

8.3. Befolkningsprognos

Enligt SCB:s befolkningsprognos kommer befolkningen i Sverige att öka, men med en betydligt långsammare takt än tidigare. De kommande tio åren kommer vi att se ökningstakt som är halverad jämfört med de senaste tio åren. En annan förändring kan vi se i sammansättningen av befolkningens ålder, där andelen personer över 80 år kommer att öka markant. Blickar vi tio år framåt så kommer andelen av befolkningen som är över 80 år, att ha ökat med hela 50 procent.

8.4. Budget för 2024 samt plan för 2025 och 2026

8.4.1. Allmänna förutsättningar

Resultatkalkylen baseras på ekonomiskt utfall till och med 2022, SKR:s prognos för skatteunderlag och löne- och prisindex från april 2023. Resultatkalkylen är uppdaterad utifrån ovan angivna förutsättningar vad gäller uppräknings av skatter, generella bidrag samt löne- och prisuppräknings. Regionens budgetförutsättningar baseras på SKR:s

prognoser över skatteunderlagets utveckling. SKR räknar i sin aprilprognos med en starkare utveckling av skatteunderlaget 2022–2026. Bedömningen baseras främst på en starkare utveckling av lönesumman i år 2023 samt 2025–2026. För 2024 förutspås däremot en något svagare utveckling av skatteunderlaget jämfört med föregående prognos.

Med ny beräkning av skatter och generella statsbidrag samt en omräknad post för löne- och prisjustering av ramarna med prognosticerat index ges ovanstående resultat kalkyl. Underskottet i verksamheterna bedöms fortsatt uppgå till en miljard kronor för 2023 vilket innebär en obalans på ca 915 miljoner kronor att beakta.

Något nytt antagande om pensionsskuldens förändring framåt har inte gjorts per april, då flera osäkerhetsfaktorer föreligger. Valet som vissa förmånstagare kan göra mellan det nya och gamla pensionsavtalet är inte klart än. Beroende på hur personerna väljer kan regionens kostnad för planperioden förändras (antingen öka eller minska). Kalkylen baseras därför fortsatt på Skandias pensionsprognos från december 2022.

8.4.2. Årets resultat

Utifrån ovanstående förutsättningar uppgår årets resultat och balanskravsresultat till 133 miljoner kronor år 2024, 891 miljoner kronor år 2025 och 1084 miljoner kronor år 2026.

8.4.3. Skatteintäkter, generella bidrag och specialdestinerade statsbidrag

SKR har lämnat planeringsförutsättningar för regionerna för åren 2022–2024. Med en oförändrad skattesats beräknas skatteintäkterna 2024 till 8 763 miljoner kronor.

Generella statsbidrag och utjämningsavgiften beräknas sammantaget till 3 220 miljoner kronor. I beloppet ingår statsbidraget för läkemedelsförmånen 2023. Justering av statsbidraget för läkemedelsförmånen för kommande år blir känt i början av 2024. Efter beslutet tar regionstyrelsen beslut om tilläggsbudgetering till berörda nämnder.

När det gäller övriga generella statsbidrag baseras dessa på statsbudgeten 2023 samt SKR:s bedömningar till exempel vad avser förändringar i de parametrar som ingår i inkomst- och kostnadsutjämningsystemen. Det innebär att budgeten för övriga generella statsbidrag vare sig är utökad jämfört med 2023 eller inflationssäkrad.

Riktade statsbidrag som är kopplade till befintliga överenskommelser mellan staten och SKR ingår inte i budgeterad ram. De riktade statsbidrag tillfaller berörd nämnd utifrån hur kriterierna för respektive riktat statsbidrag uppfylls.

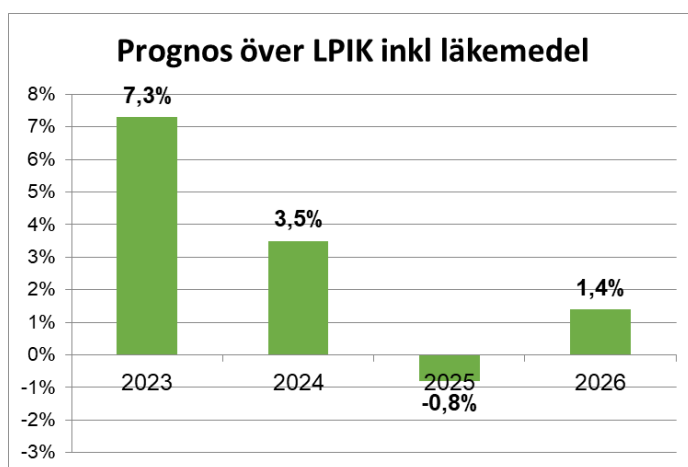

I det fall nya eller utökade statsbidrag beslutas efter att regionfullmäktiges budget har fastställts ska regionstyrelsen fatta beslut om vilka nämnder som får ta del av statsbidraget.

8.4.4. Bedömd prisutveckling i sektorn

I löne- och prisindex (LPIK) ger SKR sin bedömning av regionsektorns prisutveckling. LPIK baseras på SKR:s ekonomiska antaganden och ändras i takt med nya bedömningar av samhällsekonomin. I indexet ingår inga volymförändringar. Aktuell prognos över LPIK inklusive läkemedelspriser framgår av grafen nedan.

8.4.5. Ramar till verksamheterna

Ramarna till styrelse och samtliga nämnder räknas upp med LPIK inklusive läkemedel. Uppräkningen för 2024 uppgår till totalt 389 miljoner kronor.

8.4.6. Ekonomiska åtgärder och prioriteringar

Ekonomiska åtgärder

Liberalernas budget 2024 innebär flera åtgärder.

- En intäktsförstärkning genomförs där taxor och avgifter generellt höjs inom hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken samt övrig verksamhet. Effekten av detta beräknas till 76,3 miljoner kronor.
- Kostnadsreduceringar motsvarande 487 miljoner kronor. Dessa ska främst göras av den administration som byggts upp under senare år. De budget som är lagd innebär att samtliga nämnder ges i uppdrag att reducera kostnader i enlighet med nedanstående tabell.

Kostnadsreducering per nämnd	mnr	Intäktsförstärkning per nämnd	mnr
Regionkansliet/Regionstyrelsen	45	Regionstyrelsen	2,1
Hälso- och sjukvårdsnämnd	360	Hälso- och sjukvårdsnämnd	29,6
Servicenämnd	25	Folktandvårds	14,4
Kollektivtrafiknämnd	17	Servicenämnd	5,5
Regional tillväxtnämnd	25	Kollektivtrafiknämnd	23,2
Kulturnämnd	15	Regional tillväxtnämnd	1,4
		Kulturnämnd	0,1
Summa	487	Summa	76,3

Särskilda prioriteringar

Liberalernas budgetförslag innebär effektiviseringar och ett tydligt fokus på kärnuppdraget som ligger inom hälso- och sjukvården. De krav på effektivisering som vi lägger fram ska inte omfatta patientnära insatser, utan rikta sig mot administration. Under de senaste fyra har antalet anställda inom hälso- och sjukvården i Region Örebro län ökat med ca 800 personer, långt ifrån alla dessa har hamnat nära patienterna, uppemot hälften har fått administrativa sysslor. Här krävs ett omtag, med en reduktion av antalet administrativa tjänster, stopp för att anställa administrativ personal under 2024 och genomlysning samt förändring av arbetsmetoder.

Det görs en förstärkning om 50 miljoner kronor till primärvården och hälsoval samt cirka 240 miljoner kronor till hälso- och sjukvårdsnämnden.

8.4.7. Ekonomiska reserver

Det råder osäkerhet avseende de kommande årens ekonomiska förutsättningar medför behov av ekonomiska reserver. Följande reserver budgeteras:

- En planeringsreserv behövs för att kunna möta eventuella uteblivna intäkter eller tillkommande kostnader som uppstår under året. För planperioden

budgeteras en planeringsreserv, för 2024 om 10 miljoner, sedan om 50 miljoner kronor per år framgent, vilken styrelsen kan besluta om att disponera.

- Inflationsutvecklingen har stor effekt på regionens ekonomi. För att till viss del möta osäkerheten om inflationsutvecklingen och dess effekter finns i budgeten en inflationsbuffert på 25 miljoner kronor 2025 och 50 miljoner kronor 2026.
- Mot bakgrund av budgeterad investeringsnivå och resultatkrav finns inget budgeterat behov av ytterligare lån. För att säkerställa regionens betalningsberedskap utökas regionens checkräkningskredit med 1,0 miljard kronor till 2,0 miljarder kronor.

8.4.8. Årets resultat

Utifrån ovanstående förutsättningar uppgår årets resultat och balanskravsresultat till 133 miljoner kronor år 2024. 891 miljoner kronor år 2025 och 1084 miljoner kronor år 2026.

8.4.9. Investeringar

Investeringarna är beräknade att uppgå till 632 miljoner kronor.

Nämnd (mnkr)	Immateriell a	Fastighete r	MT	IT	Övr invest	Totalt
Regionstyrelsen inkl oförutsett 10 mnkr					13,5	13,5
Hälso och sjukvårdsnämnden	3,0		141,6		36,4	181,0
Folktandvårdsnämnden			7,4		3,0	10,4
Servicenämnden		254,2		127,1	27,2	408,5
Kollektivtrafiknämnden					18,3	18,3
Regional tillväxtnämnd					0,4	0,4
Gem nämnden/ företagshälsa tolkförmedl						0,0
SUMMA	3,0	254,2	149,0	127,1	98,8	632,1

Fastighetsinvesteringarnas fördelning på nämnd/hyresgäst som ska nyttja investeringen:

Fastighetsinvesteringarna avser	mnkr
Regionstyrelsen	0,1
Hälso och sjukvårdsnämnden	69,6
Folktandvårdsnämnden	3,0
Servicenämnden	154,3
Regional tillväxtnämnd	1,8
Externa hyresgäster	10,4
Pott förstudier, projektering mm	15,0
SUMMA	254,2

Finansieringar av investeringar i Region Örebro läns strategi för investeringar är att de över tid ska ske med egna medel. Lånefinansiering ska endast ske vid mycket höga investeringsnivåer eller vid finansiering av fastigheter med externa hyresgäster.

I de fall en fastighet med externa hyresgäster finansieras med externa lån ska finansieringskostnaden via hyran betalas av den externa hyresgästen. Huvudregeln för investeringar för eget bruk är att de över tid ska finansieras med avskrivningar och årets resultat, det vill säga egenfinansieras.

Om ytterligare likviditetsbehov ändå uppstår ska regionen i första hand använda tillgängliga medel i likviditetsfonden. I andra hand ska finansiering ske genom långfristig upplåning eller att kortfristig använda checkräkningskredit. Val av upplåningsalternativ beror på hur lång period som likviditetsbehovet bedöms finnas samt ränteläge. Inför 2024 finns flera osäkerhetsfaktorer i vår omvärld och inom regionen, till exempel utvecklingen av skatteunderlag, konjunkturen, inflationen, hur snabbt beslutad investeringsbudget genomförs, hur snabbt beslutade ekonomiska åtgärder i regionens verksamheter får effekt med flera, som innebär att regionens betalningsberedskap behöver säkras genom att utöka regionens checkräkningskredit.

För att säkerställa att regionen under 2024 har en tillfredsställande likviditetsberedskap beslutas följande:

- Låneramen utökas med 10 miljoner kronor för finansiering av investeringar i fastigheter med externa hyresgäster. Aktuellt projekt avser upprustning av Länsmuseet.
- Regionens checkräkningskredit utökas med 1,0 miljard till 2,0 miljarder kronor.

8.4.10. Utlåning och borgensåtagande för andra juridiska personer

Region Örebro län har lämnat långfristigt lån till dotterbolaget Region Örebro läns förvaltnings AB på 182 miljoner kronor. Därutöver lämnas ett lån till Svenskt Ambulansflyg på 20 miljoner kronor och Arkiv Centrum på 0,5 miljoner kronor.

Borgensåtagandena för andra juridiska personer, det vill säga utnyttjade borgensbelopp, uppgår till 2 077 miljoner kronor vid årsskiftet 2022, varav den största är Länsgården Fastigheter AB om 1 225 miljoner kronor. Totalt har Region Örebro län en beviljad borgen för lån till Länsgården Fastigheter AB på 2 719 miljoner kronor. För Svealandstrafiken AB:s investeringar i fordon lämnar Region Örebro län en borgen om 600 miljoner kronor, vilken vid årsskiftet nyttjades om 351 miljoner kronor. Svealandstrafiken planerar för ytterligare investeringar i framför allt elfordon närmsta tiden så utnyttjad borgen kommer att öka kommande år. Övriga större borgensåtaganden avser solidarisk borgen för AB Transitio om 396 miljoner kronor avseende finansiering av spårfordon samt borgen för Örebro Läns Flygplats AB som nyttjas till 78 miljoner kronor.

Region Örebro län har lämnat långfristigt lån till dotterbolaget Region Örebro läns förvaltnings AB på 182 miljoner kronor. Därutöver lämnas ett lån till Svenskt Ambulansflyg på 4 miljoner kronor och Arkiv Centrum på knappt 1 miljon kronor.

Kreditlimiter för bolag som den 1 januari 2024 ingår i regionens koncernkontosystem uppgår till:

	(mnkr)
Länstrafiken Örebro AB	0
Scantec AB	5
Länsgården Fastigheter AB	10
Region Örebro läns förvaltnings AB	0

Region Örebro län debiterar en borgensavgift i de fall borgen för lån lämnas till hel- eller delägt bolag som bedriver verksamhet på en konkurrensutsatt marknad. Borgensavgifter gäller från 2024 enligt följande:

Länsgården Fastigheter AB	0,40%
Örebro läns flygplats AB*	0,35%
Svelandstrafiken AB**	0,40%
Scantec AB	0,40%

*) samordnad med Örebro kommun

***) samordnad med Region Västmanland

8.4.11. Pensionsmedelspost

Pensionsskulden i balansräkningen prognostiseras öka kommande år till följd av att vissa grupper anställda fortsatt har ett intjänande av förmånsbestämd ålderspension, samt till följd av hög inflation hög nivå på värdesäkring av redan intjänade pensionsrätter.

För att säkerställa att pensionsmedelsportföljen i framtiden matchar skuldjusteringar till följd av variationer i inflation, diskonteringsränta och livslängdsantaganden är målsättningen att skuldtäckningsgrad uppgår till 120 procent. Värdeökningarna utöver 120 procent kan därefter användas till amorteringar eller finansiering av investeringar.

Region Örebro län har årligen sedan 2008, med undantag för återlån under åren 2017–2020, gjort avsättningar till pensionsmedelsportföljen motsvarande förändringen av pensionsskulden i balansräkningen respektive år. I budgeten ingår för åren 2024–2025 avsättningar motsvarande förändringen av pensionsskulden. För 2024 innebär det en avsättning om 512 miljoner kronor.

Från den 1 januari 2023 gäller det framåtriktade, helt avgiftsbestämda, pensionsavtalet AKAP-KR i kraft för alla nyanställda inom kommun, region och kommunala bolag. AKAP-

KR öppnar också för flertalet anställda som omfattas av äldre pensionsavtal att välja AKAP-KR. Detta val ska ske senast den 31 maj 2023.

Andelen som kommer att välja AKAP-KR kommer att avgöra framtida storleken på nya avsättningar. Budgeterade årliga placeringar i pensionsportföljen bygger på att samtliga personer som kan stanna kvar i AKAP-KL väljer att stanna kvar. Om en större andel skulle välja det nya avtalet innebär det större årliga utbetalningar till de anställda, samtidigt som det medför motsvarande lägre behov av årliga placeringar i pensionsmedelsportföljen.

8.4.12. Känslighetsanalys

En känslighetsanalys är ett sätt att visa hur olika förändringar i Region Örebro läns omvärld påverkar organisationen finansiellt och kan utgöra ett underlag till bedömningar och beslut. I nedanstående tabell redovisas hur ett antal händelser påverkar regionorganisationens ekonomi:

Känslighetsanalys	Kostnader/intäkter (mnkr)
Löneförändring 1 procent	± 77
Förändring av övriga driftskostnader 1 procent	± 59
10 öre förändrad utdebitering	± 73

8.4.13. God ekonomisk hushållning

I och med beslutet om verksamhetsplan med budget beslutar regionfullmäktige om följande riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Målet för Region Örebro läns ekonomiska politik är att skapa en långsiktig, stark ekonomi samt uppnå en verksamhetsmässig och finansiell, god hushållning.

Grundtanken med god ekonomisk hushållning i Region Örebro län är att varje generation av länets invånare ska bära kostnaderna för den service som de själva beslutar om och drar nytta av samt att gjorda investeringar ska kunna ersättas. Det medför att god ekonomisk hushållning idag är en förutsättning för att också i framtiden bedriva och utveckla en bra verksamhet för länets invånare.

En långsiktig stark ekonomi omfattar att ha reserver som klarar anpassningar från högkonjunktur till lågkonjunktur utan drastiska åtgärder. Det krävs därför mer än nollresultat för att finansiera verksamheterna över tid. Över mandatperioden ska utvecklingen av Region Örebro läns resultat, tillgångar och skulder resultera i att soliditeten (inklusive samtliga pensionsförpliktelser) som uppgick till -13 procent i bokslutet 2020 blir positiv senast 2026.

Region Örebro läns intäkter i form av skatter och statsbidrag utgör den ekonomiska ramen för omfattningen på den verksamhet som regionorganisationen kan erbjuda till länets invånare. Därför är det av största vikt att respektive verksamhets omfattning anpassas efter

de ekonomiska ramarna och redovisar ett resultat varje år som är noll eller större. Den ekonomiska styrningen av verksamhetens omfattning innebär även att varje verksamhet ska ta hänsyn till, och inom befintlig ram, finansiera förändrade avskrivningskostnader till följd av beslutade investeringar.

Region Örebro län ska använda tillgängliga resurser på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Det innebär att verksamhet bedrivs på rätt sätt, med rätt insatta resurser och vid rätt tidpunkt. Detta gäller oavsett om verksamheten bedrivs i regionorganisationens regi eller av privata entreprenörer.

För att uppfylla kravet på god ekonomisk hushållning ska huvuddelen av finansiella och verksamhetsmässiga mål vara uppfyllda. Vid bedömningen om kraven på god ekonomisk hushållning har uppfyllts ska årets resursutnyttjande ställas mot verksamheternas övergripande måluppfyllelse.

I begreppet ekonomisk hushållning ingår även lönebildningen inom regionen. Lönebildning och lönesättning ska bidra till att nämnderna och dess förvaltningar når målen för sin verksamhet inom givna ekonomiska ramar. Lönen ska stimulera till förbättringar av verksamhetens effektivitet, produktivitet och kvalitet. Därför ska lönen vara individuell och differentierad samt avspegla uppnådda mål och resultat.

Lönen bestäms av befattningens svårighetsgrad, medarbetarens prestationer, marknaden och rådande ekonomiska förutsättningar. Region Örebro län är en arbetsgivare och lönesättning får inte användas som ett konkurrensmedel mellan olika verksamheter såväl inom som mellan förvaltningar. Det är inte att betrakta som god ekonomisk hushållning.

I samband med budget- och planeringsprocessen sker övervägande av de övergripande ekonomiska ramar som krävs inför kommande lönöversynsarbete. Efter lönekartläggning, dialog med personalorganisationer och förvaltningar samt omvärldsanalys kan ekonomiska ramar för löneöversynsarbetet meddelas nämnderna/förvaltningarna som därefter kan arbeta in löneutrymmet i nämndens/förvaltningens internbudget.

Bilagor

Resultaträkning

RESULTATRÄKNING mnkr	Utfall 2022	Budget 2023	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Budgetramar till nämnderna		-10 219	-10 964	-11 306	-11 189
Löne- och prisjustering		-451	-389	92	-160
Inflationsbuffert		-158	0	-25	-50
Särskilda prioriteringar			-292	-292	-292
Effektiviseringar			487	487	487
Återställning underskott 2024		-307	0	-300	-300
Regionstyrelsens planeringsreserv, årets		-50	-10	-50	-50
Regionstyrelsens planeringsreserv, föreg år		0	0	-10	-60
Regionstyrelsens verksamhetskostnad		-217	-241	-236	-233
Verksamhetens nettokostnader	-11 020	-11 402	-11 409	-11 641	-11 847
Skatteintäkter	8 217	8 414	8 763	9 145	9 537
Generella statsbidrag och utjämning	3 193	3 100	3 220	3 222	3 259
Verksamhetens resultat	390	112	574	727	949
Finansiella intäkter	157	296	310	351	371
Finansiella kostnader	-792	-638	-752	-186	-236
Finansnetto	-635	-342	-442	165	134
Årets resultat	-245	-229	133	891	1 084

Balanskravsjusteringar	545	75	0	-214	-175
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	300	-155	133	677	909

Driftbudget per nämnd

DRIFTRÉDOVISNING, mnkr	Ramar till nämnderna 2023	Beslut efter vp 2023	Läke-medel	Justeringar under 2023	Aktuell ram 2023*	Justeringar inför 2024	Löne- o pris-uppräknin	Särskilda prioriteringar	Effektivisering ar	Ramar till nämnderna 2024
Budgetramar till nämnderna										
Regionfullmäktige	-19,0				-19,0		-0,7			-19,7
Regionstyrelsen										
varav										
- Regionstyrelsen och regionkansliet	-441,4			52,3	-389,1	3,5	-13,5		45,0	-354,1
- Hälsovårdsenheten	-2 060,7		-17,2		-2 077,9		-74,5	-50,0		-2 202,5
- Tandvårdsenheten	-261,2				-261,2		-9,1			-270,3
Hälso- och sjukvårdsnämnd	-7 127,3		-40,1	-54,0	-7 221,3	9,0	-255,7	-242,0	360,0	-7 350,0
Forsknings- och utbildningsnämnd	0,0				0,0		0,0			0,0
Folkvandvårdsnämnd	0,0				0,0		0,0			0,0
Service-nämnd	-51,9			0,2	-51,7		-1,8		25,0	-28,5
Kollektivtrafiknämnd	-678,8			0,8	-677,9		-23,7		17,0	-684,7
Regional tillväxtnämnd	-157,1			0,4	-156,7		-5,5		25,0	-137,2
Kulturnämnd	-122,1			0,2	-121,9		-4,3		15,0	-111,1
Gem nämnd för företagsh.o tolk	0,0				0,0		0,0			0,0
Summa budgetramar till nämnderna	-10 919,5	0,0	-57,3	0,0	-10 976,8	12,5	-388,9	-292,0	487,0	-11 158,1
- Inflationsbuffert	-157,8				-157,8					0,0
- Regionstyrelsens verksamhetskostnad	-217,3				-217,3					-241,0
- Regionstyrelsens planeringsreserv	-50,0				-50,0					-10,0
Verksamhetens nettokostnader	-11 344,5	0,0	-57,3	0,0	-11 401,9					-11 409,2
Regionstyrelsens finansförvaltning	11 115,3		57,3		11 172,6					11 541,8
Årets resultat	-229,2	0,0	0,0	0,0	-229,3					132,7

Balansbudget

BALANSRÄKNING	Utfall 2022	Budget 2023	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
TILLGÅNGAR					
Anläggningstillgångar					
<i>Immateriella anläggningstillgångar</i>	26	59	59	59	59
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>					
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	7 209	6 274	6 278	6 278	6 278
Maskiner och inventarier	1 140	1 448	1 573	1 573	1 573
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>	191	191	191	191	191
Aktier och andelar					
Långfristiga fordringar					
Summa anläggningstillgångar	8 566	7 972	8 101	8 101	8 101
Omsättningstillgångar					
Förråd	115	105	105	105	105
Fordringar	1 430	1 200	1 200	1 200	1 200
Kortfristiga placeringar pensionsmedelsportfölj	5 032	6 202	7 024	7 416	7 787
Kassa/bank o kortfr placeringar likv portfölj	10	62	395	1 000	1 803
Summa omsättningstillgångar	6 587	7 569	8 724	9 721	10 895
SUMMA TILLGÅNGAR	15 153	15 540	16 825	17 822	18 996
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER					
Eget kapital					
Ingående eget kapital	4 118	4 110	3 881	4 013	4 905
Årets resultat	-245	-229	133	891	1 084
Summa eget kapital	3 873	3 881	4 013	4 905	5 988
Avsättningar					
Avsättning för pensioner inkl löneskatt	5 647	6 602	7 815	7 992	8 154
Summa avsättningar	5 647	6 602	7 815	7 992	8 154
Skulder					
Långfristiga skulder (inkl finans leasing)	2 920	1 483	1 422	1 350	1 279
Kortfristiga skulder	2 713	3 575	3 575	3 575	3 575
Summa skulder	5 633	5 058	4 997	4 925	4 853
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	15 153	15 540	16 825	17 822	18 996

Kassaflödesbudget

KASSAFLÖDE	Utfall 2022	Budget 2023	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN					
Årets resultat	-245	-229	133	891	1 084
Justering för av- och nedskrivningar	529	463	503	632	632
Justering för gjorda avsättningar	279	1 013	1 213	177	162
Justering för övr ej likv.påverkande poster	-56	0			
<i>Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital</i>	507	1 247	1 849	1 701	1 878
Ökning/minskning kortfristiga fordringar	-214	0	0	0	0
Ökning/minskning förråd och lager	-12	0	0	0	0
Ökning/minskning kortfristiga skulder	-317	0	0	0	0
Justering ej likvidpåverkande poster					
Kassaflöde från den löpande verksamheten	-36	1 247	1 849	1 701	1 878
INVESTERINGSVERKSAMHETEN					
Investeringar i immateriella anläggningstillgångar	-1	-14	-3	-6	-6
Investeringar i materiella anläggningstillgångar	-957	-770	-619	-626	-626
Investeringar i materiella anläggningstillgångar, ext hyresgäst		-25	-10	0	0
Försäljning/utrangering materiella anläggningstillgångar	6				
Investeringar i finansiella tillgångar (årets placeringar)		-515	-512	-41	0
Realis avkastning på pensionsmedelsportf, återinvesteras		-373	-310	-137	-196
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar					
Justering ej likvidpåverkande poster	8	75	0	-214	-175
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-944	-1 623	-1 454	-1 025	-1 003
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN					
Amortering långfristiga skulder	-13	-63	-72	-72	-72
Nyupptagna långfristiga skulder	150	476	0	0	0
Nyupptagna långfristiga skulder, externa hyresgäster		25	10	0	0
Förändring långfristiga fordringar	1				
Justering för ej likviditetpåverkande poster					
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	138	438	-61	-72	-72
ÅRETS KASSAFLÖDE (exkl förändr pensionsmedel)	-842	62	334	605	803

Bilaga 2: Investeringsbudget

Övergripande förutsättningar

Respektive nämnd som gör en investering ska rymma ökade driftkostnader till följd av investeringar inom den befintliga ramen. Investeringsbudgeten anger ramar för respektive investeringsgrupp och nämnd som kommer att bära kostnaden för investeringen. Fastighetsinvesteringar över 10 miljoner kronor och som innebär en ny eller utökad verksamhet ingår i regionfullmäktiges beslut. Även medicintekniska investeringar som innebär en ny verksamhet beslutas av regionfullmäktige. Utifrån regionfullmäktiges angivna ramar ska respektive nämnd verksamhetsplan med budget specificera investeringsramen.

Servicenämnden har övergripande ansvar för att genomföra av regionfullmäktige beslutade fastighetsinvesteringar om inget annat har beslutats. Servicenämnden ansvarar för beslutsprocess för fastighetsinvesteringar samt har rätt att överföra investeringsmedel mellan beslutade investeringsobjekt om utrymme finns i andra objekt. Om en sådan justering av investeringsbudgeten leder till ökade driftkostnader ska justeringen först godkännas av berörd nämnd

Överföring av investeringsmedel mellan åren

Efter avslutat verksamhetsår sammanställs de investeringar som har beslutats men ännu inte verkställts. För fastigheter och medicinteknisk utrustning ska de investeringar som beslutats för mer än tre år sedan, men ännu inte verkställts tas bort och för övriga investeringar ska beslut som inte verkställts inom ett år i normalfallet tas bort. Återstående investeringar som ska föras över till nästa år tas upp till beslut av regionfullmäktige i samband med behandling av årsredovisningen.

Totala investeringsramen för 2023 är 1 840 miljoner kronor, inklusive överförda beslut från tidigare år. Prognosen för genomförda investeringar 2023 är per april 954 miljoner kronor. Mellanskillnaden 886 miljoner kronor kan därför bli föremål för bedömning om det är investeringsbeslut som ska strykas eller föras över till 2024 års budget.

Investeringsramar 2024

Investeringsbudgeten för 2024 fokuserar på att uppfylla lagkrav, öka robustheten och säkerheten i regionens tillgångar samt att slutföra redan påbörjade projekt. Sammantaget ger det nedanstående investeringsramar för 2024 fördelat på nämnd och investeringsgrupp.

Nämnd (mnkr)	Immateriell a	Fastighete r	MT	IT	Övr invest	Totalt
Regionstyrelsen inkl oförutsett 10 mnkr					13,5	13,5
Hälso och sjukvårdsnämnden	3,0		141,6		36,4	181,0
Folktandvårdsnämnden			7,4		3,0	10,4
Servicenämnden		254,2		127,1	27,2	408,5
Kollektivtrafiknämnden					18,3	18,3
Regional tillväxtnämnd					0,4	0,4
Gem nämndenföretagshälsa tolkförmedl						0,0
SUMMA	3,0	254,2	149,0	127,1	98,8	632,1

Fastigheter

Ramen för fastighetsinvesteringar för 2024 uppgår till 254 miljoner kronor. I den ingår en pott för förstudier och planering samt projektering av nya fastighetsinvesteringar om totalt 15 miljoner kronor. Fördelning av fastighetsinvesteringar per nämnd som kommer hyra lokalerna framgår nedan. Totalsumman för fastighetsinvesteringar innefattar även 10 miljoner kronor för investeringar åt externa hyresgäster, vilket avser Stiftelsen Länsmuseum.

Fastighetsinvesteringarna avser	mnkr
Regionstyrelsen	0,1
Hälso och sjukvårdsnämnden	69,6
Folktandvårdsnämnden	3,0
Servicenämnden	154,3
Regional tillväxtnämnd	1,8
Externa hyresgäster	10,4
Pott förstudier, projektering mm	15,0
SUMMA	254,2

För att utveckla universitetssjukhusområdet efter verksamhetens behov pågår arbeten med långsiktiga, fysiska planer. Eftersom ett större fastighetsprojekt tar cirka 10 år att genomföra sker planering för 20 år framåt. Dagens och kommande behov kommer inte att tillgodoses med en nybyggnation på USÖ, utan flera byggnader behöver tillskapas under denna tidsperiod. Flera olika byggnadsalternativ övervägs. När alternativen har

konkretiserats kommer investeringsbudgeten att tillföras medel för projektering av denna fastighetsutveckling.

Nyinvesteringar över 10 miljoner kronor i fastigheter

Objekt: Lagkrav, åtgärder på system för medicinska gaser, länet

Enligt nya lagkrav behöver omfattande åtgärder på system för medicinska gaser genomföras. Även underhållsåtgärder på befintligt system och att skapa ytterligare säkerhet ingår i budgeten.

Objekt: Karlskoga lasarett Åtgärder fasader och fönster

Fasader och fönster på Karlskoga lasarett har nått sin tekniska livslängd och behöver bytas ut.

Objekt: Länsmuseet

Omdisponering av Länsmuseets lokaler samt underhåll av fastigheten går nu in i en ny fas. Underhållsinvesteringen bedöms uppgå till 172 miljoner kronor och den totala investeringen som kommer att bli hyresgrundande för lokalhyresgästen Stiftelsen Länsmuseet bedöms uppgå till 76 miljoner kronor. Därtill kommer Stiftelsen behöva göra byggnadsanslutna investeringar på 23 miljoner kronor, vilket inte ingår i regionens investeringsbudget. Budgeterade investeringar kommer att medföra hyresökningar för Stiftelsen. De samlade ekonomiska konsekvenserna för Stiftelsen kommer att behandlas och prioriteras inom ramen för regionens kommande budgetar för kulturverksamhet.

Immateriella investeringar

Under immateriella investeringar budgeteras 3 miljoner kronor inom hälso- och sjukvårdsnämnden.

MT-investeringar

För MT-investeringar budgeteras en ram om 149 miljoner kronor för 2024

IT-investeringar

Investeringsramen för IT-utrustning 2024 sätts till 127,1 miljoner kronor. Det bedöms vara stort behov av investeringar för att klara både driftsäkerhet och IT/informationssäkerhet framåt. I summan ingår också investeringar för flytten till Regionhuset i slutet av 2024 med 16 miljoner kronor.

Övriga investeringar

Totala investeringsramen för övriga investeringar sätts till 98,8 miljoner kronor. Fördelning per nämnd framgår av tidigare tabell. I servicenämndens investeringar ingår möbler och utrustning till flytten till Regionhuset. Kostnaden för dessa investeringar kommer efter inflyttning att fördelas ut på de verksamheter som hyr in sig i lokalerna.

Bilaga 3: Direktiv 2024 för Region Örebro läns majoritetsägda bolag

Enligt Region Örebro läns bolagspolicy fastställer regionfullmäktige årliga direktiv till de majoritetsägda bolag som en del i beslutet om regionens budget och flerårsplan. Direktiven för bolagen anger mål, inriktning och resultatkrav för bolagets verksamhet.

Direktiv för samtliga majoritetsägda bolag

Regionens ägda bolag ingår som organ i regionens organisation. Särskilt majoritetsägda bolag ska bedriva sin verksamhet så att de långsiktigt bidrar till arbetet att uppnå fullmäktige i Region Örebro läns målsättningar.

Bolagen ska i sin verksamhet ta hänsyn till den samlade effekten för regionkoncernen som helhet för att åstadkomma största möjliga koncernnytta. Ägaren, moderbolaget Region Örebro läns förvaltnings AB och de majoritetsägda bolagen har därför ett ansvar att i samråd söka lösningar som tillgodoser helhetsintresset.

Region Örebro läns förvaltnings AB

Mål och inriktning

Bolaget ska uppnå mål enligt beslutat ägardirektiv samt det övergripande direktivet för majoritetsägda bolag enligt ovan. Bolaget ges i uppdrag att under 2024 se över dotterbolagens ägardirektiv. I de fall bolaget ägs tillsammans med andra ska samråd ske med de övriga ägarna.

Resultatkrav

Bolagskoncernens verksamhet ska bedrivas på affärsmässiga grunder med beaktande av kommunala principer. Moderbolaget ska finansiera sin verksamhet genom i form av koncernbidrag från dotterbolagen. Bolagskoncernen ska sträva efter ett ekonomiskt resultat som ger utrymme för långsiktig konsolidering i moderbolaget och i dess dotterbolag samt en skälig avkastning till Region Örebro län. Förvaltningsbolaget ska under 2024 inklusive ersättning för ränta på lån generera en utdelning på 12 miljoner kronor till ägaren.

Länsgården Fastigheter AB

Mål och inriktning

Bolaget ska följa beslutad bolagsordning, aktieägardirektiv samt det övergripande direktivet för majoritetsägda bolag enligt ovan. Det innebär att Länsgården Fastigheter AB har i uppdrag att genomföra fastighetsförsäljningar som bidrar till koncernnytta eller där fastigheten inte primärt ingår i vård- och omsorgsuppdraget. Länsgården Fastigheter AB har även i uppdrag att fortsätta byggnationen av beslutade vård- och omsorgsboende i länet.

Resultatkrav

Bolagets verksamhet ska bedrivas på affärsmässiga grunder med beaktande av kommunala principer. Bolaget ska sträva efter ett ekonomiskt resultat som ger utrymme för långsiktig konsolidering och årlig avkastning i form av koncernbidrag eller aktieutdelning till Region Örebro läns förvaltnings AB. Avkastningskravet på bolaget ska, i samråd med dess styrelse, årligen prövas och fastställas av styrelsen för Region Örebro läns förvaltnings AB med utgångspunkt från bolagets konsolideringsbehov.

Länsteatern i Örebro AB

Mål och inriktning

Bolaget ska följa beslutad bolagsordning, ägardirektiv samt det övergripande direktivet för majoritetsägda bolag enligt ovan. Det innebär att bolaget ska erbjuda invånare i Örebro kommun och Örebro län professionell teater och scenkonst av hög konstnärlig kvalitet samt vara en resurs för kommunerna inom länet, för professionella teateraktörer och amatörteater samt för skolan i dess olika former.

Resultatkrav

Bolagets verksamhet ska bedrivas på affärsmässiga grunder med beaktande av kommunala principer. Bolaget ska sträva efter ett ekonomiskt resultat som ger utrymme för långsiktig konsolidering. Under 2024 kommer bolaget att erhålla ett koncernbidrag om 10 miljoner kronor och motsvarande lägre driftbidrag från regionen.

Svealandstrafiken AB

Mål och inriktning

Bolaget bedriver trafikrörelse avseende kollektivtrafik samt därmed förenlig verksamhet i Västmanlands län och Örebro län.

Bolaget ägs till lika delar av Region Västmanland och Region Örebro län. Bolaget är en del av respektive regions verksamhet. Bolaget ska i sin verksamhet beakta detta. Bolagets verksamhet regleras, utöver av lag och av bolagsordningen, av direktiv utfärdade av respektive regions fullmäktige eller styrelse, fastställda av bolagsstämman.

Uppdraget enligt nedan är ett komplement till ägardirektiv och bolagsordningen och baseras på de förutsättningar och målsättningar som förelåg inför bildandet av ett gemensamt ägt bolag.

Följande effekter förväntades uppstå:

- Flera positiva stordriftsfördelar och synergier, med lägre kostnad som följd.
- För Region Örebro län förväntades:
  - högre upplevd kundnöjdhet
  - bättre anställningsvillkor för busschaufförer
  - fortsatt högre andel anställda kvinnor i bolaget än branschen i övrigt

Bolaget ges fortsatt i uppdrag att i samband med ägardialoger redovisa aktiviteter och effekter utifrån målsättningarna ovan.

Resultatkrav

Bolaget ska ha som inriktningsmål att nå ett resultat i verksamheten som medger avkastning på insatt kapital motsvarande 10 procent. Den närmare nivån beslutas på ägarsamråd årligen.

Beslut om utdelning av avkastning till ägarna måste föregås av beslut vid ägarsamråd.

Bolaget ska eftersträva att vid varje tillfälle ha en soliditet på minst 15 procent.

